ב"ח

י"ג כסלו תשכ"ט

4.12.68

27

המחיר: 25 אג'

במכירה חפשית: 50 אג'

עתון הסטודנטים

בת קול

משאל סטודנטים ארצי

ראשון בישראל.

דיין מוביל 44%

אשכול 17%

אלון 13%

סיכויי הצלחה למערך דתי

71% בעד בחירה ישירה של רה"מ

מגליון לגליון

אם טרם הספקת לעבור על העיתון אפילו ברפרוף והתחלת מיד בקריאה, עשה לי טובה קטנה ועבור קודם כל על העיתון כולו.

כשאתה חוזר שוב לשורות אלה כבר נוכחת לדעת כי בגליון הנוכחי נפל דבר. אין זה העיתון שהיית רגיל אליו. ואמנם, לפניך מונח גליון נסיוני ראשון הערוך לפי מתכונת חדשה הן בתוכנו והן בצורתו.

בישיבת המערכת האחרונה, נתבע כל אחד מהחברים לבקר. בסופה של הישיבה שמחתי להווכח כי למרות הטענות על „מיסודו" של העיתון עדיין מסוגלים אנחנו לקלוט ביקורת לא בדרך של ממסד, אלא כדרך שסטודנטים מקבלים אותה. התוצאה של הדיון מונחת לפניך.

השיטה שלפיה בנוי העיתון, תובעת מאתנו את הגדלת צוות הכתבים ואת התמחותם המקצועית והיא מאלצת אותנו להקדיש לעריכת העיתון פי 3 או 4 יותר זמן מאשר הקדשנו בשיטה הישנה. מעתה תקרא בגליון אחד את מה שרגיל היית לקרוא בארבעה. וזאת בקצרה, בתמציתיות, מתוך גוון מירבי ותוך עיקוב שוטף אחר המאורעות השונים באוניברסיטה.

אם הצלחנו היינו שמחים לקבל את תגובתך, אם „פספסנו" שלח מכתב מנומק. בכלל, רצוי היה להדק את הקשר בינינו. הפעם, אמנם, מדור המכתבים למערכת מוצף, אך אנו היינו רוצים מבול.

* ✡ *

בעמוד 6 תמצא משהו על הגניבות של הסטודנטים. אנו מצדנו יכולים להוסיף לחשבון גם את גניבת „בת קול". אינני יודע מהיכן נובעת הקליפטומניות ההמונית הפוקדת את ציבור הסטודנטים, ואינני מבין כיצד מתרץ את עצמו מי ש„סוחב" בלי לשלם. העובדה, שהדבר קורה באוניברסיטה בה התודעה המוסרית חייבת להיות הרבה יותר מפותחת היא יותר ממדאיגה. מנהל השכפול מאיים בהגשת תלונות למשטרה. אנחנו מסתפקים בקביעת העובדות ובהצגתם לפניך. אולי לאחר קריאת שורות אלה תחזור לקופה ותכניס את 25 האגורות (אם לא שילמת כמובן). תודה!

* ✡ *

תוצאות משאל הסטודנטים הארצי, אותו מפרסמים בגליון זה, מוכיחות כי הסטודנט היה רוצה לראות את הדברים אחרת ממה שהם כיום. התוצאות מצביעות על השאיפה לשינוי ועל הרצון להתחדשות פוליטית. אחת התוצאות מגלה כי 40% תומכים בהקמת מפלגת צעירים מאוחדת.

בימים אלה אנו עורכים מחקר נוסף, בעקבות תוצאות משאל זה ובעקבות תוצאת הבחירות לועידת המפד"ל. המחקר יתייחס רק לצעירים דתיים ויבדוק מה לדעתם צריכה להיות ההשלכה של הבחירות הפנימיות האחרונות במפד"ל על המפלגות הדתיות והציבור הדתי.

אין לי ספק, שהצעיר הדתי חייב להסיק מסקנות מתוצאות בחירות אלה ואין לי גם ספק שהצלחתם של הצעירים חייבת לעודד אותם להמשיך **ולהלחם** ומחייבת את אלה אשר עמדו מן הצד להצטרף למלחמתם. כי זו הפעם הראשונה שנוצר רקע לשינוי. מהי עמדתך? זאת אנו בודקים, כאמור, בימים אלה.

* ✡ *

הפעם, אני מפנה אותך מיד אל העמוד האחרון, שם תוכל למצוא את הקריקטורה של הגרפיקאי שלנו, יוסי אבולעפיה. יוסי, אשר עיטוריו ורשומיו מלווים את העיתון במשך שלוש השנים האחרונות, עובד היום גם בטלביזיה הישראלית ועבודותיו מעידות עליו.

בגליון זה הוא חדר בעזרת קרני רנטגן אל לבו של העולם והתמונה שנתקבלה חותמת את הגליון בעמוד 20. אנו בעולם של דממה מבחינת הקשר שבין מדינה לבין אדם לאדם, אבל אל הדממה חודרים לפעמים קולות של נפץ. גם בישראל אנו בעולם של דממה, אפילו השרים שותקים. במקום להרבות במלים — עבור לעמוד האחרון ותתרשם בעצמך מהחדירה המיוחדת במידה למשמעויות העמוקות של העולם הגדול ועולמנו הקטן בישראל.

★ ★ ★

רב שיח של בני השומר הצעיר בינם לבין עצמם, נתפרסם ע"י מערכת „הארץ".

בעקבות רב שיח זה, נתקבל במערכת מכתב, המתפרסם בגליון זה, ובו הצעה לערוך רב־שיח כזה בינינו לבין עצמנו. כאשר הצעתי את ההצעה לפני אחד מחברי המערכת, היתה תשובתו של זה: „אצלנו זה לא ילך, אנחנו הורגלנו לחיות בתוך שקרים מוסכמים. לא נצליח להיות כנים". תשובתי היתה, שעצם העובדה, שדברים אלה נאמרים על ידו מחייבת עריכת בירורים כאלה בתוכנו, שכן היא עצמה מעידה על כנות.

חדרה, אמנם, מידה מסויימת של אופנתיות בחשיפה עצמית הנערכת בצורת סימפוזיונים ודומיהם, אך כל תופעה מקימה תמיד לצידה מערכת של ספיחים.

השאלה היא, האם אמנם נצליח להשתחרר, אפילו בשיח עצמי, מן האפולוגטיקה והקנאות המתעצמים בתוכנו. אם לא נצליח יהא זו רק חוג בית מפלגתי. אם נצליח, ניתן יהיה להרחיב ולהפוך זאת למוסד של קבע במסגרות שיקבעו. חיוני ה„בת קול" תקח נסיון ומערכת אותו על עצמה.

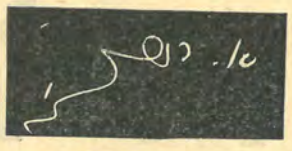

בת-קול עתון הסטודנטים

אוניברסיטת בר-אילן

עורך: **אריאל רוזן־צבי**

סגן עורך: **מנחם מיכלסון**

מערכת: יוסף בן־מאיר, שולה לויטס, אברהם שטוב, חנה אדלר, שאול שיף. גראפיקה: יוסי אבולעפיה.

כתובת המערכת: אוניברסיטה בר־אילן, הסתדרות הסטודנטים, רמת־גן, טלפון 752658. המו"ל: הסתדרות הסטודנטים.

סודר במסדרת בייטל — נדפס בדפוס דניאלי, תל־אביב, טלפון 38443.

מכתבים למערכת

על החינוך הדתי

עורך נכבד!

נפל לידי גליונכם מט"ו חשוון (מס' 20). בעיתון מענין זה הופיעה כתבה על „החינוך הדתי — מליצות ומציאות".

המאמר מצטיין בפרזיולוגיה נבובה ובמליצות חלולות. בעיקר הוא חסר אחריות ושטחי.

1) בוגרי „העל יסודי הדתי" אינם עשוים מעור אחד. בעין בלתי מזויינת אפשר להבחין בהבדל הגדול בין מסגרת הישיבה התיכונית, למסגרת התיכון הדתי, מתוך כך אי אפשר לכתוב על בוגרים באופן כללי.

2) צטוט מדבריהם של „אילנות גדולים" אינו עושה רושם כלל, כאשר מוציאים משפט או שניים מהתוכן הכללי.

3) כיצד אפשר לסמוך על מחקרו של י. בא גד כאשר לא ידוע אם המדגם מייצג וכאשר הקריטריונים הם כל כך חיצוניים שטחיים ולמעשה אין מקומם במחקר רציני כלל וכלל?

4) כבוגר ישיבה תיכונית אני מכיר מעשית הרבה מאותם „30%" הנושרים מהצבור הדתי ויש לעיין היטב בהם עוד לפני שנכנסו למסגרת התיכונית הדתית. ציון אחוזים וסימן קריאה זוהי פשוט הונאה המאחזת את העין.

5) המסגרת החינוכית של התיכון הדתי צריכה עיון נפרד מהמסגרת של הישיבה התיכונית ואין לערב את השניים במחי מאמר אחד.

6) קטע אחד ממאמרה של גב' לויטס חשוב ביותר להרחבה ולהעמקה. כוונתי לקטע העוסק „סכנת ההסתגרות". בנושא זה דוקא קצרה הכתבת.

7) מידת דרך ארץ, אחריות עתונאית והתעמקות יתר היו עוזרים לחשיפת נקודות התורפה האמיתיות.

הרי בן אבא

ד"צ 2522, צה"ל

בני השומר הצעיר ושיחם

עורך נכבד!

כל מי שקרא את הפרוטוקול משיחתם של צעירי השומר הצעיר חש, כמוני, את הזעזוע העמוק העובר עתה על הדור הצעיר במדינת ישראל. זעזוע זה פוקד גם את הדור הצעיר הדתי, אך אין לו אפשרות לעלות על פני השטח.

אני מציע בזה למערכת בת קול לפתוח ב„שיח הדור הצעיר הדתי" במתכונת שיחתם של בני השומר הצעיר ולהעלות את כל הלבטים והתהיות שעמם אנו חיים. יש בכך גם חשיבות עצומה לעצמנו וגם כדי לקרב אותנו לפתרון הבעיה הקשה, שהיא: כיצד נוכל אנחנו לשמש גשר בין תוהי „השומר הצעיר" לבין האמונה היהודית.

אם נדע לתת ביטוי כן ואמיתי למבוכה ולספק עמם אנו חיים נמצא אולי את הדרך ללבם של הנבוכים מן המחנה האחר.

יהושע חנן

רמת־גן

בעיות יומיומיות של סטודנט

מידי יום מתעוררות בעיות חדשות באוניברסיטה, אך משום מה אין פוצה פה ומצפצף לגבי בעיות שהטרידו בעבר ושעודן המורות כיום — כאשר גדל מספר הסטודנטים.

1) בעיה ראשונה במעלה, רואה אני בעובדה שעדיין חסרה באוניברסיטה מרפאה ראויה לשמה, אשר תשרת את אלפי הסטודנטים ובפרט את דרי שתי הפנימיות.

2) מרפאה כזו תהיה אף לעזר רב בפתרון בעיה מקבילה — ההגיינה במטבח: מסעדה המשרתת מספר רב של סטודנטים יש להייב להחזיק בא. משגיח תברואתי, שלא מטעם הבעלים המקומיים, שיהיה ער לבעיות תברואתיות ונכון לשמוע תלונות מצד האוכלים.

3) ליד המסעדה כמעט אי אפשר שלא להתקל בתור ארוך המשתרך ליד הטלפון הציבורי היחיד בכל קריית האוניברסיטה, אשר לשימושו ניזקקים כה רבים. האם האוניברסיטה לא רואה את הצורך הממשי והדחוף בבנית עוד כשלושה מכשירי טלפון ציבוריים כאלה?

4) אתגר אחר שוטח, כותב שורות אלו, לפני המרצים: האם לא רצוי וכדאי היה שהמרצים ישכפלו בשבועות הראשונים של השנה את חומר הרצאותיהם למשך הסימסטר הקרוב, וימסרום לסטודנטים? זה, כמובן, ידרוש מהמרצים לבוא מוכנים להרצאותיהם ועם זאת ינתן גם לסטודנט מבט כללי על הנושא הנלמד, ויאפשר לסטודנט להתקדם ולהגיע מוכן לכל הרצאה. זה יהיה אף לעזר לכל היוצאים לשרות מילואים ארוך.

5) כבעיה בפני עצמה יש לראות את הקשר הבלתי אמצעי שבין הסטודנטים לבין אינסטנציות גבוהות שבאוניברסיטה, קשר אשר אינו מתקיים כיאות, ואין בכוחן של ארגזי התלונות כדי למלא את הפונקציה הזו. יש לדאוג לבימות פומביות, שבהן יעמדו באי כח המזכירות והמנהלה מול ציבור הסטודנטים וינסו לשמוע ולענות לבעיות ולתלונות בצורה פומבית.

אין להסיק מפשטות הבעיות אודות שוליותן, ולא היא; בעיות אלו ניתן לחסל אמנם בקצת רצון ומאמץ בעוד שקיומן מביא לטרדות יומיומיות לא מבוטלות.

אפרים אברהם — קרימינולוגיה

מי פושט רגל בפומבי?

קורא נכבד!

אם מונחות שורות אלה לפניך עדות היא שהמערכת הואילה לעבור על מידותיה ולהתיר לך לקרוא גם חומר שאינו לרוחה. אמנם אינני נמנה על הקוראים להם נועד העתון, שכן אינני לומד בבר אילן, אך קורא אני בו בענין רב מיום שיצא לאור לראשונה.

נראה לי, כי המאפיין את העתון היא גישתו הבקורתית הקבועה. בקורת היא מכשיר יעיל וחשוב לקדום. ומי כמונו, אנשים צעירים, להוטים לבקר ולשנות: אולם האם לא נראה לך, שהמערכת ברצותה להיות „מרדנית" ו„מתקדמת" חורגת לעתים מן המסגרת והטעם הטוב וזאת בעיקר לשם השגת פרסום לדברים, בעיקר מחוץ לכתלי האוניברסיטה? האם אינך סבור כי עתוני ערב ושבועונים מסויימים ששים כמוצאי שלל רב על פרסום השמצות מצוטטות מעתון סטודנטים דתי על המוסדות הדתיים? יודעים אנו את מגרעותיהן של המפלגות הדתיות או החינוך הדתי ואין להתעלם מהן, אולם האם באמת נראה לך, שהדרך ההגיונית להתריע על כך היא השמצות זולת בעתונך? האם אינך סבור שאתה נותן יד ביודעין ליצירת מקורות שנאה ולהעמקת הפער בין הציבור הדתי והחילוני?

(המשך בעמוד 18)

משאל סטודנטים ארצי שנה לפני בחירות 1969

לקראת הכרעה

ב-י׳ אדר א׳ תשכ״ז, 20.2.67, פרסמה מערכת „בת-קול״ את תוצאות המשאל הראשון שלה, שנערך בקרב הסטודנטים באוניברסיטה וכלל שאלות הנוגעות לממשלה, להרכבה ולמדיניותה. שנה לאחד מכן, ב־10.1.68, פורסמו תוצאות המשאל המקיף השני, אשר כקודמו נערך בב״א בלבד. התוצאות בשרו אז עליה לאשכול וירידה לדיין. היום — שנתיים לאחר הנסיון הראשון — אנו מביאים תוצאות משאל ארצי של סטודנטים, משאל, אשר מקיף 1040 איש בשלשת האוניברסיטאות. משאל כל-אוניברסיטאי ראשון בישראל.

מתוך 24.000 הסטו׳ הלומדים בת״א, ירושלים ו„בר־אילן״ בחרנו במדגם אקראי של 1040 סטודנטים לפי החלוקה: 510 באוניברסיטה העברית, 360 באוניברסיטה של ת״א ו־170 ב„בר־אילן״. זאת לפי החלוקה הפרופורציונית של מספר התלמידים בכל אחד ממוסדות למוד אלה. (12 אלף — ירושלים [52%], 8000 — ת״א [32%] ו־4000 — בר־אילן [16%]).

כל אלה נשאלו 12 שאלות והסטודנטים הדתיים שאלה אחת נוספת (ראה השאלון בעמ׳ זה).

דיין בראש

אחת התוצאות המפתיעות היא דווקא עליתו המסחררת של שר הבטחון **משה דיין**. הפעם, הוא זוכה בתמיכה של 44% במועמדותו כראש הממשלה. התמיכה הגדולה ביותר בה זכה אחרי המלחמה. הרחק אחריו ניצב ראש הממשלה הנוכחי **לוי אשכול**, עם 17% בלבד. נראה, כי רצונו של מר אשכול להבחר לכהונה נוספת אינו נהנה מתמיכתו של הציבור. עוד בינואר 1968 בישר המשאל שערכנו כי 30% מן הציבור רואים בו את האיש המתאים לתפקיד ראש־הממשלה. היום עומד דיין בשיא הפופולריות ואילו אשכול נדחק הצידה. המועמד השלישי, סגן ראש הממשלה, מר **יגאל אלון** נהנה רק מ־13% של הקולות ובאים אחרים **מנחם בגין** עם 7.5% (שחציים ניתנו לו ע״י הסטודנטים ב„בר אילן״), **רבין** עם 7% ו**אבא אבן** עם 4,5%.

לפני שנה, במשאל הפנימי, נותרו 18% מן המשיבים בסימן שאלה. היום, רק ל־4,5% אין מועמד מתאים. יש לציין כי התמיכה בדיין היא רחבה ומקיפה את מצביעי כל המפלגות.

מסתבר, כי **משה דיין** יצא מנצח מהפולמוס עם **פנחס ספיר** (אשר זכה לתמיכה אפסית של 0,4% מן המשיבים). המאבק, אשר השתרבב החוצה, היזק את מעמדו של שר הבטחון, דחק את **פנחס ספיר** וממילא גם את חברו לגווארדיה, ראש הממשלה **לוי אשכול**. ירידתו של מר **אשכול** נעוצה במידת מה גם בצמצום הופעותיו הפומביות וזאת מסיבות בריאותיות.

משה דיין, זכה ברוב גדול גם לתפקיד שר הבטחון, 64% מכלל המצביעים נתנו בו את אמונם. התוצאה: רוב הציבור רוצה לראות את מר **דיין** מכהן בתפקיד ראש הממשלה ושר־הבטחון (הערה קצרה: בשאלה אשר התיחסה לשלושת התפקידים: רה״מ, שר־בטחון ושר־חוץ זכה דיין רק ל־34% מן הקולות, שכן חלק מן המצביעים פיצל את הצבעתו. בשאלה זו נהנה **אשכול** מתוספת של 1% בלבד ואילו **אלון** התקרב **לאשכול** וקיבל 17,5%, תוספת של 4,5%).

אבן ראשון כשר־חוץ

ברשימת המומלצים לתפקיד שר הבטחון בולטת עליתו של השגריר **יצחק רבין** 16,5%, בעוד **אלון** נשאר הפעם מאחור עם 7% **ובגין** עם 1,5% בלבד.

נערך ונכתב בידי; **אריאל רוזן-צבי**
בעזרת צוות כתבי בת קול

מ. דיין מוביל: הפעם זכה במספר הקולות הרב ביותר להם זכה אי־פעם במשאלי דעת הקהל, שנערכו אחרי המלחמה.

אבא אבן הוכיח שוב כי למרות הבקורת הקטלנית, לה הוא זוכה מידי פעם, מבין גם הציבור כי בשעה זו אין לו תחליף. 53% תומכים בו בתפקידו כשר חוץ ואילו 10,5% מצדרים במועמדותו של השגריר **יצחק רבין**. כאן מצוי **יגאל אלון** רק במקום הרביעי ועמו 6% כשמקדים אותו **מנחם בגין** עם 8%.

יצחק רבין, כאמור, נהנה עדיין מפופולריות רבה ואילו את **אלון** מציב תמיד הציבור רק בשורה השניה וזאת כמעט בכל אחד מתפקידי הצמרת של המדינה.

הנקודה השלישית, אשר התיחסה לרשימה שמית של מנהיגים, הציגה את השאלה: „אילו הוטל עליך לבחור בשלושה מנהיגים, אשר עליהם לנהל משא ומתן עם ארצות ערב, במי היית בוחר?״

השלישיה, אשר רוב המשיבים רוצים היו לראותה יושבת עם נציגי ארצות ערב: **משה דיין** (73% מן המשתתפים), **יגאל אלון** (40,5%) **ויצחק רבין** (33,5%). שלושתם אנשי בטחון מובהקים. רק במספר קולות מועט אחרי האחרון בהם נמצא דוקא שר החוץ,

המשאל: לראשונה בארץ משאל סטודנטים ארצי על בסיס מדגם מייצג של 1040 סטודנטים. תוצאות המשאל מבשרות מהפכה אפשרית במערכת החיים הפוליטיים בישראל. מכל מקום, אין ספק שהצעירים מוכנים ביתר קלות להכנס להרפתקאות פוליטיות. נשאלת השאלה, האם הסטודנטים ישארו נאמנים להחלטתם גם ביום הבחירות.

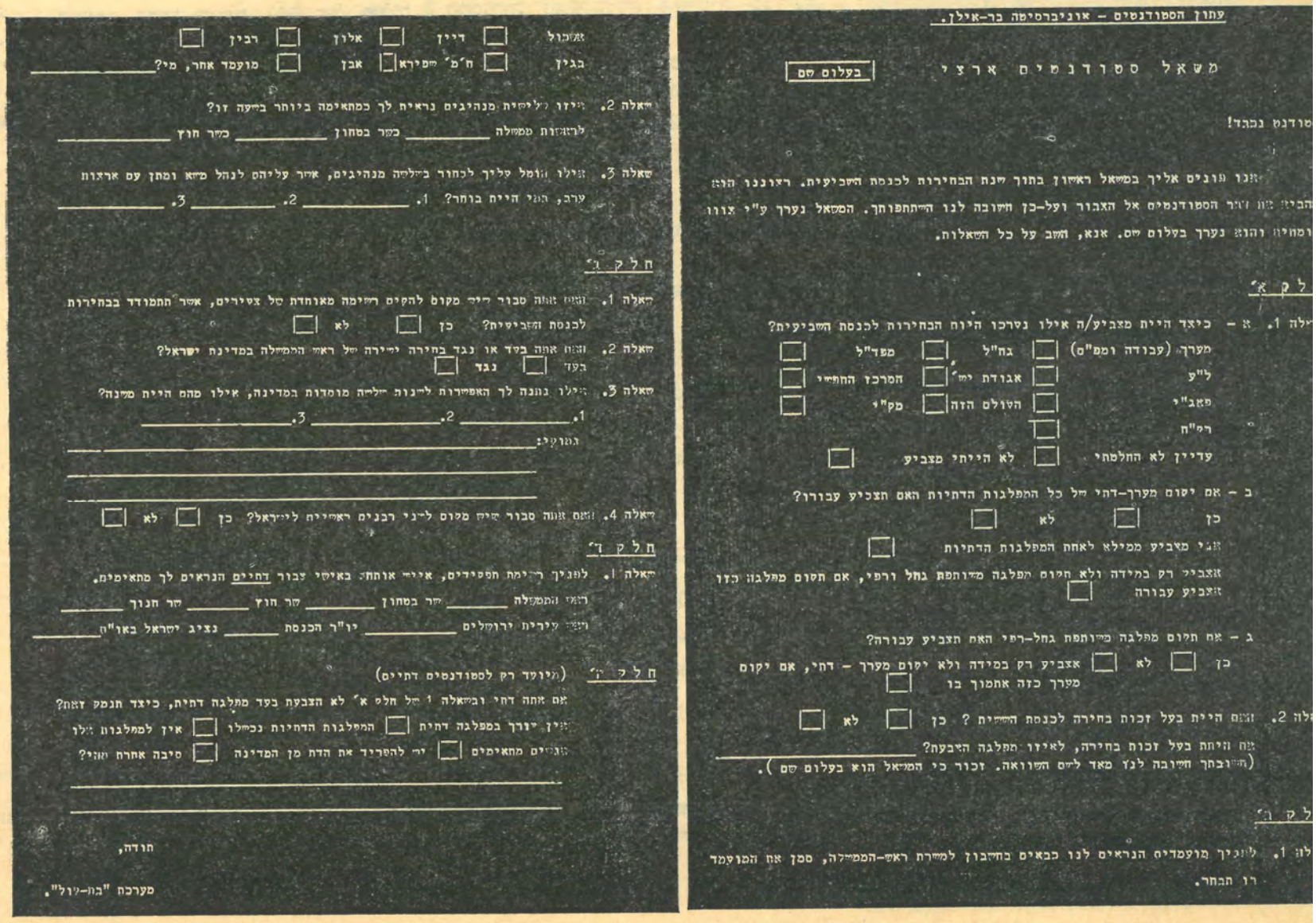

עתון הסטודנטים – אוניברסיטה בר-אילן.

משאל סטודנטים ארצי — בעלום שם

סטודנט נכבד!

אנו פונים אליך במשאל ראשון בתוך שנת הבחירות לכנסת השביעית. רצוננו הוא הביא את דבר הסטודנטים אל הצבור ועל-כן חשובה לנו השתתפותך. המשאל נערך ע״י צוות ומחיה והוא נערך בעלום שם. אנא, השב על כל השאלות.

חלק א׳

שאלה 1. א – כיצד היית מצביע/ה אילו נערכו היום הבחירות לכנסת השביעית?
מערך (עבודה ומפ״ם) ☐ גח״ל ☐ מפד״ל ☐
ל״ע ☐ אגודת יש׳ ☐ המרכז החפשי ☐
פאג״י ☐ העולם הזה ☐ מק״י ☐
רפ״ח ☐
עדיין לא החלטתי ☐ לא הייתי מצביע ☐

ב – אם יקום מערך-דתי של כל המפלגות הדתיות האם תצביע עבורו?
כן ☐ לא ☐
אני מצביע ממילא לאחת המפלגות הדתיות ☐
אצביע רק במידה ולא תקום מפלגה משותפת גחל ורפי, אם תקום מפלגה כזו אצביע עבורה ☐

ג – אם תקום מפלגה משותפת גחל-רפי האם תצביע עבורה?
כן ☐ לא ☐ אצביע רק במידה ולא יקום מערך – דתי, אם יקום מערך כזה אתמוך בו ☐

שאלה 2. האם היית בעל זכות בחירה לכנסת השמית? כן ☐ לא ☐
אם היתת בעל זכות בחירה, לאיזו מפלגה הצבעת? _____
(תשובתך חשובה לנו מאד לשם השוואה. זכור כי המשאל הוא בעלום שם).

חלק ב׳

שאלה 1. לפניך מועמדים הנראים לנו כבאים בחשבון למשרת ראש-הממשלה, סמן את המועמד רו תבחר.

אשכול ☐ דיין ☐ אלון ☐ רבין ☐
בגין ☐ ח׳מ׳ שפירא ☐ אבן ☐ מועמד אחר, מי? _____

שאלה 2. איזו שלישית מנהיגים נראית לך כמתאימה ביותר בשעה זו?
לראשות ממשלה _____ כשר בטחון _____ כשר חוץ _____

שאלה 3. אילו הוטל עליך לבחור בשלשה מנהיגים, אשר עליהם לנהל משא ומתן עם ארצות ערב, במי היית בוחר? 1. _____ 2. _____ 3. _____

חלק ג׳

שאלה 1. האם אתה סבור שיש מקום להקים רשימה מאוחדת של צעירים, אשר תתמודד בבחירות לכנסת השביעית? כן ☐ לא ☐

שאלה 2. האם אתה בעד או נגד בחירה ישירה של ראש הממשלה במדינת ישראל?
בעד ☐ נגד ☐

שאלה 3. אילו נתנה לך האפשרות לשנות שלשה מוסדות במדינה, אילו מהם היית משנה?
1. _____ 2. _____ 3. _____
נמוקי: _____

שאלה 4. האם אתה סבור שיש מקום לשני רבנים ראשיים לישראל? כן ☐ לא ☐

חלק ד׳

שאלה 1. לפניך רשימת תפקידים, אייש אותתה באישי צבור דתיים הנראים לך מתאימים.
ראש הממשלה _____ שר בטחון _____ שר חוץ _____ שר חנוך _____
ראש עירית ירושלים _____ יו״ר הכנסת _____ נציג ישראל באו״ם _____

חלק ה׳ (מיועד רק לסטודנטים דתיים)
אם אתה דתי ובשאלה 1 של חלק א׳ לא הצבעת בעד מפלגה דתית, כיצד תנמק זאת?
אין עורך במפלגה דתית ☐ המפלגות הדתיות נכשלו ☐ אין למפלגות אלו אנשים מתאימים ☐ יש להפריד את הדת מן המדינה ☐ סיבה אחרת מהי?

תודה,

מערכת "בת-קול".

מערך דתי: 16%-17,5% ; גח"ל + רפ"י: 32%-38%

ראש הממשלה, מר לוי אשכול, נמצא בירידה מתמדת במשאלי דעת הקהל. האם הדבר ישפיע על מועמדותו בבחירות?

אבא אבן (33%) והחמישי, **מנחם בגין** (27%).

בראש הממשלה, מר **אשכול** בחרו 9% בלבד, **בששון** 5%, בח"כ **שמעון פרס**, 3.5% **בסנה ובח' מ' שפירא** 2% כל אחד.

ירידה גדולה ל„עבודה"

כאן, תם חלקם של האישים ומתחילות המפלגות. חלקם של אלה היה גם חלקו הראשון של המשאל, החלק אשר עסק בדרכי ההצבעה של הסטודנטים בשלושה מערכי מפלגות אפשריים: 1) המצב הנוכחי, 2) הקמת מערך דתי, 3) הקמת מערך משותף של גח"ל ורפ"י לשעבר.

אילו נערכו הבחירות היום כיצד היה נראה לוח התוצאות? את התשובה תמ־צא בטבלה המשובצת בעמוד זה, זהו חלקה האחד של הטבלה, החלק האחר משקף את דרך ההצבעה של אלה מבין הסטודנטים, אשר היו בעלי זכות בחירה בנובמבר 1965 (55% מכלל הנשאלים).

השוואת התוצאות מלמדת כי אחוז ניכר (25%) של נשאלים לא בחר עדיין בפתק הצבעה זה או אחר וזאת במערך הנוכחי של המפלגות.

אין ספק כי חלק מקולות אלה היו בהצבעה הקודמת נחלתם של המפלגות המרכיבות היום את „העבודה". משום כך ירדה זו מ־50% של המצביעים (סכום האחוזים של כל מפלגות המערך) ל־36% בלבד, וגם גח"ל העביר 5% מ־קולותיו לאותו תחום של „לא החלטתי עדיין".

המפד"ל ול"ע יציבות

המפד"ל ול"ע מגלות יציבות. א"כ יש להניח שגם הן עוד תאסופנה חלק מן הקולות ה„אבודים" ואז תתכן עליה מסויימת ואילו מק"י והעולם הזה נמ־צאות במגמת עליה. יש להניח, כי חלק מן הפלג הקיצוני של מפ"ם מוצא מקלט במפלגות אלה.

המערך החדש של מפלגת העבודה מביא לנדידת קולות ממפלגה למפלגה, אך התנועה העיקרית היא לכוון שטח ההפקר (חוסר ההחלטה).

שינויים עשויים להתחולל עם הקמת מערך דתי ועם יצירת מערך בין המפ־לגות גח"ל ורפ"י לשעבר (כולל **דיין**, כמובן).

המערך הדתי יצבור 5% של קולות יותר מסכום האחוזים של כל המפלגות הדתיות גם יחד; 16% לעומת 11%. קולות נוספים אלה יגיעו, חלקם מאלה הפוסחים עדיין על כל הסעיפים (3%) וחלקם ממפלגות אחרות (2%), בעיקר מגח"ל. יש לציין, כי אם לא יקום מערך גח"ל + רפ"י יצבור המערך הדתי 1,5% נוספים, דהיינו: סה"כ 17,5%. (החלוקה הפנימית של הקולות בתוך מערך דתי הם כדלהלן: מתוך כלל 16% יגיעו 70% מאלה שהצהירו על המיכתם במפלגות הדתיות, קרוב ל־20% מן הבלתי מזדהים ו־10% ממפלגות אחרות).

הצלחה למערך גחל +רפי

תזוזה זו מחוירה לעומת השינויים ה־דרסטיים העשויים להתחולל עם הקמת מערך גח"ל + רפ"י. 32% מן המש־תתפים הצהירו כי יצביעו בעד מפלגה כזו אם תקום ועוד 6% נוספים יצטרפו אליה אם לא יקום מערך דתי. דהיינו: סה"כ 38%. מתוך 32%, רק 14% (44% מכלל 32 האחוזים), הם מתומכי גח"ל ורפ"י לשעבר — 1,5% מתוך 15% של מצביעי גח"ל היום לא יצטרפו למערך כזה — והשאר מתחלק כך: 8% (שהם 25% מכלל הקולות) יגיעו מן הבלתי מוגדרים ו־10% הנותרים (31% מכלל הקולות) ינועו אל המערך החדש ממפ־לגות אחרות, כשהנהירה הגדולה ביותר היא ממפלגת ה„עבודה" (למעלה ממחצית עשרת האחוזים).

לזעזועים העשויים לפקוד את המפה הפוליטית שלנו, יש להוסיף את דעתם של 40% מבין הנשאלים הסבורים כי יש מקום להקים רשימה מאוחדת של צעירים, אשר תתמודד בבחירות לכנסת השביעית. 54% אמנם ענו בשלילה על שאלה זו — הפותחת את החלק השלישי של השאלון (6% לא ענו) — אך די באותם 416 סטודנטים, אשר התייחסו בחיוב להצעה, כדי להסיק על נטיה רצי־נית של הדור הצעיר להשתחרר מן המסגרות המפלגתיות הקיימות במדינה. התוצאה דלעיל כשהיא ניצבת ליד ה־תמיכה הגדולה במערך משותף גח"ל + רפ"י מוכיחה על התרופפות הקשר שבין הצעירים למסגרות הפוליטיות. גם ריבויים של הבלתי מוגדרים תומך במסקנה זו. כל אלה מורים על אי שביעות רצונם של הסטודנטים מן ההנהגות הותיקות ומן המסגרות הישנות. מענין, כי הרחבת מפלגת העבודה והקמת המערך בינה לבין מפ"ם איננה מביאה עמה שינוי יחס זה, שכן מפלגה זו נתפשת כצרוף של נדבכים קיימים ולא כשינוי המיוחל; אין בה כדי לשנות את הדמוי השלילי שהצטייר אצל הסטודנטים, בעוד שיצירת מערך גח"ל + רפ"י מביאה עמה עצמה עצמה של יצירה חדשה לתחושה של התחדשות פוליטית.

חוסר אמון במנגנון המפלגתי

ניתן למצוא מידה מסויימת של סיוע למסקנות אלה גם מתוך התשובות לש־אלה השניה של החלק השלישי: 71% תומכים בבחירה ישירה של ראש הממ־שלה בישראל. (21% נגד דרך זו של בחירה ו־8% נמנעים). הצבעה זו מביעה התנגדות מפורשת לדרך הניכחית בה אנשי המנגנון המפלגתי הם הקובעים

מנחם בגין, שר בלי תיק, מוכן למסור את ראשות הרשימה למשה דיין אם יקום מערך משותף. סיכויי מערך כזה, לכשיקום, הם רבים.

את ראש הממשלה ואינם מתחשבים בר־צונו של העם. יתכן גם כי המשיבים נמצאים עדיין תחת רושם הבחירות ל־נשיאות ארה"ב, אך אין בכך כדי לשנות את המסקנה של חוסר אמון במנגנון

שמעון פרס, מזכיר משנה של מפלגת העבודה. האם תפרוש רפ"י ממפלגת העבודה ותיצור מערך אזרחי בראשותו של דיין, עם או בלי גח"ל?

המפלגתי. קבלת הצעה כזו איננה אפ־שרית במבנה הקונסטיטוציוני הנוכחי (אין גם להשוות את הנשיאות בארה"ב ל־ראשות הממשלה אצלנו), מכל מקום רצונו של הרוב מחייב בדיקה יסודית של דרכי ההכרעה המקובלות במדינה.

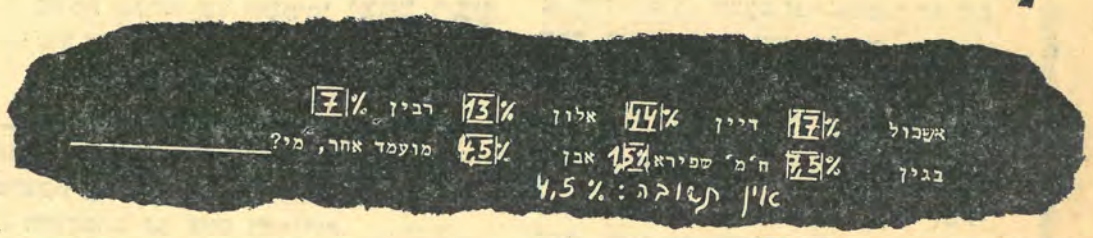

בחירות 1965

מערך	35%
רפ"י	10%
מפ"ם	5%
סה"כ מפלגת העבודה	**50%**
גח"ל	20%
מפד"ל	10%
העולם הזה	3%
ל"ע	2%
אג"י פאג"י	1%
מק"י	1%
לא השיבו	13%

משאל בת־קול

מפלגת העבודה —	**36%**
גח"ל	15%
מפד"ל	9%
העולם הזה	3,4%
אג"י, פאג"י	2%
מק"י	2%
ל"ע	1,7%
המרכז החפשי	1,5%
לא החליטו	**25%**
לא היו מצביעים	**4,4%**

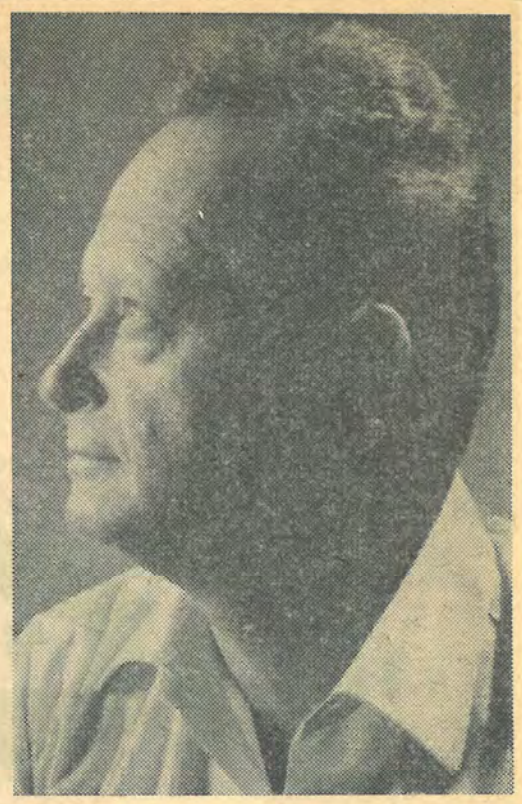

יגאל אלון, איננו נהנה אמנם מאחוז גדול של הקולות לתפקיד ראש הממשלה, אך עומד במקום השני כמומלץ להשתתף במו"מ עם ארצות ערב.

אבא אבן: למרות שמאשימים אותו במתינות וביחס רך מדי ולמרות ההתקפות הרבות והבלתי פוסקות, תומכים 51% בהמשך מועמדותו לתפקיד שר החוץ.

ההסתדרות — המבוקרת ביותר

נעבור אל הנקודה האחרונה. אגדת ילדים מספרת על הלך פלאי המאפשר לאדם לבקש שלוש משאלות, אשר מת־גשמות כהרף עין. בשאלה השלישית ניסחנו את שאלת ההלך, אך איננו יכולים להבטיח את החלק השני, שכן אין הוא תלוי בנו. „אילו ניתנה לך האפשרות לשנות שלושה מוסדות במדינה אילו מהם היית משנה?"

את המוסדות הללו היו הסטודנטים משנים, לו ניתן להם, לפי סדר העדיפות המצויין במספרים מ־1—13.

בראש רשימת המוסדות התובעים תי־קון, לדעת הסטודנטים, עומדת ההסתדרות. 20% מן הנשאלים ציינו כי היו משנים אותה אילו ניתנה להם האפשרות. ל־אחריה, הסוכנות עם 15 אחוזים שחורים והמקום השלישי שמור לרבנות, 11%. בשאלה זו מתהפך הגלגל; ככל שצוברים יותר אחוזים ומעפילים לצמרת, ההרגשה נעשית קשה יותר. שאר הרשימה לפי האחוזים: משרד החינוך — 9%, קופת־חולים — 6%, הכנסת — 5%, משרד הדתות — 5%, גם הממשלה נמצאת בחברה טובה זו במקום ה־8 עם 4%, משרד הדואר — 3,5% ומשלים את המנין משרד ההסברה ש־3% מן הסטו־דנטים ביקשו לשנותו.

עתה, נותר רק לחפש את ההלך.

אפילו מבט שטחי על רשימה זו, מגלה כי שלושת המוסדות המבוקרים ביותר אינם מוסדות ממשלתיים. בחמישיה הראשונה מצוי רק מוסד ממשלתי אחד, משרד החינוך. ליותר ממבט שטחי אין לנו מקום וזמן.

תם משאל הסטודנטים הכל־אוניברסי־טאי. התשובות לשלושת השאלות ה־אחרונות, הנוגעות לחיים הדתיים, מת־פרסמת במקום אחר בגליון זה.

שנה אחת לפני הבחירות, היא זמן קצר מדי לשינויים, אך ארוך דיו לה־סקת מסקנות. המשאל מונח לפניכם — מכאן ואילך הוא מסור לרשות הנתוחים והמסקנות.

(המשאל תוכנן בהשתתפותו של מר **צבי פרידמן**, ממכון מ.א. לחקר דעת קהל, לשעבר חבר מערכת „כת קול").

חלק ג'

שאלה 1. האם אתה סבור שיש מקום להקים רשימה מאוחדת של צעירים, אשר תתמודד בבחירות לכנסת הקרובה?
כן 40% לא 54%

שאלה 2. האם אתה בעד או נגד בחירה ישירה של ראש הממשלה במדינת ישראל?
בעד 71% נגד 21%

המוסדות המבוקרים ע"י הסטודנטים

1)	הסתדרות	20 %
2)	סוכנות	15 %
3)	רבנות	11 %
4)	חנוך	9 %
5)	קופ"ח	6 %
6)	כנסת	5 %
7)	דתות	5 %
8)	ממשלה	4 %
9)	דואר	3,5%
10)	הסברה	3 %
11)	קליטה	2,5%
12)	אוניב'	2,5%
13)	בחירות	2 %

באוניברסיטה

ג'ודו

רכז העבודה

„עשה עבודה"..

באליפות אס"א בג'ודו אשר נערכה ב־27 לנובמבר, תפס נציגנו, אשר שחם, (רכז העבודה) מקום שלישי במשקל חצי בינוני.

הישגו של שחם בלט גם עקב העובדה שזו הפעם הראשונה שאוניברסיטה „בר־אילן" מיוצגת באליפות זו.

ביום שני החלו אימוני הג'ודו בהדרכתו של הג'ודאי יהודה וסדיאס, בעל חגורה שחורה.

ימי האימונים הם: יום שני, שעור משעה 20.00 עד 22.00 ותרגילים ביום רביעי מ־17.00—18.00 ומ־21.00—22.00.

כספים

הבנק הבא

אל הלקוח

„אם אין קמח אין תורה" — להרבה מן ה„קמח" באוניברסיטה דואג בנק „המזרחי" המצוי בבנין המנהלה.

בנק זה, אשר הינו סניף של בנק „המזרחי" ברמת גן, נפתח עם השלמתו של בנין המנהלה. כפי שמעידים הל־קוחות הרבים של בנק זה, הרי שתוך זמן קצר הצליח להכות שרשים אמיצים באוניברסיטה.

סקירה קצרה מראה כי רבים מאוכ־לוסית האוניברסיטה נזקקים לשירותיו של הבנק, עובדים, מרצים וסטודנטים מנ־הלים את חשבונותיהם דרכו.

השירות, יש לציין, הינו מסור ואדיב בכל תחומי הבנקאות להם נזקקים לקו־חות הסניף.

מר דוכן, האחראי על בנק „המזרחי" במקום מציין כי אחד מיתרונותיו של הבנק נעוץ בעובדה שהבנק בא אל לקוחותיו, הנמצאים באוניברסיטה.

יתר על כן, יש הרגשה די „משפחתית" בבנק„, שכן צוות העובדים הוא צעיר המכיר את בעיות הסטודנטים ונכון לסייע להם מתוך הכרה והבנה בבעיות המיו־חדות.

כבר אמר חז"ל: אדם ניכר בכוסו, בכיסו ובכעסו. וכאשר ה„כיס" מנוהל ע"י בנק „המזרחי" ההרגשה היא די נעימה.

שכר דירה

סטודנטים מחו"ל

מתחילים „להתאקלם"

לאחרונה רבו הפניות אל נסים ארזי, יו"ר ועדת קליטה מאת סטודנטים מחו"ל המתלוננים קשות על הזנחה.

טענתם: נפתלי, המטפל בדירות סטו־דנטים מחו"ל דאג להם לדירה קטנה עם מספר רב של סטודנטים. אי לכך פנו הסטודנטים למשה בר־און מהאוני־ברסיטה בבקשה לאשר להם לגור בדירה שכורה שימצאו בכוחות עצמם.

בר־און נתן את הסכמתו בע"פ והבטיח תשלום שכר דירה של —.50 ל"י לחודש לכל סטודנט, בהסתמכו על החוברת ש־הוציאה הסוכנות בענין זה, שבה היא מאשרת במפורש את הסעיף בענין שכר הדירה.

בתקופה זו חתמו הסטודנטים הללו הסכמים וחוזים עם בעלי הבתים והחלו משלמים מכיסם בתקוה לראות את הכסף, אולם בכל פעם נדחו ב„לך ושוב". לב־סוף ביקשו מהם אנשי הסוכנות להביא מכתב שהאוניברסיטה אינה מוכנה לממן את שכר הדירה. עם מכתב זה ניגשו לסוכנות וכאן תשובת הסוכנות היתה: „שינינו את המדיניות, איננו משלמים יותר עבור דירות שנשכרו באופן פרטי".

וכאן השאלה הבוערת הינה האם זוהי הדרך לקליטת הסטודנטים מחו"ל? מי ישלם להם את שכר הדירה?

אתה שוקד על השכלתך,
אבל מדוע הנך מזניח
את גופך?
עבור לעמוד 17
קרא בעיון, ובצע!

ספרים חדשים
בהוצאת דביר

משנתו של
ר' אליעזר בן הורקנוס
מאת: ד"ר יצחק גילת
מונגרפיה יסודית על הלכותיו של אחד האישים המרכזיים שפעלו ביבנה לסיגולה של ההלכה אל תמורות הזמן —.12 ל"י

עיונים בלשונו
של ש"י עגנון
מאת: יעקב מנצור
מחקר מקיף ויסודי בלשונו המיוחדת במינה של ש"י עגנון על נוסחיה השונים במרוצת השנים —.12 ל"י

(שני הספרים יצאו לאור בשיתוף עם אוניברסיטה בר אילן).

למעלה מן החושים
מאת: יעקב בזק
תופעות על חושיות במסורות יהודיות ובמחקרי ימינו. סיכום הניסויים והמחקרים בתחום הפרפסיכולוגיה 5.20 ל"י

לסטודנטים ולמרצים
15 % הנחה
בבטוח רכב
לפנות
קליין ביטוחים
יהודה הלוי 43, ת"א
חדר 15
טלפון: 622208

אתה שוקד על השכלתך,
אבל מדוע הנך מזניח
את גופך?
עבור לעמוד 17
קרא בעיון, ובצע!

באגודה

שכפול

סטודנטים גונבים

בשלשת ההדרונים בהם משוכן מפעל השכפול הפסיק להיות צפוף. חדשיים לאחר תחילת הלמודים לא משתרכים תורים ארוכים במסדרון ואפשר לקנות בשקט.

היום יכול כבר ישראל שפירא, מנהל השכפול, לערוך את המאזן. איך נראה כל ה„עסק" במספרים?

המחזור עד ה־1.12 הסתכם בסך 100.000 ל"י. כ־25.000 מחברות סליל נקנו ע"י הסטודנטים במשך תקופה זו, 300 אלבו־מים נמכרו ו־100 תקליטים נרכשו.

ספרים בשווי של כ־80.000 ל"י הוזמנו ע"י המפעל מסוכנים בחו"ל, 10 חוברות ראו אור בהוצאת „בר־אורין" ו־4 עוב־דים משרתים את קהל הסטודנטים. החל מן החודש הבא יוכל כל תלמיד לצלם כל חומר שירצה. מכונת צילום, שהושכרה ע"י המפעל (בדמי שכירות של 600 ל"י לשנה), תעמוד בספריה לרשות ה־סטודנטים וזאת תמורת מחיר מיוחד. הועד המנהל החליט גם על קנית מכונת מולטיליט על מנת שהשכפול יוכל ל־הדפיס את החוברות, אותן הוא מתעתד להוציא לאור, בכוחות עצמו.

בינתיים, מטרידה את העוסקים ב„בר אורין" בעיה אחרת, כיצד להתגבר על הגניבות. מסתבר שסטודנטים, ובמיוחד הסטודנטיות, אינם מונעים עצמם ברכישת ספרים גם בדרך כזו. זבני השכפול כבר אתרו מספר סטודנטים, אשר גנבו עטים וספרים, אך הניחו להם. מעתה, יועבר כל מקרה של גניבה לברור בפני ועדת המשמעת ומנהל השכפול מאיים גם בקריאה למשטרה במקרים כאלה. „המפעל לא יפשוט רגל בגלל הגניבות" העיר על כך מישהו „אבל האוניברסיטה כן".

צ' ארי

עזרה עצמית

תחבורה וקנסות

החודש האחרון בועדה לעזרה עצמית עמד בסימן של פניות לשירותי התח־בורה. ● זה התחיל בפניה לאגד ול־משרד התחבורה לאשור קו נוסף, ש־מסלולו בת ים, חולון, אזור, בר־אילן פתח־תקוה. התשובה מאגד — היובית, משרד התחבורה — מעכב. הסבה נעוצה כנראה, בעובדה שהמסלול האמור נמצא בשליטתה של „דן" וזו לא הסכימה להקים קו נוסף. ● זה נמשך בבקשה לחברת „דן", שאוטובוס מס' 35 יאריך מעט את מסלול נסיעתו מספר פעמים ביום ויעבור דרך האוניברסיטה. ● ועוד ידו של יעקב רגב נטויה בפניה נוספת לחברת „דן" להקים גגון לעת חורף ולחברת אוטובוס 70 להוציא כרטיסי הנחה של 20% לסטודנטים.

ואם כבר עוסקים בתחבורה, כמה מי־לים גם על כבישים. מטה משטרת רמת גן הפנה את תשומת לב הסתד־רות הסטודנטים לכך, שסטודנטים רבים חוצים את כביש גהה מעבר לגדרות. ציה כזו מהווה סכנה בכביש קטלני זה. ולשם עידוד המעבר במעברי ה־חציה הוקמו שם מתקנים מיוחדים ל־הקדמת האור הירוק. המשטרה הודיעה כי תערוך סיורים מיוחדים באזור האו־ניברסיטה על מנת לאתר עוברי חוק ולקנסם. התענוג עולה 15 ל"י בלבד לסטודנט, 30 ל"י לזוג.

ועדה משותפת

בעד בטול ה־ב.א. במדעי החברה

המלצה לבטול בחינות ה־ב.א. במדעי החברה תתקבל כנראה, בישיבת הועדה המשותפת למרצים ולסטודנטים, אשר תת־כנס השבוע לסכום הדיון בנושא. ההמ־לצה תופנה למועצת הפקולטה למדעי הרוח והחברה כשזו, מצדה חייבת לה־עביר כל החלטה שתקבל לאשור הסנט.

הועדה המשותפת איננה מוסד חדש היא קיימת כבר מספר שנים. אך עד עתה היתה גוף עקר. השנה, חלה תזוזה חיובית. הרקטור הבטיח כי כל הנוש־אים שיוחלטו בועדה זו יועלו מיד ל־אחר מכן לדיון בפני הסנט. הסנט בישיבתו מיום 5.11.68 בחר בשבעה אנשי סגל, מהם שני ראשי מחלקות, כחברי הועדה, שבראשה עמד הרב שינדלר. הגדיר את הועדה אחד מחבריה באמרו: תפקידנו הוא לנטרל את השפעת „קבוצות הלחץ" השונות הפועלות ב־אוניברסיטה ולפתור את הבעיות בדרך הראויה להן במוסד אקדמי. כאן לס־טודנטים משקל שווה למרצים וניתן ל־ברר את השאלות בדרך שקטה, מאופקת ומאוזנת.

ד"ר דון מתנגד. שלשת הישיבות הרא־שונות בשנה זו הוקדשו לשאלת בטול בחינות ה־ב.א. במדעי החברה. בהתאם לכך הוזמנו ראשי המחלקות הנוגעים בדבר. ראש המחלקה לכלכלה הד"ר דון התנגד לבטול הבחינה בטענו כי יש צורך בסינתיזה של כל החומר ה־נלמד. לעומתו טען הפרופ' וולר, ראש המחלקה לסוציולוגיה, כי הבחינה היא מעמסה מיותרת. למעשה, בקרו כל המשתתפים את שיטת הבחינה הקיימת וכאמור, מתגבשת הצעת החלטה להמליץ בפני מועצת הפקולטה על בטול בחינת הגמר במדעי החברה.

יבנה

יפרשו או לא יפרשו

ביום שני עמדה להתכנס מועצת יבנה, אשר תדון בשאלה לפרוש או לא לפרוש. השאלה התעוררה לאחר החלטת הועד של אגודת הסטודנטים הירושלמית לפתוח את מועדון הלילה „בר־אתון" גם בליל שבת. מועצת יבנה איימה בפרישה אם אמנם תאשר ועידת האגודה את החלטת הועד. ועידת האגודה מתכנסת הערב, יום ד', ולפניה השאלה: לפרוש או לא, כמו כן מונחת כבר גם החלטתה של מועצת יבנה.

שיטת הלימוד המקובלת בארץ קובעת, שכל אימת שתלמיד מסיים מסגרת של מספר שנות לימוד — הוא חייב בבחינה מקיפה וממכמת. עם סיום ביה"ס היסודי — עליו למלא את שאלון המקר, לאחר שכלה ארבע שנות לימוד בתיכון — ממתינה לו בחינת הבגרות, וכשמלא כבר את כל הדרישות, שהוטלו עליו באוני־ברסיטה — עליו להבחן בחינת ב.א.

בחינות אלו לא נועדו רק לסיכומה ולסיומה של תקופה. הציון שניתן בהן פותח או נועל בפני הנבחן את שלב לימודיו הבא. הציון משמש קנה מידה, אם כי לא בלעדי, לבדיקת יכולתו של התלמיד להמשיך מביה"ס היסודי לתיכון, מן התיכון לאוניברסיטה, ומן התואר הראשון — לתואר השני.

עוררים רבים כבר קמו על הבחינות הגדולות למיניהן. הטענה הרווחת היא שבחינה בודדת זו אינה מחדשת ולא כלום לגבי ההערכה שנוצרה במשך שנות הלימודים. השגיו הלימודיים של התלמיד נמדדו בתכיפות בתקופת לי־מודיו, ובחינה שאינה אלא סיכום הב־חינות הקטנות השוטפות מיותרת ב־תכלית. הטענה הנ"ל הביאה לידי כך שהסקר הולך כבר בדרך כל הארץ, והוא יעבור כראה, מן העולם עם הג־שמתה של תכנית הרפורמה. גם על בחינות הבגרות יצא הקצף אך אין דנים בביטולן אלא בהתאמתן לדרישה של שיקוף בגרותו האינטלקטואלית של בוגר התיכון.

הבכורה: להערכות השוטפות

בימים אלה, כבר עולה הכורת על בחינות הגמר לקראת התואר הראשון. אוניברסיטה „בר אילן" היתה האחרונה שהצטרפה למועדון האוניברסיטאות שאין בהן בחינות גמר במדעי הטבע. במדעי החברה, עומדת עדיין האוניברסיטה ה־עברית בבדידותה המזהירה, אם כי יש רגליים לדבר שאוניברסיטאות תל־אביב ו„בר אילן" יארחו לה לחברה בקרוב. התקדים של ביטול בחינות הגמר במדעי הרוח עדיין לא נוצר בארץ — ימים יגידו.

בעולם הרחב, החלוקה בין האוניבר־סיטאות, אשר מקיימות בחינות גמר, לאלו שאינן מקיימות — היא משמעותית למדי. הבחינות הגדולות שולטות במס־גרות אקדמאיות מיושנות מחמירות, בעוד שהן אינן נערכות באוניברסיטאות הנמ־צאות בתהליך של מודרניזציה.

ניתן גם לראות במגמה הכללית המס־מנת את ערעור מעמדן של הבחינות המקיפות דוקא את חיזוק מעמדם של מוסדות הלימוד. דהיינו: העברת המש־קל להערכות השוטפות הניתנות בת־קופת הלימודים, יש בה משום תרומה לראיית מוסדות הלימוד לא רק כמס־גרות עזר לקבלת תעודות הניתנות לה־שגה גם בלימוד אקסטרני. כידוע, קמו לא מכבר גם בארץ אוניברסיטאות זוטא אקסטרניות, שכל עיקרן להכין את ה־סטודנט לבחינות ב.א. של אוניברסיטאות בחו"ל.

בימים אלה שוקדת הסתדרות הסטודנ־טים באוניברסיטה בר אילן לשכנע את חברי הסנט כי בחינות ה־ב.א. היא מיותרת, אינה מוכיחה על רמתו של התלמיד (שכן את הסטודנט יש להכיר מתוך מגע שוטף במשך ארבע שנות לימודיו) ומהווה הכבדה נוספת, הן ע"י הארכת משך הלימודים להמש שנים והן ע"י הגברת המאמץ, ללא תמורה בקדומו המדעי או האינטלקטואלי של הסטודנט. לעומתם, יש הטוענים כי אין לותר על הבחינה, השופכת אור כללי על החומר, אשר נלמד פרקים פרקים במשך השנים, אם כי יש צורך ברפורמה בתוכן הבחינה.

אי אפשר לנבא

מכיון, שהדבר הקובע למעשה, בלי להתיחס לעקרונות העומדים בקדמת ה־דברים הוא „מירושלים יצא ביטול", הרי שהעמדה המבוצרת האחרונה ה־מגינה על בחינת הגמר היא הפקולטה למדעי הרוח בירושלים. פנינו, אפוא, לפרופ' ורבלובסקי, דיקנה של פקולטה זו, וחקרנו:

— לאור המגמה של ביטול בחינות הגמר במדעי הטבע ובמדעי החברה, האם יש סיכוי לביטולן הקרוב במדעי הרוח?

● הפרופ': „הנושא עדיין לא הובא לדיון במוסדות הפקולטה. יש להניח שיהיו חילוקי דעות; יהיו שיחייבו את ביטול הבחינות והיו שיתנגדו. אי אפשר לנבא את הלכי הרוח".

שאלה: מה מוסיפה בחינת הגמר על הבחינות השנתיות?

● תשובה: „תלמיד לאחר שלמד ב־אוניברסיטה מספר שנים, ולמד כפי שמצפים ממנו, חייב להוכיח בגרות אינטלקטואלית מתאימה. יש מקום לטעון של קורסים בודדים, אלא על יכולתו

— כתבה: חנה אדלר —

של התלמיד להתיחס למכלול החומר של שלוש השנים".

אנחנו: איך זה מתבטא בבחינת הגמר?

● תשובה: „בחינת הגמר מקיפה יו־תר מאשר הממוצע האריתמטי של קורסים בודדים".

שאלה: האם יש לבחינת הגמר במדעי הרוח יחוד משלה, והיא שונה מזו שבמדעי החברה והטבע?

● הפרופ': „אני, אישית, אינני מא־מין — כמו חלק מחברי בשתי הפקול־טאות — ששיטות הלימוד, המתודות וה־קריטריונים שונים במדעי הרוח והחברה. יש הגורסים שכשם שלמדעי הטבע שי־טות משלהם, כך אי אפשר להביאם למכנה משותף ולכפות עליהם מתכונת משותפת. יש טוענים שעם השתלטות השיטות הכמותיות הסטטיסטיות במדעי החברה נשתנו בהם דו"כי המחקר. וב־התאם לכך, כשם שישנה סגוליות ולי־מודים במדעי הרוח, חייבת להיות שיטה אחרת במדידת ההישגים. יתכן שהגורם של בגרות אינטלקטואלית מכריע אצלנו יותר, אך אין לקבוע עמדה פסקנית וה־דבר טעון עיון".

בלחץ המספרים

מהי, לדעתך, בחינה טובה?

● תשובה: „בחינה שהיא בבחינת עבודה עצמאית מאולתרת. בארץ, לצ־ערי, הבחינות הופכות להעלאת גרה — ותו לא. אני עצמי מודיע לתלמידי ב־שיעור האחרון של השנה שתלמיד אשר מחברת הבחינה שלו תכלול חזרה על הרצאתי — יכשל.

„אך צורת הבחינות היא פונקציה של מספר התלמידים והיחס שבין המורה לתלמידיו. כשמורה חייב לבדוק מספר רב של מחברות, הוא איננו יכול להת־ייחס למקוריותו של התלמיד. למעשה, המורה הבודק את הבחינות עושה את מלאכתו של המחשב. כידוע, מחולקות לעתים הבחינות בין מורים שונים. ב־מקרה כזה יש צורך בשיטה פורמלית להערכה, וקשה לתת בדיקה של הערכת מקוריות למורים שונים. למעשה, עצם שיטת הבחינות תלויה במספר התלמידים".

אנחנו: מה אתה מעדיף; מירב בחי־נות או בחינה גדולה וכוללת?

● תשובה: „בחינה כוללת, שבקביעת הציון הסופי מתחשבת גם בציונים וב־עבודות. דבר זה כמעט ואיננו אפשרי במתכונת האוניברסיטה ההמונית. יתכן גם שהבחינה הכוללת תעבור מן העולם בלחץ המספרים".

— מהי הפונקציה של בחינת הגמר שבע"פ?

● הפרופ': „הבחינה בעל פה היא חלק מהותי של הבחינה הכוללת. כשהיו אוניברסיטאות קטנות, הבחינה בע"פ היא חלק מן החוויה של הפגישה בין המורה לתלמיד. כיום, כשמזדנבים תורים של עשרות תלמידים ומחכים לבחינה בע"פ, לא ניתן ליחס לה ערך חינוכי וחוויתי. כשלעצמה, היא עשויה לאזן לחיוב או לשלילה את הרושם שנוצר בבחינה בכתב".

פרופ' וורבלובסקי חש היטב בפער שבין תפקידיה של הבחינה לבין המימוש המציאותי, אך רואה במספרם הרב של הסטודנטים את הגורם העיקרי לכך. אך מתברר שגם כאשר מספר התלמידים ביחידת הלימוד מועט, אין שאלון הב־חינה דורש דוקא „עבודה עצמאית מאול־תרת". במרבית הבחינות מבצע הסטודנט פעולת העברה ממחברת סכומי הכיתה שלו למחברת הבחינה, כשהמיצוע נעשה בעזרת הזכרון — קצר המועד שגוייס.

בבר אילן — התהליך איטי

גישה אחרת שאיננה רואה בבחינות הגמר הזדמנות להקפה כוללת של ה־חומר הנלמד, נהוגה באוניברסיטת תל־אביב. במרבית המחלקות שבאוניברסיטה זו נבחן התלמיד על ביבליוגרפיה שלא הוקדשו לה דיונים כתתיים. הדברים מתבטאים בקיצוניות במחלקה לספרות כללית שהחליטה כי „עיקר תפקידה של בחינת הגמר הוא לבדוק את הבנתו של התלמיד..... הבחינה לא תקיף ישירות את החומר שנלמד בקורסים השונים". בהתאם לכך מורכבת הבחינה בעיקר מבדיקת התמחותו של התלמיד בסופר שלא הכירו בקורס אינטנסיבי באוני־ברסיטה, ומניתוח והשוואה של קטעי שירה ופרוזה שלא הוכנו מראש. חלק קטן למדי (כדי רבע) מקדש ל„התמצאות כללית בבעיות ובמושגי יסוד של תורת הספרות".

לא בכדי גורסים, אפוא, הלוחמים לבי־טול ולהקלות בבחינות הב.א. באוניברסיטה „בר אילן", שיש להעלים עין מן הנעשה אצל השכנה התל אביבית. לעומתם, מדגיש הפרופ' קדרי, דיקן הפקולטה למדעי החברה והרוח ב„בר אילן" ש־„בחינות הב.א. בתל אביב מורכבות הרבה יותר מאשר אצלנו. הבחינות שנערכות ב„בר אילן" בכתב או בע"פ, מתקיימות בתל אביב הן בכתב והן ע"פ. משך הבחינה בכתב במקצוע ראשי ת"א הוא 8—12 שעות, עוד שאצלנו — 6 שעות בלבד".

לשאלה בדבר ביטולן המיוחל של בחינות הב.א. במדעי החברה, מוסר פרופ' קדרי שהדברים נמצאים עדיין בתהליך. ומה באשר למדעי הרוח? — שאלנו.

● „אין מה לדבר על ביטול" — פוסק הפרופ' — „אין לכך תקדים בארץ, ואנו איננו מעונינים להיות ה־ראשונים. במדעי החברה הדבר אפשרי משום שהקורסים בנויים במבנה פירמידלי, דהיינו: זה על גבי זה, כך שסטודנט שנכשל בשנה אחת — איננו מקבל קורס מתקדם יותר. דבר זה אינו קיים ב־מדעי הרוח, בהם עדיין לא נמצא תחליף לבחינה הכוללת".

שאלנו: האם לביטול בחינת הב.א. תהיה השפעה על מערכת הבחינות?

● תשובה: „קיימת מגמה של צימצום הבחינות הנערכות באמצע השנה. אי לכך יתרבו המחקרים ועבודות השדה המוטלים על הסטודנטים".

פרופ' וולר: יש לבטל

פרופ' וולר, ראש המחלקה לסוציולוגיה, סבור אחרת. „אני מתנגד" — אומר הפרופ' — „לבחינה אחת בסוף השנה, שהיא בלבד תקבע את הציון השנתי. אני מעדיף לחלק את החומר למספר בחינות בשנה — לפחות בחינה בסמסטר — ובטוחני שהדבר הוא לטובתו של התלמיד".

פרופ' וולר הוא מן ה„יונים" שבפ־קולטה למדעי החברה, הטוענים שיש לחמול על הסטודנט ולבטל את בחינת הגמר. הוא גיבש כבר את דעתו זו עוד לפני הביטול בירושלים.

● „שני תפקידים לבחינה" — מסביר פרופ' וולר את עמדתו — „האחד — לחייב את התלמיד לחזור על החומר, והשני — לקבוע את הציון. באשר לבחינת הגמר, הרי לאחר שהסטודנט עבר בשלום את כל הקורסים, אפשר לסמוך על הציונים שנתנו לו עד עתה. יש להתחשב גם בכך שהסטודנט הישראלי גומר את לימודיו מאוחר יותר עקב שרותו הצבאי, ולמנוע ממנו את בחינת הגמר הדוחה את סיום הלימודים במחצית השנה".

בירושלים בוטלה, כאמור, בחינת הגמר בפקולטה למדעי החברה. החוגים השונים בפקולטה זו בשרו כי הציון הסופי יהיה „הממוצע המשוקלל של ציוני הבחינות והעבודות". כלומר: לכל קורס נקבע משקל סגולי משלו, שעל פיו יחושב ממוצע הציונים הכללי. שיטת הנקודות הנהוגה ב„בר אילן" איננה מצריכה הכ־נסת שיטה חדשה של „שקלול". ביטול בחינת הסיום במדעי הטבע לא הביא, אפוא, לכל שינוי בחישובים של הציונים.

פרופ' גרינפילד, מן המחלקה לפיסיקה, מעיד על עצמו שהיה אחד התומכים בביטולה של בחינת הגמר.

● „הבחינה לא היתה רצויה". — מנמק הפרופ' — „מצויים ביזינו נתונים מספיקים כדי לשקול אם הסטודנט רשאי להמשיך לתואר השני. אפשר לראות את הישגיו ויכולתו של התלמיד על פי הציונים שהשיג במשך השנים ובהמלצת המחלקה. המלצה זו נותנת הזדמנות ל־סטודנטים שביכולתם להמשיך לתואר השני לעשות זאת, גם אם ציוניהם אינם תואמים במדויק את הדרישות. בחינת הגמר היתה, אם כן, חסרת מש־מעות וחשיבות, ומוטב לבטל בחינות מסוג זה".

שאלנו: „האם לא עדיף לתת משקל רב יותר לעבודות בית מאשר לבחינות?"

● הפרופ': „עדיין לא נמצא תחליף שיתן למרצה אינפורמציה אם הסטודנט למד היטב. יתכן שהבחינה איננה „פייר", ומצויים סטודנטים המסוגלים להגיש עבו־דות טובות יותר כשאינם נמצאים תחת לחץ, אלא עושים זאת בניחותא בבית. אך אנו מעוניינים שהסטודנט ידע גם חומר בעל פה, דבר שניתן לבדיקה רק במבחן. וכאשר הסטודנט יודע שעליו להיות מוכן ומזומן לתאריך מסויים, חזקה עליו שילמד וישנן היטב".

פרופ' אביעזר, עמיתו למחלקה של פרופ' גרינפילד מוסיף: „קיים הבדל נוסף בין עבודה לבחינה. עבודת הבית מהווה המשך למה שנלמד בקורס, וה־בחינה דורשת מן הסטודנט להוכיח שהוא יודע היטב את מה שנלמד".

במדעי הטבע הוברר שבחינת הגמר מיותרת, במדעי החברה — עדיין מת־לבטים, ואילו במדעי הרוח מנסים לגדר את שמורת הטבע ולמצוא לה טעמים והצדקות. אך מן הסתם, מה שלא תע־שינה הרשויות האקדמאיות בעצמן, יעשה הזמן כשהוא מואץ על ידי לחץ הסטו־דנטים. שיטות הלימוד החדשות וההכרה בצורך בכלי מבחן חדשים לבחינת כושר הקליטה וההבנה של הסטודנטים.

אוניברסיטה בר-אילן

טקס חלוקת התוארים

מחזור שמיני

ב' באדר א' תשכ"ז 12.2.1967

טקס תלוקת תארים: — באוניברסיטה בר־אילן תהליך הביטול הוא יותר איטי מאשר בשאר האוניברסיטאות.

מצעד הבוגרים: — האם יצעדו מעתה גם ללא ב.א. או שמא גם בעתיד יותנה התואר במבחן?

מסדה בע"מ

המשרד הראשי: דרך ז'בוטינסקי 21 רמת־גן טלפון 3—734202
סניף ראשי: רחוב הרצל 2, תל־אביב טלפון 56628

ספרים חדשים

ספרי עיון

מגדר לצמחי ישראל — בר ותרבות
לפי סימנים של עלים, גבעול ושורש — מאת ש. דובדבני, ש. אושרוב

המגדר, ראשון בצורתו בספרות הבוטאנית, מקיף כ־3000 מינים (אלף סוגים) של צמחי בר ותרבות בישראל, ובכל גיליהם.

עולם הצומח המקראי — מאת **פרופ' יהודה פליקס**
מהדורה מחודשת ומורחבת

הספר נועד לקרב את לומד התנ"ך לטבע ולצומח, ואת איש הטבע לתנ"ך, להרחבת אופקיו של איש הרוח, ובמיוחד למורה ולתלמיד.

צפרים בישראל — מאת **אליעזר שמאלי**
מהדורה חדשה ומורחבת ב־2 כרכים

בספר תאורים ערים ורוטטים מחיי העופות, פרקי תנועה ושמחה, אהבה ושירה. המחבר פורש לעינינו יריעה של יופי ומסירות שבחיי המשפחה של בעלי הכנף.

מלחמות יהודה המכבי מאת **האלוף איתן אבישר**
מהדורה חדשה

בספר ניתן ללמוד ולהבין את מלחמות יהודה המכבי, תיאורי הקרבות, מלחמתו ותכסיסיו, על הרקע ההיסטורי, הגיאוגרפי והכלכלי של אותם ימים.

ספרות יפה

סדרת תרגומים — מסופרים חתני פרס נובל

שני מחזות — מאת **יוג'ין אוניל**
סיפור בארבעה פרקים — מאת **ר. טאגורה**
ששה מחזות — מאת **ויליאם ב. ייטס**
האור שכהה — מאת **רודיארד קיפלינג**

בספריית „מקור" בהשתתפות אגודת הסופרים העבריים

אספקלריות — מאת **ישראל כהן**

בספר נכללו מסות ורשימות על סופרים ועל סוגיות ספרותיות שהוארו לפי דרכו של ישראל כהן בביקורת זה עשרות בשנים.

את ספרי הוצאתנו אפשר להשיג במפעל השכפול, באוניברסיטה בר אילן.

באוניברסיטה

משאל

דימוי

ההנהגה הדתית

שלשת השאלות האחרונות במשאל הסטודנטים הארצי אותו ערכנו עוסקות בבעיות הקשורות לצבור הדתי ולמוסדות דתיים. משום כך, כנראה, הגיעו מספר תשובות רוויות ציניות ולעג: לשאלה 4 למשל, אשר בקשה לדעת „האם יש מקום לשני רבנים ראשיים לישראל?" הגיעו תשובות רבות שהכריזו „לא, אף אחד".

שפירא ורפאל בראש. התוצאות הכלליות מעידות כי הרוב סבור, שאין מקום לשני רבנים ראשיים. 15% ענו בשלילה, וזאת לעומת 32% אשר השיבו בחיוב.

17% נמנעו מלהשיב. (אגב, באונ' בר אילן התפצלו הקולות אחרת. 43% נגד ואילו 48% סברו שיש מקום לשני רבנים ראשיים).

החלק הרביעי הציג רשימת תפקידי מפתח אותם נתבקשו המשיבים לאייש באישי ציבור **דתיים**. בשאלה זו היתה המנעות המונית כשחלק גדול מציין בשוליים „אין כאלה". מן התשובה שנתקבלו מסתבר כי שני האישים הפופולריים ביותר הם שר הפנים ח' מ' שפירא, אשר זכה במספר הקולות הרב ביותר כמתאים לתפקיד ראש הממשלה וחבר הכנסת יצחק רפאל, אשר השיג רוב קולות מתאים, לכהן בשלש משרות: שר בטחון, שר חוץ ונציג ישראל באו"ם. השלישי הוא שר הדתות, ד"ר זרח ורהפטיג שהוצע ע"י רוב העונים לכהונת שר החנוך.

יש עם זאת לציין, כי התשובות שנתקבלו הם ברובם הגדול ממצביעי המפלגות הדתיות. רוב המצביעים למפלגות החילונית נמנעו, כאמור, מתשובה או ציינו שאין אנשים מתאימים.

אפולוגטיקה. חלק ה' יועד מלכתחילה לסטודנטים דתיים והוא בקש נמוקים ממי שאינו מצביע למפלגה דתית. הנמוק, אשר צבר את רוב הקולות היה:

שאלה 4. האם אמה סבור שיש מקום לשני רבנים ראשיים לישראל? כן 32% לא 51%

„אין למפלגות אלו אנשים מתאימים". נמוק אחר ש„זכה להצלחה" הוא: „יש להפריד את הדת מן המדינה". ואחריו בסדר „המפלגות הדתיות נכשלו". לעומת זאת ציינו רק בודדים את הנמוק: „אין צורך במפלגה דתית".

המפלגות הדתיות יווכחו לדעת מתוצאות המשאל המתפרסמות בגליון זה כי קיימים סיכויים להצלחת מערך דתי וכי אם תקום מפלגה משותפת של גח"ל — רפ"י ינדדו אליה קולות רבים של אנשים דתיים. אך המפלגות עסוקות או במריבת פנימיות וקטנוניות או בהנצחת שלטון הותיקים חסר היעילות ולעתים גם פרימיטיבי או בעסוק החביב, אשר הפך לא רק חלק משגרת חייה, אלא תחביב „אינטלקטואלי" וחברתי: אפולוגטיקה. בעזרתה הם מנסים לפתור את כל הבעיות. התוצאות טופחות תמיד על פניהם. מתי יתחילו גם הם ללמוד משהו?

תקציב

משרד האוצר מתערב

מהו חלקו של משרד האוצר בהחלטות ראשי האוניברסיטאות, לגבי פיתוחן של מחלקות חדשות וקיימות? כיצד יגיבו ראשי החינוך הגבוה על המגמה להתערבות גדלה והלכת של משרד האוצר, בשטח השייך כולו לאוניברסיטאות?

בשאלות אלו פנינו למשרד האוצר — „בעל המאה", ולראשי האוניברסיטאות — „בעלי הדעה".

הכל התחיל בידיעה שפורסמה ב„הארץ" מה־3.11 ובה נאמר כי שר האוצר מר זאב שרף, הגיש לממשלה הצעת החלטה שלפיה לא יאשר שום משרד ממשלתי, תקציבים לפיתוח ואחזקה של מחלקות חדשות במוסדות להשכלה גבוהה וכן לפיתוח מחלקות קיימות אם לא תתקבל לפני כן החלטה מסמכת בדבר החיוניות של המחלקה החדשה או הקיימת. בהמשך הידיעה נאמר, כי מחלקות שיקומו ללא אישור הממשלה לא יקבלו סיוע.

דובר משרד האוצר, מר דן הלפרין, אליו הפנינו את השאלות, הסביר כי „נוכח הקשיים התקציביים שיש לנו, לא תוכל הממשלה להשתתף בהשקעה ובאחזקה של חוגים ובתי"ס שמראש לא סוכם אתם שהיא מוכנה להשתתף בהוצאות אחזקתם".

מר הלפרין ציין שמשרד האוצר לא ישתתף „בהשקעות שאינן נראית לנו כחיוניות". על השאלה, האם אין כאן התערבות בחופש האקדימי, בחופש ההחלטה של ראשי החינוך הגבוה בישראל, ענה הדובר: „לא יתכן שמשרד האוצר יתן אוטומטית מכספי הציבור לאוניברסיטאות, כי בזה נשלל חופש ההחלטה מהממשלה לגבי השימוש בכספי הציבור".

ההחלטה לא תתממש. שר האוצר לא נפגש עם ראש האוניברסיטאות — לפני שהוא הגיש לממשלה את הצעתו. „עם זאת יש כל הזמן מגעים בין האוצר לבין האוניברסיטאות" — ציין הדובר.

פרופ' נ. רוטנשטרייך רקטור האוניברסיטה העברית בירושלים, לא שמע על הצעתו של השר שרף, למרות שהוא מכירו אישית ויש לו חבר עוזרים, הדואגים להביא בפניו אינפורמציה, כפי שציין באוזנינו.

שאלנו אותו על הצעדים שעומדים לנקוט בהם ראשי האוניברסיטה הירו־

(המשך בעמוד 12)

מדרשה בין עמודים

כיצד מובא הסטודנט – הלומד במדרשה לאמנות ליד הסתדרות הסטודנטים - בסוד הצבעים והצורות? על כך מספרת הציירת לאה מג'רו־מינץ ויו"ר ועדת התרבות ירח גלטר

— כתב: מנחם מיכלסון —

עיר בגשם. אחד אוהב לשבת בביתו. אחרים אוהבים לשבת ליד התנור. ובמקום אחר — בחדר האוכל של האוניברסיטה — יושבת קבוצה של כשלושים איש המציירים להנאתם — עיר בגשם. אלה הם המשתתפים במדרשה לאמנות, אשר מאורגנת ע"י ועדת התרבות של הסתדרות הסטודנטים שבראשה עומד ירחמיאל גלטר. שלושים איש, נושא אחד ואף ציור אינו דומה למשנהו. כאן — הדגש על העיר וגגותיה, כאן — הסחיפות של הגשם, שם — צבעים כהים כיום סגריר ושם — מרכז הכובד על הרחוב השטוף, שלושים פנים לעיר בגשם.

תחילת דרכו של החוג לאמנות היתה... בין עמודים. בין עמודי מועדון הסטו־דנטים ההולך ונבנה. ואולי היה בזה משום הרגשה של פסטרולה קלאסית, תומכות הגג נתנו את ההרגשה של יער, והמים הדולפים מהצינורות יצרו אגם קטן.

אך למרות כל זאת — לעבודה זה הפריע. וכשבאו עמודים עד נפש, עקרה המדרשה לחדר האוכל.

ההדרכה בחוג לאמנות ניתנת ע"י הציירת לאה מג'רו־מינץ ומר משה רו־זנטליס.

הגב' מג'רו־מינץ אישיות ציורית בפני עצמה. ציירת ופסלת, מורה לציור ומ־בקרת אמנות ב„דבר". בוגרת הפקולטה למשפטים בירושלים, למדה ספרות ב־מסגרת בחינות אוניברסיטת קיימברידג' למדה מוסיקה, מתמטיקה ופילוסופיה וכן גם ב„בצלאל". כל המקצועות הנ"ל תרמו, לדבריה, במידה מסויימת להתפתחותה בציור ופיסול.

בסוד הצורות והצבעים

הגב' לאה מג'רו־מינץ על דרכי פעולתו של החוג לאמנות:

„החוג פועל בשני מישורים. במישור האחד ניתנת ההדרכה על ידי בכוון המביא את התלמיד לראות באמנות הח־זותית הכוללת דרכי ביטוי על שטח דו־ממדי (כמו ציור ורישום) ודרכי ביטוי בחלל התלת־ממדי (כמו פיסול).

יסודות האמנות החזותית מושתתים על צורות, צבעים וחומרים לאלה יש כח הבעה ליצירת תחושות. לדוגמא: קו ישר כוחו שונה מקו אלכסוני — האחד יוצר תחושה סטאטית, השני די־נאמית; או הצבע האדום המסעיר, כח הבעתו שונה מהתכלת הרוגע.

לפיכך, מובא התלמיד קודם כל בסוד הצורות והצבעים המופשטים, שהם הבסיס לשפת האמנות החזותית, ועל בסיס צורני מופשט זה הוא לומד לבטא את עולמו הפנימי להגיע להרפתקאה אמנותית עצמאית. בזה שונה גישה זו מהגישה המקובלת לפיה מודרך התלמיד להעתיק צורות קונקרטיות מהטבע ואחר כך ל־עוותן ולסרסן בכדי להגיע להפשטה שהיא אז עקרה ושטחית.

במישור השני ניתנת ההדרכה על ידי מר משה רוזנטליס, מתוך מגמה להקנות לתלמידים ידע ברפרודוקציה של עולם העצמים שבטבע. הכוונה לתרגל את התלמידים בהסתכלות וכן להגביר את התירגול המיכני של היד. שעורים אלה מתבססים על רישום לפי הטבע של מודלים דוממים וחיים וסקיצות מדמו־יות בתנועה.

לא ענין של עשיה

החוג מיועד לשתי שנות לימוד. השנה הראשונה להקניית ידיעות כוללות בשטח הרישום, הציור והפיסול, השנה השניה להעמקת הידע בשטחים ספציפיים כמו: חיתוך עץ, תחריט, ציור בצבעי שמן, קרמיקה, פיסול בעץ, באבן ובמתכת. לגבי השנה השניה תהיה חשיבות בעיקר לאותם ענפים באמנות הדורשים כלים ומכשירים, כמו מכבש הדפסה, תנור קר־מיקה, כלי ריתוך וחיתוך וכו'".

באחד הערבים האחרונים נכחנו בעת פעולתו של החוג, המונה למעלה משני מגינים. החבר'ה היו שקועים בעבודה.

לאחר שסיימו משתתפי החוג לצייר, ניתלו הציורים על הקיר ויחד עם הגב' מג'רו־מינץ, עברו מציור לציור ובחנו אותו מכל צדדיו.

„זה לא רק ענין של עשייה" אומרת גב' מג'רו־מינץ „אלא גם לימוד ההס־תכלות. הצעתי להעמיד את הציורים לתצוגה בפני כלל הסטודנטים באוני־ברסיטה על מנת שתהא תועלת לאפקט הראיה, למידה מתוך ראיה".

יו"ר ועדת התרבות ירח גלטר, האחראי על פעולות המדרשה מטעם הסתדרות הסטודנטים.

אין נעשות בחינות התקבלות לחוג. כל אחד לומד לפי קצבו ויכולתו ומחליט עד להיכן ללכת. לאמנות נשארים בו־דדים.

מדריכת החוג: „כשבאתי „הזהירו" אותי שרוב התלמידים כאן הם בעלי ידים שמאליות. לכן, הייתי מאוד מופ־תעת כאשר ראיתי את התוצאות. כן, אני חושבת שיש כאן כשרונות".

במקום האוניברסיטה

תכיפות החוג היא פעמים בשבוע, שלש שעות כל פעם. ואין זה מספיק. כשעות הוראה זה אולי מספיק, אך לצורך עבודה בבית, הכנת ציורים, רישומים וכו' -- זה זמן די מועט. מה שכן, רצון והתלהבות יש מלא חופנים.

אחת מן הציירות בפוטנציה היא דבורה קניגסבוך, הלומדת כימיה באוניברסי־טה. מה לכימאית, או למדע המדויק, אצל הציור?

דבורה: „אחרי שעות רבות של עבודה במעבדה ובגוסחאות, נעים לשבת, סתם כך, ולצייר!"

ומה אומר על כך „האב הרוחני" של המדרשה, רכז התרבות באוניברסיטה, ירח גלטר?

„אנו עומדים לפתח את החינוך ה־אסתיטי. אנו אמנם סבורים כי היה זה מחובתה של האוניברסיטה לעשות זאת אך המצב הוא שאנו מארגנים את הענין. נקוה שהאוניברסיטה תשתכנע ו־תיטול נושא זה על עצמה, כלומר: שתשלב נושאים כאלה במערכת הלי־מודים. למשל — במחלקה לחינוך — חינוך אסתיטי, חינוך לאמנות, וככל מקצוע באוניברסיטה — זה יקנה נקו־דות. מרצים רבים תומכים ברעיון זה. שלב נוסף של החוג הוא הרצאות בנושאי אמנות, אשר יחל אחרי חנוכה".

השעור הסתיים. יצאנו מחדר האוכל מהרהרים אודות הנושא „עיר בגשם" ואז תפס אותנו המבול.

לאה מג'רו־מינץ כפעולה: — הציירת הידועה ניאותה להדריך את הסטודנטים בצעדיהם הראשונים בשדה האמנות: „זה לא ענין של עשיה אלא גם לימוד של הסתכלות".

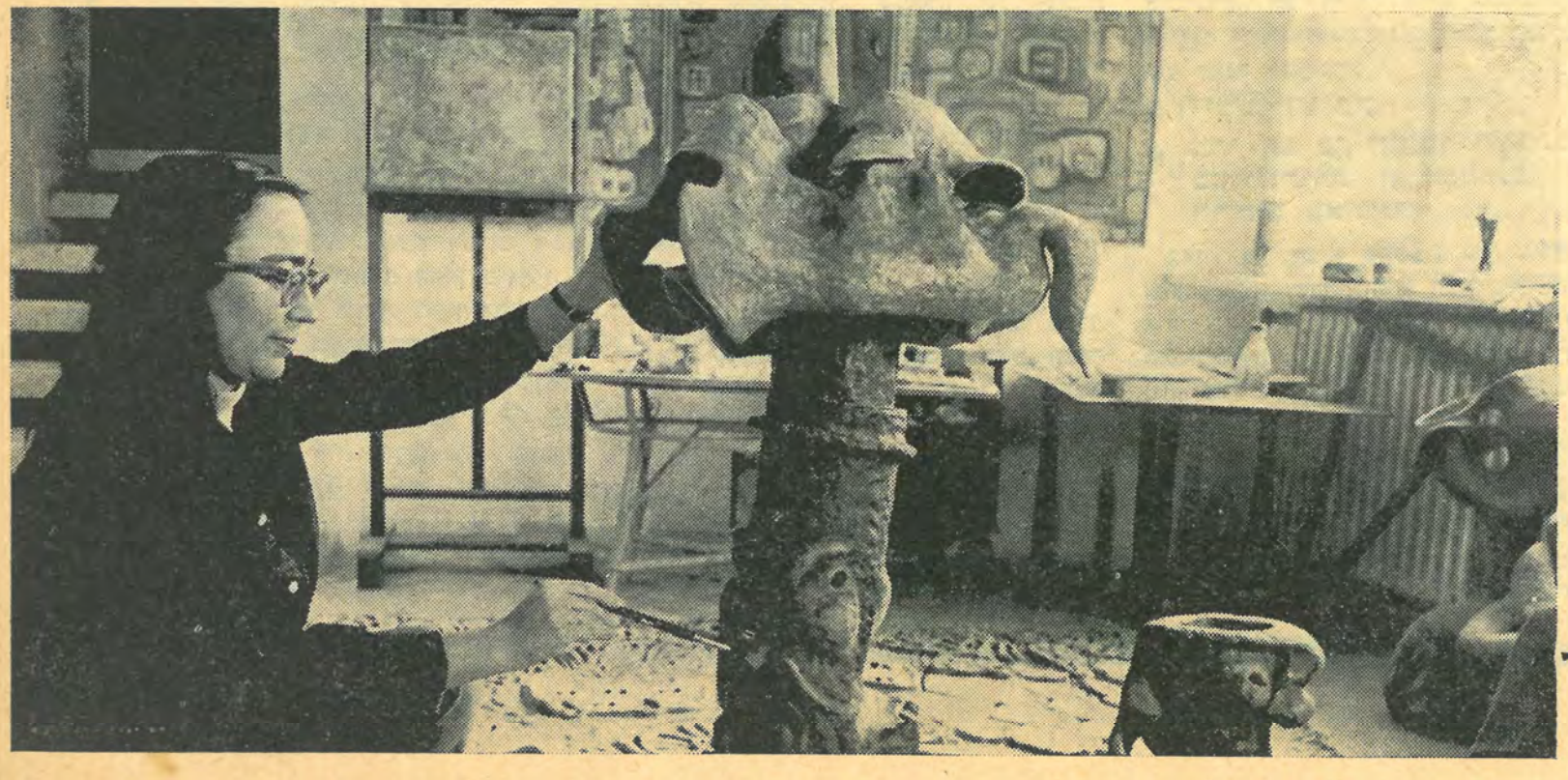

בעולם על רגל אחת

פרופ׳ פול: כיצד מביאים האויבים תועלת?

... ף בן מאיר —

לפרופ׳ פול — אשר הגיע השנה אל האוניברסיטה כפרופ׳ חבר ל־סוציולוגיה — עבר מעניין. שמץ כל־שהו מעבר זה משתקף גם במבטא האנגלי המיוחד שלו. הוא נולד ב־אוסטריה, גדל בהונגריה, קיבל דר־כון צ׳כוסלובקי, „עשה קאריירה" בארה״ב ועתה הוא במדינה החד־מישית שלו: ישראל.

לפרופ׳ פול יצאו מוניטין בעיקר בתחום הסוציולוגיה של הדת. מיד מתעורר סימן שאלה באשר לקשר בין שני חלקי הנושא,

• מהי בכלל סוציולוגיה של הדת?

„אין שום חברה ללא דת" מסביר פרופ׳ פול, „כי כל חברה זקוקה למערכת שיט־תית מיוחדת, המגבילה את הציפיות של בני החברה".

עובדה זו תלויה בתכונה בולטת של בני האדם: המגבלות האנושיות. „אנחנו יכולים לרוץ, רק עד מהירות מסויימת, הבריאות של האדם מוגבלת וגם החיים מוגבלים עד גבול מסויים".

מובן, כי בחיי יום־יום הכל רץ ואין פנאי לחשוב על כגון אלה. אך מגיע גם היום בו אנו נעצרים ונוכחים לדעת כי, ׳כל החיים עובדים קשה, וכאשר כבר יש כמעט כל מה שצריכים — מתים׳. ובכן מה התכלית? לכל חברה יש תשובות והסברים לתכלית החיים, מעבר לצפיות הרגעיות, והסברים גם למה שיקרה אחרי המוות במערכת שלמה של אמונה".

בישראל אמביולנטיות

• ומה לגבי החברה הקומוניסטית־הרוסית, הידועה כחברה־ללא־דת, לפחות מבחינה אידיאלוגית?

נראה כי מבחינת הסוציולוגיה של הדת, החברה הרוסית היא חריג במידה מסויימת. אך לפרופסור פול יש בכל זאת הסבר. „זו איננה תופעה אכסקלוסי־בית רק לחברה הרוסית", הוא מסביר, „כל חברה המדגישה את הלאומיות, דוחה את הדת למקום משני. כלומר, זה רק ענין של עדיפות ומידת החשיבות. משום כך, יש אנשים האומרים, שיש דת גם ברוסיה. אני חושב, שאם המדינה לא תאסור את הדת יחזרו אליה רוסים רבים. אבל בכל אופן לא שמעתי שהרסו את כל הכנסיות ברוסיה".

• כיצד מוסברת תופעה כמו הלי־גה למניעת כפיה דתית בישראל מבחינת הסוציולוגיה של הדת?

הפרופ׳ פול: „בישראל יש אמביולנטיות מן הבחינה הזאת. מצד אחד, המדינה מיוסדת על האמונה. הקשר למדינה הוא הבטחת הקב״ה לאברהם, ולכן הקשר הוא לכאן ולא לטנגניקה, אבל — מצד שני — יש אנשים הרוצים לראות בישראל חברה לאומית, בלי קשר לדת, אולם גם להם יש אחיזה בעקרון הזה. והנה בכל מקום שהם הולכים הם רואים כשרות, נ־שואין ע״י רב ושאר טכסים דתיים. הם רואים שהחברה יותר מדי דתית, וכריאק־ציה הם באים להאבק בכך".

בלבד, אך כבר יש באמתחתו תכניות

על חסידים ועל קיצוניים

הפרופ׳ פול נמצא בארץ זמן קצר ורעיונות למחקרים, לפחות לעתיד הקרוב. כך, למשל, עומד הוא לערוך מחקר על שינוי שמות המשפחה בארץ. עובדה ידועה היא כי שמות־משפחה רבים, שהיו טיפו־סיים ליהודים בחו״ל, מוחלפים בארץ לשמות משפחה עבריים. הפרופ׳ פול עתיד לחקור טיבה של תופעה מעניינת זאת.

מחקר אחר, מעניין הרבה יותר, גדול יותר, אשר ייערך תוך הזמן הקצר ביותר הוא בתחום הדתי דווקא. הפרופ׳ פול מתכונן לחקור „קבוצות דתיות קיצוניות" בארץ מן האספקטים הסוציולוגים. אחד ה־מחקרים האחרונים והמעניינים שלו נערך על חסידי ויליאמסבורג שבנ״י. אם תנסה להציל מפיו דבר־מה אודות מחקר זה, יאמר לך הפרופ׳ פול כי „הם מיוחדים!" יש אמנם עוד חברות כאלה בארה״ב, אבל החסידים האלה מיוחדים בכך שהם מתקיימים בנפרד באמצע הכרך הגדול, ניו־יורק". כדי להמחיש את טיבה ומשמעותה של עובדה זו, הוא מוסיף כי „כך, למשל, הבשר הכשר ה„חלק" („גלאט") בניו־יורק הפך להיות הבשר ה־כשר שם. ומי שאינו אוכל רק בשר חלק, לא אוכלים אצלו בבית".

אמנם גם המחקר על חסידי ויליאמסבורג מעניין בהחלט, אך ניתן לומר כבר עתה בברור, כי תוצאות המחקר על „הקבוצות הדתיות הקיצוניות", כפי שמכנה אותן הפרופ׳ פול, יהיו מעניינות הרבה יותר. שכן, קבוצות אלה „נמצאות בחדשות" כפעם בפעם, ובהתנהגותם יש לא רק עניין לסוציולוגיה, אלא גם אספקטים צי־בוריים, פוליטיים ואחרים.

בתכנית המחקר — הקרוי „ההתנהגות הדתית של קהילות אולטרא־אורתודכסיות" (בארץ, כמובן) — מבקש הפרופ׳ פול תקציב של 25,600 ל״י לצורך עריכת השלב הראשון של המחקר.

• ומה מתכונן הוא לבדוק בקרב קבוצות אלה?

אומר הפרופ׳ פול: „אנחנו מנסים לבדוק כמה טכניקות שבהם הם משתמשים כדי לשמור על הקיום שלהם כקבוצה דתית־קיצונית, וטכניקות של מלחמה בשינויים החברתיים והטכנולוגיים המודרניים".

זקן, קפוטה ושטריימל

ואם הדברים כלליים מדי, מוסיף הפרופ׳ פול להסביר: „אני רוצה לבדוק איך הם מחזיקים את עצמם וממשיכים להתקיים, למרות הקשיים הרבים ולמרות שכל ה־עולם המקיף אותם עומד נגדם. הרי אפילו הקבוצות הדתית האחרות בארץ עויינות אותם".

„אני בודק גם", הוא מוסיף, „באילו טכניקות משתמשים הם כדי להלחם בשי־נויים החברתיים והטכנולוגיים. החברה מת־פתחת ומתקדמת. יש מכוניות, חשמל, ר־פואה חדישה וכו׳ וכמה מהדברים האלה חודרים גם אליהם. הם מושפעים מן ה־שינויים האלה, אבל רק במידה ובצורה שלא יפגעו בדת, אלא יתרמו לקיים אותה".

מטרה נוספת של המחקר הוא לבדוק כיצד קבוצות אלה מורישות ומעבירות את מערכת הערכים ואת התרבות שלהן לדור הבא. דוגמה אחת מני רבות: ה־שטריימל, זו מגבעת הפרוה הגדולה, ה־מצויה גם כיום על ראשים רבים ברחובות ירושלים ובני ברק.

„לפנים", מסביר הפרופ׳ פול, „היה ה׳שטריימל׳ סימן של בגרות, ולא היה נראה על ראשיהם של בני אדם שלא היו נשואים. מה עושים כיום? היום גם לילד בן שלוש עשרה יש שטריימל על הראש. מדוע? כנראה הם חוששים שיסטו מדרך האבות, ועל כן — כנראה מסתמא ובלי־יודעין — הם נותנים להם ע״י ה׳שטריימל׳ הזה סטאטוס של מבוגרים, ובכך נפתרת הבעיה".

דוגמה נוספת היא הצעקנות והרעשנות הרבים שלהם. מספר הפרופ׳ פול: נפ־גשתי עם כמה אנשים שלהם ושאלתי, בין השאר, מדוע אתם צעקנים כל כך? מדוע כל הרעש הזה? אתה יודע מה הם ענו? — הם ענו שצריך לצעוק ולעורר רעש כדי לחנך את ה...ילדים. כדי שגם הם ילמדו מקטנותם שהדרך איננה נכונה ...שצריך לצעוק ולהתריע לפני שנופלים לתהום"...

להתנהגות הקבוצות הדתיות הקיצוניות יש גם אספקטים פוליטיים וציבוריים

קיימת גם סיבה נוספת המצריכה ומ־חייבת עריכת מחקר כזה. צריכה להיות הבנה והכרה ברורה של הקבוצות הדתיות הקיצוניות האלה", מסביר ראש המחלקה לסוציולוגיה. „כי לפעמים, יש לי הרגשה שאנשים לא דתיים חושבים כל אלה שיש לו זקן, קפוטא ושטריימל לאיש ׳נטורי קרתא׳. אני יכול להביא גם דוגמה בולטת יותר. דיברתי עם אדם העוסק עם ערבים, והוא סיפר לי, ששאלו אותו אם הקבוצה הזו של האנשים האלה המתנגדים לישראל גדולה יותר מן המצדדים של משה דיין או לאו". זה מראה שלמרות שהם קבוצה קטנה יחסית, הם הצליחו לעורר רעש כה רב עד אשר מייחסים להם דברים שאינם נכונים במציאות. דמוי זה שהם יוצרים על עצמם וההבנה המוטעית שיש לציבור עליהם, מחייבת ללמוד ולהכיר אותם".

האויבים מביאים ...תועלת!

הפרופ׳ פול העלה את הרעיון כי ב־אוניברסיטה בר אילן יוקם מכון למחקר דתי (לא במובן השלילי והדוחה של המילה.....) אשר יעסוק בחקר התחומים האספקטים השונים של החיים היהודיים הדתיים בארץ ובתפוצות. איש אינו חולק על כך כי אוניברסיטה „בר אילן" היא האכסניה המתאימה ביותר למכון כזה, „אבל זה קשה" מתחייך הפרופ׳ פול. שכן „הדת נחשבה תמיד כענין תיאולוגי, והסוציולוגיה של הדת אינה מוכרת עדיין כל כך". לכן לא מקציבים גם סכומים מתאימים לצורך זה, ואידך זיל גמור...

על החברה הישראלית בכלל סבור הפרופ׳ פול כי „ישראל כיום היא מעבדה חיה. ליהודים יש חוט משותף, הטרוגניות עצומה בתוך כדור קטן של הומוגניות". „כל יחיד", הוא מוסיף, „רואה את ישראל מנקודת המבט האישית שלו".

כמומחה לסוציולוגיה של הדת בקשנו גם לשמוע את דעתו על המצב בארץ מבחינה זו.

וכאן דעתו פסימית, באשר הוא רואה תו־פעות המורות בציבוריות הישראלית בשטח יחסי־הדת. „אנחנו מודאגים מאוד", אומר הפרופ׳ פול, „מן העובדה שאת מקום המסו־רת היהודית ממלאים ע״י המדינה הלאומית או החברה הישראלית. זה לא מוכרח להיות

(המשך בעמוד 19)

בעיות

מחוץ לשעות ההרצאה

עם פרופ' ויטאל

ועם פרופ' פול

פרופ' ויטאל: בעיותיה של מדינת ישראל

— ראיין וכתב: יו

בי"ס יסודי בתל אביב, תיכון בארה"ב ושירות בצבא הבריטי. ול־אחריו — השתלמות בפוליטיקה ב־אוניברסיטת אוכספורד ושנתיים של עבודה כעתונאי ב„ג'רוזלם פוסט". לאחר מכן, שנים אחדות בשירות המדינה; במשרד החוץ (כ־ממונה על ה„דסק" הסובייטי) וב־משרד ראש הממשלה.

שוב השתלמות באוניברסיטת אוכספורד (דוקטוראט) ולאחריה הוראה באוניברסיטת סאסקס (יחסים בינלאומיים). במלחמת ששת הימים „קפיצה" חזרה לארץ לשירות בחיל המודיעין של צה"ל; חזרה לאוניברסיטת סאסקס ומשם לבסוף ל„בר אילן", לראשות המחלקה למדעי המדינה: את כל אלה מגלים תוך רפרוף בהיסטוריה של הפרופ' דוד ויטאל, ראש המחלקה למדעי המדינה.

תוך כדי מילוי תפקידים אלה הוא מספיק להיות, גם כיום, חבר המכון הלונדוני

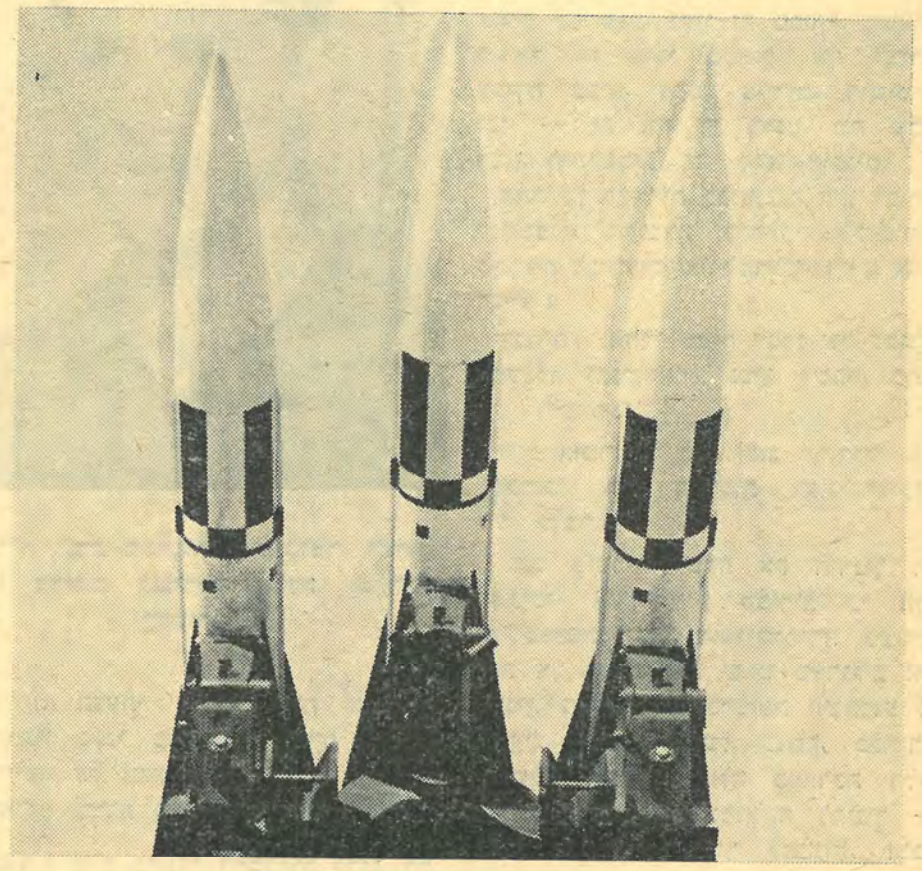

„אינני בטוח שיהיה מן התבונה למדינה קטנה לרכוש, לייצר ולהציב נשק גרעיני"

ללימודים איסטרטגיים, ואף הספיק להוציא ספר בשם „אי־שוויון המדינות". בימים אלה עומד לצאת בלונדון ובניו־יורק ספר נוסף שלו, הדן בתהליכי עיצוב מדיניות החוץ הבריטית.

אגב הסקירה ההיסטורית שכחנו כמעט לציין כי הפרופ' ויטאל (גרוסמן), הוא מצאצאי רבי חיים ויטאל (תלמידו של האר"י הקדוש) ומכאן הקנאות הקפדנית שלו בשמירת שמו זה, על אף לחצים גדולים, שהופעלו עליו מצד משרד החוץ.

• מה לצאצא המקובל ולמדיניות חוץ?

„תמיד היה לי ענין במדיניות חוץ ובמדיניות בינלאומית", אומר הפרופ' ויטאל, „ולכן הצטרפתי לשירות החוץ ב־1954. אז נערכו לנו מבחני כניסה, וזו היתה הקבוצה הראשונה שנתקבלה למשרד החוץ במסודר. מתוך 100 שניגשו — כולם כמובן בעלי השכלה גבוהה — נבחרו רק 5", נזכר הוא בחיוך.

עבודת הדוקטוראט שלו — בעיות המדינה הקטנה — היא בעלת ענין מיוחד לישראל, באשר גם היא נכללת בקאטגוריה זו של המדינות הקטנות.

• מה הניע אותך לחזור לישראל?

„הייתי יכול להישאר באוניברסיטת סאסקס עד לגימלאות", הוא משיב — „אבל חזרתי לישראל מסיבה פשוטה אחת: רציתי לחזור ארצה בהקדם האפשרי. אגב, אני חושב ש„בר־אילן" היא אוניברסיטה מיוחדת ובעלת אפשרויות בעלות־עניין ובלתי רגילות".

ישראל והאמנה הגרעינית

פרופ' ויטאל הוא מומחה גם לבעיות מלחמה ואיסטרטגיה. הוא היה תלמיד המכללה לבטחון לאומי וכיום חבר המכון ללימודים איסטרטגיים בלונדון. לפרופ' ויטאל „רקע בטחוני" עוד מעבודתו במשרד ראש הממשלה והתעניינות בטחונית שהלכה והעמיקה בלימודים. (ב„בר אילן" הוא מתכנן סמינריון על „מבוא לתורת המלחמה"). בין שאר פרסומיו נמצא מספר מאמרים שהופיעו בכתבי עת בינלאומיים אודות האמנה המוצעת לאי־הפצתו של הנשק הגרעיני.

• מהם השיקולים והאפשרויות שעל ישראל להביא בחשבון בהתייחסה לאמנה מוצעת זו?

הפרופ' ויטאל: „יש להפריד כאן בין שתי קבוצות של שאלות. קבוצה אחת נוגעת לאספקט האסטרטגי: באיזו מידה רצויות הערכות גרעינית, הן עם מדינה זעירה אחרת והן במקרה של עימות עם מדינה גרעינית גדולה. על השאלה הזאת נתתי תשובה בספרי". ומה על ישראל לעשות בשיקוליה האסטרטגיים? — פרופ' ויטאל מעדיף להשיב בלשון כוללת: „אינני בטוח שיהיה זה מן התבונה למדינה קטנה של היום לרכוש או לייצר ולהציב נשק גרעיני. זה לגבי הקבוצה הראשונה של השאלות".

„הקבוצה השניה של השאלות בסבך הגדול והמורכב הזה", מוסיף ראש המחלקה למדעי המדינה, „נוגעת לא לשאלת ההערכות הגרעינית, אלא לשאלת שמירת האופציות הגרעיניות. כלומר, האפשרות ההנדסית־תעשייתית־טכנולוגית לייצר נשק גרעיני. זאת, ללא כל קשר עם השאלה הראשונה מתי באמת אתה מעוניין לייצר נשק כזה. לדוגמה, שבדיה והודו נחשבות כבעלות אופציות גרעיניות".

אין זה סוד כי דעות רבות המושמעות בחו"ל אומרות כי אף לישראל יש אופציות גרעיניות. פרופ' ויטאל מדבר שוב, לא על ישראל, אלא בלשון כללית: „אשר לשמירת אופציות, במידה שיש, הייתי בודק את הדבר בשבע עיניים, בטרם החלטתי לוותר עליהן. האמנה המוצעת מגמתה לחייב את המדינות אשר להן אופציות כלשהן, לוותר על האופציות האלה, ללא תמורה פוליטית או צבאית מצד המדינות הגרעיניות הקיימות. מכאן, שלמדינות כאלה ה„עיסקה" לא כדאית עד אשר ייווצרו תנאים של תמורה, כגון פירוק הנשק הגרעיני הקיים. זאת, לדוגמה, ע"י פתיחת המדינות הגרעיניות הקיימות לאותה מידה של פיקוח אשר האמנה מציעה למדינות הבלתי גרעיניות".

הקלה במצבה של ישראל

• מהו מעמדה הבינלאומי של ישראל, לאחר סיום הדיונים המרכזיים והעיקריים בעצרת האו"מ בניו־יורק?

„אחרי ההודעה של השר אבא אבן בדבר תשעת הסעיפים", משיב פרופסור ויטאל, „כפי הנראה חלה הקלה במצב הדיפלומאטי שלנו".

אך עם זאת הוא ממהר להוסיף כי „הקלה במצב הדיפלומאטי שלנו יש בה תוצאה פארודכסאלית בכך שהיא נוטה לחייב את הערבים להחליט גלויות אם הם מוכנים לעשות ג'סטה מקבילה. ומאחר שבמצבם אין הם יכולים לעשות ג'סטה רצינית מוחשית מבלי לערער את יסוד המדיניות שלהם שהיא השמדת ישראל — כל תזוזה דיפלומטית שלנו מקרבת במידה מסויימת את העימות".

פירוש הדבר הוא: כי „הלחץ החיצוני של המעצמות ושל האו"ם להסדר שיתקבל על דעת שני הצדדים, יש בו כדי לחדד את העימות הישראלי־ערבי, ולא להפך".

במקרה כזה צופה הפרופ' ויטאל אחד משני דברים: „או שהלחץ לקראת הסדר והסכם יוחלף בלחץ לויתורים ללא הסדר, או שתחול התפתחות אחרת הדומה לזו שלאחר הסכמי שביתת הנשק של 1949, דהיינו — מצב של לא־מלחמה לא־שלום".

אלא שבניגוד לשנת 1949 מצוי בקונסטלציה הנוכחית באזורנו גורם אקטיבי נוסף שלא היה קיים אז: הסובייטים. „לפי דעתי", אומר מי שהיה אחראי על ה„דסק" הסובייטי במשרד החוץ, „איז היום סימן שהסובייטים ישלימו עם קפאון נוסח 1949. ועל כן, שאלת היסוד במזרח התיכון כיום היא, לא מה יעשו הערבים או היהודים, אלא מה רוצים לעשות הסובייטים. הם היום הגורם המתסיס באזורנו, וכתוצאה מכך גם המקור האפקטיבי של סכנה למדינה".

מה יעשו הרוסים?

• מהי, אם כן, המגמה המסתמנת בפעולותיהם וב„נוכחותם" של הרוסים באזורנו?

כאן, יש להביא בחשבון שני גורמים: „האחד הוא, שההתנהגות הפוליטית והצבאית של הסובייטים תהיה מושפעת מהתנהגות הפוליטית והצבאית של ארה"ב (וזה כולל <u>את</u> נאט"ו). צד שני של הבעיה הוא שעל ידי העברת צי לים התיכון, הם יצרו ממילא, אינטרס סובייטי חדש, והם יהיו מעוניינים לקיים אותו ולשמור עליו. כלומר, הנוכחות הצבאית הסובייטית באזור תצטייר עתה בעיני מוסקבה כאינטרס כפני עצמו, אשר למענו יש להפריש אמצעים, משאבים וכוחות. נראה לי, שבטווח הקצר והבינוני אין לצפות לכל 'התקפלות' של הכוחות שלהם מאזורנו".

„ומכאן", הוא מוסיף, „כל מיני השלכות לגבינו. והייתי אומר, שההתפתחות החדשה הזאת חשובה פי כמה מדיונים באו"ם ואפילו מהלחצים הדיפלומטיים על ישראל".

על ניכסון ועל ההסברה הישראלית

מבחינה זו, לאחר שיכנס ניכסון,

• האם יחול שינוי כלשהו באזורנו, הידוע כאנטי קומוניסט נוקשה ותקיף, לבית הלבן?

פרופ' ויטאל: „ניכסון היה ידוע אמנם כאנטי קומוניסט נמרץ מאד. אבל מכאן אין להקיש, לדעתי, להתנהגותו בבית הלבן. יש הבדל בין הדאגה והחשש מפני התירה קומוניסטית בתוך ארה"ב לבין דאגה למעשיה ולמגמותיה של בריה"מ בזירה הבינלאומית. אני חושב שהשאלה מהן דעותיו של ניכסון היא שאלה השובה, אבל השאלה אלו יועצים הוא יביא אתו היא שאלה לא־פחות חשובה".

ובכלל, סבור הפרופ' ויטאל כי, „לא מכירים עדיין את ניכסון היטב ולא ברור מהו הקו שלו, שכן הצהרותיו היו מאד כלליות. גם על ברית המועצות הוא דיבר בלשון כללית. מעניין — שההצהרה שלו על המדיניות כלפי ישראל היא אחת הבודדות שהיו ברורות ומפורטות".

ולבסוף גם זאת. ראש המחלקה למדעי המדינה סבור כי למרות ההקלה המסויימת שחלה לאחרונה במצבה הדיפלומטי, נמצאת ישראל במצב של איזולציה מדינית בקונסטלציה הבינלאומית כיום.

• האין זו תוצאה בלתי נמנעת של הסברה ישראלית כושלת בחו"ל?

„אני מאוד מעריך את נושא ההסברה ואת עצמתה של ההסברה", אומר המומחה ליחסים בינלאומיים, „אבל אינני חושב שמדינת ישראל וממשלת ישראל יכולות

(המשך בעמוד 19)

המוסד לבטוח לאומי

הבטח זכויות בביטוח הלאומי ובקרן השוואה למשרתים במילואים

על פי החוק על כל הסטודנטים במכללה, מגיל 18 ומעלה לשלם: דמי הביטוח בסך 18 ל"י לשנה יחד עם שכר הלימוד.

הסדר זה מבטיח לסטודנט —

קבלת תגמולים בעד שירות במילואים:

סטודנט ששירת במילואים. זכאי לתגמול כספי מהקרן.

תביעה לקבלת התגמול, יש להגיש בטופס מיוחד, שאפשר להשיגו בכל סניפי המוסד ובהסתדרות הסטודנטים. לשם החשת הטיפול בתביעה, רצוי להגישה בסניף שבתחומו מצויה המכללה.

סטודנט העובד כשכיר או כעצמאי, ויעדיף לקבל את התגמול על פי חישובו כסטודנט. — יצרף לטופס התביעה אישורים מהמעביד על שכרו.

הבטחת רציפות הזכויות ב־ביטוח הלאומי.

למבוטח ולבני משפחתו מובטחות הזכויות בענפים הבאים:

- זקנה ושארים
- משפחות מרובות ילדים
- אמהות
- נפגעי עבודה
- ילדי שכירים
- סטודנ' העובדים כשכירים או כעצמאים וסטודנטיות הנשואות לעובדים, שכירים או עצמאים פטורים מתשלום דמי הביטוח (כסטודנט על יסוד הצהרה שיש למלא בגזברות המכללה).

העובד ללא שכר במסגרת הלימודים, לפחת שתיים עשרה שעות בשבוע (במעבדה, בבית חולים וכד'), חייב מעבידו בתשלום דמי הביטוח בעדו לענף נפגעי עבודה.

חובת התשלום לשאר הענפים חלה על הסטודנט עצמו.

סטודנט העובד כעצמאי חייב לשלם את דמי הביטוח בעצמו, ולהצהיר מידי שנה על הכנסותיו לשם כך עליו לפנות לסניף הקרוב של המוסד.

סטודנט, מלא חובתך ושמרת על זכויותיך

(המשך מעמוד 8)

שלמית לנוכח מגמת ההתערבות של הממשלה בחופש ההחלטה שלהם. הוא לא עומד לנקוט בשום צעד: א) מכיון שהוא לא קרא את הידיעה, ב) „זה לא כמו אצלכם, אצלנו יש הפרדת רשויות בין הרקטור לבין הנשיא, והנשיא מר הרמן בחו"ל". נקווה שעוזריו (לפחות אחד מהם) יביאו לידיעת הפרופסור את הצעת „הרשות".

פרופ' א. ה. פיש, רקטור האוניברסיטה בר אילן הגיב, לאחר שקרא את הידיעה, „אינני מאמין שזה יתממש, אנחנו טוענים שפיתוח האוניברסיטאות הוא אינטרס עליון של המדינה. לכן, אינני מאמין שהממשלה תרצה להגביל באופן דרסטי את פיתוח האוניברסיטאות".

ישנה „ועדה מתמדת" אשר בה הברים ראשי האוניברסיטאות ובועדה זו נידונות הבעיות המשותפות לחינוך הגבוה בישראל. אולי יועלה ענין זה כסעיף בדיוני הועדה בפגישתם הקרובה?

שמעון שיפר

ועדת המשמעת

נוזפת ומזכה

כל התלונות, אשר באו לפני ועדת המשמעת, עסקו בבחינות. מלבד אחת, הכיל כתב התלונה האשמה בהונאה בעת הבחינה, דהיינו: העתקה. ואילו תלונה אחת עסקה ב„הסתה למרד בעת בחינה". או כלשונה הרשמי „אי ציות או פגיעה בהוראות שלטונות האוניברסיטה, חברי הסגל האקדמי והעובדים" וזאת על שום, שהסטודנט קרא לחבריו לעזוב את אולם הבחינה משנוכח, לדעתו, ששאלון הבחינה אינו הוגן. הסטודנטים לא יצאו והסטודנט הובא לפני ועדת המשמעת ונזנף. בישיבתה של הועדה לפני כשבועיים הובאו גם מקרי ההעתקה, אך כל הסטודנטים זוכו.

לסטודנטים אשר אינם מכירים את ועדת המשמעת, וכך טוב יותר, קצת ממה שהם חייבים להכיר ולדעת. משהו על ועדת המשמעת.

הסטודנטים בבר אילן אינם יכולים להתמרמר על תקנון משמעת חמור.

טלו לדוגמא את פרופ' שוורצפוקס — ראש המחלקה להיסטוריה ישראלית באוניברסיטת בר אילן. את תוארו סיים באוניברסיטת פריז ושם, לפי דבריו, היה העונש אחיד — סילוק מבין כתלי האוניברסיטה!

נציג הסטו'. אצלנו המצב שונה. באוני' בר־אילן, תודה לאל, יש לא פחות מ־8 דרגות ענישה, מן הקל אל הכבד, וכך בדרגה השמינית התחתונה, דינו של הסטודנט — סילוק!

אומר הפרופ' שוורצפוקס, יו"ר ועדת המשמעת: „הועדה היא גוף שהוקם ע"י הסנט ע"מ להעמיד את הסטודנט על כללי ההתנהגות והמשמעת הנאותים באוניברסיטה דתית, בין אם פעל במסגרתה ובין אם פעל מחוצה לה".

ועדת המשמעת אינה יוזמת, אלא רק מקבלת. היא עוסקת אך ורק בתלונות שהועברו אליה לאחר שהוחלט על כך מראש.

בועדה מיוצגים שני צדדים: האוניברסיטה והסטודנטים, להם נציג אחד בלבד.

כאמור, יו"ר הועדה המכהן בתפקידו זה כשנתיים, טוען בסיפוק כי שום מקרה יוצא דופן לא ארע עד כה בתקופת כהונתו.

סגן היו"ר הוא פרופ' שרי מהמחלקה לפסיכולוגיה ובין חבריה נמנים: הדיקן — פרופ' פיש, הרב שינדלר, הרב אורבך, ד"ר בורוש, מר דויטש, ד"ר א' פסוב ומר רהצבי. את הצד הסטודנטיאלי מייצג מר נחמן קידר (המסיים את תארו הראשון ומשמש גם יו"ר התאהדות הסטודנטים הדתיים בארץ).

נחמן מציין כי תפקידו אינו שונה מתפקידם של חברי הועדה האחרים, אך כנציג הסטודנטים עליו לדאוג כי הדיון יהיה הוגן וכי תשמרנה זכויותיו האובייקטיביות של הסטודנט.

כיצד מתבצע התהליך. — אם עבר סטודנט על אחד מן הכללים הובא הדבר לדיון ע"י המזכיר האקדמי, במקרה של פגיעה בתחום האקדמי, או ע"י גוף אחר שנפגע. יושב הראש או סגנו יחליטו אם יש מקום לדיון משמעתי.

במידה והנאשם מערער על הבאתו לדין — יכול הוא לעשות זאת תוך שבועיים ממסירת ההחלטה לידיעתו. גוף מיוחד הקרוי ועדת הערעורים מטפל בערעור.

הנתבע בפני ועדת המשמעת, אינו יכול להסתייע בסנגור, לכן חשוב כל כך חלקו של נציג הסטודנטים, הן כמטודנט והן כחבר ועדה.

החלטות הועדה (המונה 8 חברים) תתקבלנה ברוב קולות רגיל, חוץ מהחלטה על הוצאת סטודנט מן האוניברסיטה, בה ידרש רוב מוחלט של כל חברי הועדה.

בתשובה לשאלתי אמר פרופ' שוורצפוקס כי עד כמה שידוע לו, לא היה עד עתה אף לא מקרה אחד של ערעור על פסק דינה של הועדה והוא מוסיף ואומר, כי פסקי הדין הם ענינו הפרטי של כל סטודנט שנשפט ואין מקום לדון בהם במסגרת אחרת כל עוד לא החליטה הועדה לפרסמם.

ולסיום — האם העובדה שבר אילן אוניברסיטה דתית, גורמת לכך שאחוז ההעתקות והפגיעות במשמעת יהיה דל יותר מאשר באוניברסיטה אחרת?

פרופ' שוורצפוקס עונה: „יושרו של אדם אינו נקבע ע"פ קריטריון הדת, אם כי יש להניח שאכן יסודות הדת ויסודות המוסר החברתי חד המה!"

רותי ה.

קליטה

סטודנטים זרים

באוניברסיטת ניו־יורק

בעית הסטודנטים הזרים מטרידה לא רק אותנו. באוניברסיטה של ניו יורק למשל, 3,580 זרים הבאים ללמוד מסיבות שונות: למוד אנגלית, למוד המדיניות באנגלית או פשוט כדי לחיות באמריקה. בעתון הסטודנטים של אוניברסיטת ניו־יורק המספר על קשיי הקליטה של הזרים, מצאנו קטע אשר יכול היה להכתב גם בעתוני הסטודנטים בישראל:

— „הרושם הראשון שלי על ארה"ב היה רע" אומר קאהיל נאבוב מלבנון „הגעתי לניו יורק בספטמבר האחרון כשירד גשם. בתחילה, גרתי בסביבה מלוכלכת בגרינגיץ' ויליג' — וכל מה שהיה מסביבי היו אנשים בעלי רגלים

יחפות מלוכלכות". הוא נזכר בהכרות הראשונה שלו עם הרכבת התחתית הניו־יורקית: הפקיד המוכר אסימונים צעק עליו והוא לא יכול להבין מדוע. הסיבה לצעקות, כפי שהתברר בסוף היתה ש־הסטודנט ביקש מהפקיד לתת לו עודף משטר של $5".

תוקפנות חברתית. העוזרת הא־דמיניסטרטיבית של מרכז הסטודנט ה־בינלאומי — אליו מגיע כמעט מיד, כל סטודנט זר — מספרת כי חוץ מהבעיות הכספיות „הבעיה העיקרית בה נתקל הסטודנט הזר היא ההסתגלות ל־אמריקאים במסגרת חיי החברה. הם טוענים כי ידידותם של האמריקאים היא חצונית בלבד, ומתחת לפני השטח הם אינם מקבלי אורחים באמת. אפילו אם אמריקאי הוא מאד נחמד בפגישה רא־שונה, אין פירוש הדבר שהוא מוכן להתידד עמך.

אוניברסיטת ניו־יורק

כן מואשמים הסטודנטים האמריקאים בכך שהם אדישים ואינם מוכנים להתערב בסטודנטים הזרים.

הסטודנטים הזרים מספרים כי חבריהם הקרובים הם מבני ארצותיהם ולא א־מריקאים.

מה עושים במרכז הסטודנט הבינלאומי כדי לפתור בעיות אלה? „אנחנו לא מנסים לשנות את הרושם ע"י נסיון לתקן את המעוות (האדישות החברתית של האמריקאים) בכוחות עצמנו. אנו מסבירים לסטודנטים הזרים שעליהם ל־קבל אדישות זאת כעובדה של החיים האמריקאים ועליהם בעצמם לנסות ל־היות יותר „תוקפנים" מבחינה חברתית. עליהם לנסות למצוא בעצמם את דרכם עם האמריקאים — בדיוק כמו ששאר האמריקאים עושים.

עד כאן אמריקה. אבל זה מזכיר משהו בכל זאת. אולי, נאמץ את השיטה האמריקאית גם בנקודה זו, שכן בקלות רבה ניתן לטעון כי אם מובאים סטו־דנטים אמריקאים מותר בהחלט ליבא גם את שיטות הקליטה מארצם.

ט' לוין

סטודנטים זרים באוניברסיטה בר-אילן

כ־4000 סטודנטים בני חו"ל לומדים השנה במוסדות ההשכלה הגבוהה בארץ, מתוכם 600 באוניברסיטה בר־אילן.

חלק הארי של הסטודנטים בני חו"ל נמצאים תחת טיפול מינהל הסטודנטים בסוכנות. המינהל מממן את עליית ה־סטודנט ומעניק לו מילגה הכוללת שכר לימוד, הוצאות דיור ומחיה.

רק לפני מספר ימים נשמעו תלונות של סטודנטים זרים, שלא קיבלו את דמי המחיה שלהם לחודש זה.

„מינהל הסטודנטים", אומר מנהלו, מר שמעון אדר „לא עונה אולי על כל צרכי הסטודנטים, אך בשים לב למציאות, לגל העלייה שאיש לא שיערה מראש ואשר עלתה על כל תכנון מוקדם, הרי שיש להודות שהמינהל עושה כמיטב יכולתו".

ביוזמת המינהל ומוסדות ההשכלה ה־גבוהים קוימו אולפנים באוניברסיטאות, על מנת לפתור את בעיות השפה, המהווה חייץ בין העולה החדש לסביבתו, ולהכין את הסטודנט הזה לשנת הלימודים הבאה.

יש לציין שבהשוואה למוסדות אחרים מטיבים הסטודנטים להיקלט באוניברסיטה בר אילן. מר אדר זוקף הישג זה ל־צביון הדתי של האוניברסיטה ולאוירתה האינטימית. קטנותה היחסית מגבירה את הקשר בן הסטודנטים, ועובדת היותה מוסד דתי יוצרת כבר מלכתחילה יסוד איתן להתערות חברתית.

רקע חילוני מובהק. — נראה, ש־הנקודה האחרונה איננה מדוייקת, מ־

(המשך בעמוד 16)

הלה הגיעה מגרמניה

כאשר אני אומרת שבאתי מגרמניה אני מרגישה שנוצר מרחק

— כתב: מנחם מיכלסון —

עוד מקטנות רצתה הלה רייבר להגיע לישראל. הוריה, יוצאי פולין, השתקעו בגרמניה לאחר מלחמת העולם, ועסקיהם החלו משגשגים. בגיל חמש שמעה הלה לראשונה על ישראל. „מה שמעתי!?" היא אומרת „יותר מששמעתי הבנתי, כי פעם ראשונה שיש ליהודים ארץ משלהם".

ואז, בתקופה זו, נדלק כנראה הניצוץ שהביא בסופו של דבר את הנערה הב־לונדית ל„בר אילן".

כיום, הלה — סטודנטית מן המנין במחלקה הפסיכולוגיה ומשלימה את מס־פר ה„יקים" שבאוניברסיטה לשלושה.

את בית הספר היסודי והתיכון סיימה במינכן. בתי הספר בהם למדה לא היו יהודיים. אבל, לעובדה זו לא היתה כל משמעות באשר ליחס הידידות עם הגרמנים הצעירים. הלה לא הרגישה כל זרות ביחסים אלה. רבים מהם ידעו רבות על ישראל ורבים מהם גם ידעו שירים עבריים וריקודים ישראליים. לא מעטים באו לפעולות שהתקיימו במסגרת תנועת הנוער הציונית.

היא חיתה בגרמניה — אך עמוק־עמוק בפנים ידעה כי מקומה איננו בתוככי „גרמניה החדשה", אלא בישראל. לפיכך גם לחצה על הוריה ולפני 4 שנים הגיעה כל המשפחה לביקור קצר בישראל.

ומכאן, לא עזר שום דבר, אפילו לא ההורים. בסופו של ויכוח הגיעו יחד אתה ביולי השנה, שהו חודשיים וחזרו כשהם משאירים כאן את הלה. חודש לאחר מכן הצטרף אליה גם אחיה.

אנטישמיות? כמעט ולא נתקלה בזה. אמנם, פעם אחת ראתה צלבי קרס בבית קברות יהודי, אך לא יחסה לזה חשיבות רבה. ומה גם שאח"כ נודע כי תפסו את המציירים והענישום.

ידידיה הגרמניים סיפרו לה, כמובן, שהוריהם לא השתתפו בטבח ההיטלריסטי ורבים אף ידעו לספר כי הוריהם היו בתנועות נגד היטלר. כך או כך, שומרת הלה עד היום על קשרים עם ידידיה, היהודיים והגרמנים שבגרמניה.

כיום, יש בגרמניה כ־30.000 יהודים, ומתוכם 6000 במינכן. החיים היהודיים תוססים שם. התנועה הציונית מקיימת מחנות בקיץ על נושאים ישראליים. הלה יודעת גם לספר כי לאחר מלחמת ששת

הימים היה גל עליה מגרמניה לארץ.

הלה: „אני לומדת עכשיו פסיכולוגיה ומתכוננת לסיים תואר ראשון. כמובן, שאחרי שאסיים אשאר כאן בארץ. המצב בהרצאות הוא לא הכי נעים, שכן איני שולטת בשפה העברית. אני לומדת אמנם באולפן, אך זה עדיין רחוק מלהשביע רצון".

רחוק מלהשביע רצון הוא גם יחסם של הישראלים לסטודנטים הזרים, ובמ־יוחד לאלה שבאו מגרמניה. טוענת הלה: „אין לי הרבה קשרים עם הישראלים. ה„צבר" עושה רושם של טיפוס סגור, שקשה לו להתידד עם זרים. מה שפחות נעים הוא, שכאשר אני אומרת שבאתי מגרמניה מביטים עלי בעינים כאלה כאילו הייתי מי יודע מה, אני מרגישה שנוצר מרחק כאשר שומעים היכן נולדתי וחייתי. אני אולי מבינה את זה, אך כשזה קורה כל כך הרבה פעמים — זה כבר מאוד לא נעים".

מבר־אילן למכסיקו סיטי

„נולדתי בשנת 1947 בירושלים. בהיותי בגיל חמש היגרו הורי לקנדה, שם נשארתי עד לפני שנה. בקנדה למדתי בבי"ס. תיכון לובביץ ולאחר מכן סיימתי תואר ראשון בפסיכולוגיה ותלמוד ב־„ישיבה יוניברסיטי".

כך מתחיל סיפורו של חיים יעקובוביץ, סטודנט „בר אילן", הלומר פסיכולוגיה לקראת התואר השני. אם תשאלו בקנדה מיהו חיים יעקובוביץ, יביטו בכם באנחה ויאמרו: „אח, זה האלוף שלנו שעלה לישראל".

כי זאת לדעת — חיים, ממוצע קומה ומוצק, בעל הליכה נמרית ומבט בהיר, היה אלוף קנדה בקרב עשר וחבר המש־לחת הקנדית לאולימפיאדה במכסיקו. אך אל נקדים את המאוחר.

את תחילת דרכו הספורטיבית עשה בגיל 15, עת התאמן בביה"ס התיכון בריצה. המסלול היה קבוע, מן החדר לחצר וחזור אין ספור פעמים. — — —

אט אט ראו כי הבחור הלז מוכשר לעיסוקי הספורט השונים, והוא החל להתאמן בצורה סדירה. לאחר שנה הת־אמן כבר עם מבוגרים ממנו.

במה התאמן? יותר קל לפרט במה לא התאמן. זה החל בשחיה, ריצה, קפיצה לגובה ולרוחק, המשיך בכדורגל, כדורסל, כדורעף וסיים בזריקת כידון, הדיפת כדור ברזל, דיסקוס ועוד. כל זאת בשבוע עבודה עמוס אמונים.

הישגיו: ריצת 100 מטר ב־10.6 שנ', 400 מ' — 52 שנ', 110 מ' משוכות 14.5 שנ', 1500 מ' 3:52:53 שנ', ק־פיצה לרוחק — 7 מטר, קפיצה לגובה — כמה סנטימטרים מסביב ל־2 מ', כידון 55 מ', קפיצה במוט 5 מ' וקרב עשר — 5550 נקודות.

מבר אילן למכסיקו סיטי

בתחילת אוגוסט הגיע לארץ ועתה, כאמור, הוא לומד ל־מ.א. מתוך מטרה להתעסק בפסיכולוגיה קלינית, לכשיסיים את לימודיו.

וכך, יום אחד, ישב חיים בחדרו בקרית אונו והנה מביא לו הדוור מברק בהול מקנדה. ולאחר שקרא את תוכנו, הוא כבר ארז. במברק נאמר כי אם ברצונו לייצג את קנדה באולימפיאדה, שיארוז חפציו, יגש לשגרירות, יקבל כרטיס טיסה ו..יטוס למכסיקו. חיים לא התמהמה.

הזמן הרב בו לא התאמן באינטנסי־ביות נתן את אותותיו. הישגיו לא היו טובים ביותר, אם כי גבוהים בקנה מידה בינלאומי.

ומובן, שעם סיום האולימפיאדה לחצו עליו ראשי המשלחת הקנדית שיחזור לארצם ואף הגישו לו סוכריה די מתו־קה — סיבוב בעולם עם הנבחרת. אך חיים לא נתפתה. הוא אומר: „ספורט אצלי זה רק הובי. יש בי גם צד אינטלקטואלי, אותו אני רוצה לפתח. יש לי חשק עצום ללמוד ולא אקפח את הלימודים על חשבון הספורט. כי אלה החיים שלי — לימודים וספורט"!

יש לנקות את היהדות מסילופים

— ד״ר ישראל אלדד —

חייב אני תחילה להביע הסתייגויות מספר לגבי הדיון בכללותו ובפרטיו. הסתייגויות שבודדן היה מונע אותי בכלל להשתתף בדיון, אלמלא הנחתי שכוונת המערכת לטובה. אף על פי כן סבורני, שעיוני יסוד שכאלה, הכוללים — אם רוצים למצותם — את מרכית ועיקרי בעיותינו ובעיות העולם, אינם עניין לבטאון מסוג זה שלכם, ועל־צתי להבא לצאת תמיד מבעייה קונקרטית אקטואלית, פוליטית או חברתית או ספרותית אמנותית ולברר אצל הנשאלים מה דעתם לגביה. אם יבקשו הם לבסס את עמדתם ביסוס פילוסופי מעמיק יותר — ניחא.

הסתייגותי השנייה היא לגבי ניסוח השאלות, ניסוח המתבסס על מספר מונחים שרחוקים מלהיות חד־משמעותיים ומוסכמים אף על דעת הקבוצה הנשאלת. אילו, למשל, העברתם משאל אצל הנשאלים: מה זה יהודי דתי, או מה זה הומאניזם, היה לזה יותר טעם, כי אז היה ברור במה מדובר. אפילו המושג דימוקרטיה, הכלול במשאל, שאינו מעמיק ופילוסופי לכאורה, גם הוא מחייב תחילה הגדרה, למרות שגירותו. אני מניח שכוונתכם לאחת הצורות של הממשל המערבי. האם גם צרפת של דה־גול בכלל זה? האם גם המונרכיה נוסח אנגליה או הולנד בכלל זה?

מהו קנה המידה לבחינת מושגים

אולם אני מרחיק לכת: גם אר־צות המשטר הקומוניסטי טועטות כי הן דימוקראטיות. ודאי, שבימים האחרונים דוקא ניתן בצ׳כוסלובקיה ולצ׳כוסלובקיה שיעור מוחשי למשמעות המונח בפי הקומוניסטים, שיעור שאינו מוצא חן בעיני הדימוקרטיה המערבית ואף לא בעיני כל קומוניסטים, וליתר פיקאנטיות: אף לא בעיני..... סין של מאו־צה־טונג. אך זה אינו הופך עדיין את המונח לחד־משמעותי, ואינו מעניק לו ערך מוחלט כמעט מיטאפיזי, כפי שקצרי־ראייה מבקשים לחוש בו. בארצות מסויימות הנמצאות בשלבי התפתחות מסויימים, הדימוקרטיה הפורמאלית היא ודאי המשטר הנוח ביותר, אך זה אינו מקנה לו מעמד נצחי.

ואם כך לגבי מונח הדימוקראטיה, לא כל שכן לגבי המונח הומאניזם. דווקא פילוסוף יווני היה זה שקבע את האימרה: האדם הוא קנה מידה לכל הדברים. אך האם זה הפריע להם, להוגי הדעות היווניים כולם, להתנגד למשטר העבדות. ואם — מאידך — היהדות, שאין דבר שיהא מנוגד לה יותר מאשר הכתרה זו של אדם כקנה מידה לכל הדברים, (ומיד נשוב לכך), היתה ראשונה שביטלה למעשה את העבדות, האם אין זה מוכיח שהומאניזם פילוסופי או מדיני עקרוני, אינו אומר עדיין הומאניזם, אהבת אדם, למעשה. האהבה הנוצרית — והלא הנצרות מתיימרת להיות הומאניסטית יותר מהיהדות, באשר היא יצקה את המונח אל־אדם — שפכה אוקיינוסים של דמי אדם בשם האדם־האל, והמהפכה הצרפתית הגיעה — בהכרח — לימי הטירור של רובספייר, ואין איש אשר יכחיש שיסודות המרכסיזם והקומוניזם, הם יסודות הומאניסטיים וידוע לאן הגיעו בדיכוי האדם כפרט. לעיתים קרובות מעלים כסמל להומאניזם בזמן החדש את אלברט שווייצר, זה הרופא הפילוסוף המוסיקאי הגרמני שנטש את אירופה, התיישב ב־ג׳ונגל האפריקאי והתמסר לריפוי כושים. ואכן הציל חייהם של אלפים, נאמר: רבבות כושים, אבל באותה שעה גרמניה שלו ועמה מרבית עמי אירופה הנוצרים, השמידו מיליונים. הוא את נפשו ההומאניסטית הציל. הוא לא הקים תנועת התנגדות לנאציזם העולה בגרמניה.

דיינו בכך, כדי להצביע על עירפולו והעדר משקלו המעשי של מושג ההומאניזם.

שלוש המהפכות הגדולות שעברו ועדיין הן פועלות על האנושות בדורות האחרונים — הצרפתית, הקומוניסטית־רוסית־סינית והמדעית־טכנית — כולן מעשי ידי אדם (מכל מקום לפי ההנחות של עוסיהן) וכולן למען האדם, משמע, כולן הומאניסטיות בהנחותיהן ובמטרותיהן המוגדרות, ואף על פי כן הלא אין מי שיוכל להכחיש, כי מעולם לא גרמו מהפכות לדמים, למלחמות, לסבל ולסכנות־אימה־של־השמדות־טוטאליות ולירידת ערך האדם בפרט, כפי שגרמו שלוש המהפכות ההן.

וכזאת אינני בא לקטרג על המהפכות ההן, כולן כנראה הכרח היסטורי למרות הסתאבויותיהן, סטיותיהן והאימים הכרוכים בהן. אני בא רק לערער על מושג ההומאניזם, בהוראתו השגורה, הכרוך בהן. אלברט שווייצר ודאי היה „הומאניסט״ בהוראה זו, אך דרכו היא מעבר לדרכה של ההיסטוריה, ומכיוון שההיסטוריה „גם״ היא עוסקת „קצת״ באדם, אם כי ולא מלאכותית חיקויית מתוך נוחיות, כל אלה ברורה היא, מוחשית היא, היהדות. ואך לתימה היא שאלתכם הראשונה: „האם אפשר לזהות ערכים מסויימים האופייניים

ליהודים או ליהדות?״ אלא אם כן זו שאלה ריטורית. גם לגבי מי שתופש את היהדות תפישה היסטורית, משמע, כעולם ערכים שנתחולל והשתנה ועתיד להשתנות, הלא תהליך זה מתרחש באפיק ברור, יש והוא מתרחב, יש ומצטמצם, יש והוא אוסף מימי פלגים מימין ומשמאל, מהם זכים, מהם עכורים אך הם מתמזגים במימיו וזורמים באפיקו. ועדות לכך בימינו שלנו, על תופעת הפלאים חסרת התקדים של שיבת ציון, שיבה לארץ, ללשון, וכפי שמעידים כל הסימנים נוסף על ההכרח הא־פריורי־ממש, שיבה לתחייה אמגותית, ויהיו אשר יהיו קווי ההתחדשות ההיסטורית בשולחן שייערך מחדש, עריכה אורגאנית ולא מלאכוכית חיקויית מתוך נוחיות, כשם שחודשה הארץ, חודשה הלשון, אותה ארץ, אותה לשון וחדשה.

יהדות זו אין ספק שמושג יסוד שלה (מבחינת השאלה על ההומאניזם), הוא אדם שנברא בצלם אלהים. אידיאה שביסודה רעיון הטרנסצנדנס של אלהים והיא חשובה יותר מהיסוד המספרי של אחדות האלהים. אין העולם מסתבר מעצמו, אין אדם מסתבר כחוליה איבולוציונית בטבע ללא משהו שמעבר לטבע, שביחס לטבע הוא בגדר נס. צלם אלהים באדם הוא הנס, שהרי הוא חופש הרצון, הבחירה החופשית שאינה מסתברת על פי חוקי הטבע ומכאן הצעד הנוסף לבחירת ישראל. „אמר קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם״. אומר רשב״י זאת היא יסוד ההומאניזם הלאומי שלנו. שימו לב לצורה הדקדוקית: אמר קרויים אדם. כלומר: מה שארע לאדם כבחיר (כמעט אמרתי ישועית), מסתבר שאין אנו יודעים בעצם הומאניזם מהו.

ההומניזם היהודי הלאומי

כנגד כל אלה ברורה היא, מו־

וזהו ודאי עיקר הכוונה של הסטירה המקראית המופלאה. סיפור מגדל בבל. הלא זהו המאמץ האנושי הראשון להמליך את האדם. וסופו ידוע. לא רק מסיפור המקרא. גם מסיפורי הימים שלנו.

בכל תופעות הטבע, הוא שארע לישראל בתופעת העמים. המושג „אדם״ שייחודו שהוא בצלם אלהים, חל באופן קולקטיבי. אמר — על עם ישראל, שהוא בצלם אלהים. יש לו בחירה. מכל מקום: אפשרות הבחירה. על כל העמים חלים חוקי הטבע של ההיסטוריה. עם ישראל יש בו כוח טרנסצנדטי לגבי חוקי ההיסטוריה. לא שהוא עצמו מעבר ומעל להיסטוריה. דבר זה יומחש לגבי השאלה של משמעות התכונה היהודית המיוחדת בימינו: האפיק היהדותי אינו עוקף, גם אם חלקי יהדות מנסים לעקוף איזורי תרבות וציביליזציה היסטוריים — הוא עוכר אותם. יוונות, נצרות, פיאודאליזם, מהפכות מודרניות, נסיונות הטמעה, עולם מדע טכני מודרני, באש ובמים, באמונות ובמדעים, בתנועות לאומיות ובתנועות סוציאליות: דרך כל אלה עובר העם היהודי מכוח האידיאה המרכזית שלו, הבחירה (של אדם, של עם) ובעזרת אורח החיים והיי המצוות (שימו לב למונח המיוחד שאין לו תרגום „מצוה״, צו שנעשה רצון אגודות אברהם שהושלך לכבשן נמרוד. אגדת הנהרות שהשתפכו לרגלי אברהם בלכתו להר המוריה, אגדת המשיח שנולד ביום חורבן בית המקדש, כל אלה ממחישים (הרי זה תפקידה של האגדה) את התחושה הזו של העם ביחסו להתרחשות החיצונית הנכפית עליו, קידוש על היין וצידוק הדין. דוגמאות מסוג אחר לעוצמה הרוחנית לעצמאות הרוחנית שביהדות.

ברי (היהדות) ושמא (המושגים) - ברי עדיף

מבחינה עקרונית ומוכחת זו ניתנת התשובה לשאלות האחרונות. היה מי שגרס פעם „יהדות ואנושיות״. והיה מן האבסורד בגירסא זאת, מכל מקום וו החיבור היה אבסורדי. וכי היהדות כשלעצמה אינה אנושיות? מה יש פה לחבר? היהדות כוללת מכללא אנושיות. היהדות היא הומאניזם בתנאי, שהומאניזם זה אינו אל הנהפך בקלות למולך ופולחנו גי בן־הינום. אדם שבא במקום אל, ראשיתו צלב, סופו צלב קרס. ההומאניזם היהודי אינו גורס את הצלב, אינו מקריב עצמו מתוך סלחנות לאויבים ושנאה לאויבים. ההומאניזם היהודי אוהב את האדם לא באשר הוא אדם, כי אם באשר הוא אדם בצלם אלהים. והיהדות מקבלת גם את הדימוקראטיה (כמו שקיבלה כל

אנו מביאים את תשובותיהם של הפרופ׳ דוד פלוסר, הד״ר ישראל אלדד והד״ר יוסף שכטר. השאלות, אשר נשאלו השלושה הם:

1. האם אפשר לזהות ערכים מסויימים כאופיניים ליהודים או ליהדות?
2. האם המושגים הומניזם ודמוקרטיה הם משמעותיים לגבי היהדות (דהיינו: האם אפשר לומר כי הם מוצאים את ביטויים בתוך היהדות בדרך אחרת ועל ביטוי אחר, או שמא אינדפרנטים לגבי היהדות או שמא כל דרך אחרת)?
3. האם יהודי יכול לאמץ לעצמו את ההומניזם והדמוקרטיה כערכי תשתית של עולמו הרוחני בלי להסתכן בכך בסטייה מעקרונות היהדות. או שמא יכול יהודי לזנוח עקרונות אלו ולהשאר גם כך יהודי נאמן? מה תהיה אז עמידתו בתוך החברה של ימינו?
4. מה ניתן לעשות על מנת להתגבר על השניות שבתודעת היהודי בין הדור שמחד משתמש במושגים אלו ומאמץ אותם כחלק מהויתו הרוחנית — ומאידך שוללם?

— ערך: שמואל אבנרי —

מה בין עקרונות היהדות לערכים אוניברסליים

ההומניזם והדמוקרטיה קיימים ביהדות

— פרופ׳ דוד פלוסר —

אין שום תנועה רעיונית שלא יהיו לה ערכים, ואפילו הם משתנים בצורתם במשך הדורות, בודאי שהם קיימים, כי אחרת תנועה כזאת היתה מתה. מצד שני, אי אפשר כמובן, להגדיר ערכים אלה בהגדרה פילוסופית, כי תורת ישראל היא גם תופעה היס־טורית, אך ברור שהיא מהפכה דתית מוסרית הגדולה ביותר בתולדות העולם: התגלות האל שהוא גם אלהי ישראל וגם בורא העולם והוא אלהי הצדק החברתי. אם מישהו רוצה ליטול מן היהדות את היסוד הזה, הוא בהכרח מזייף ומדלדל אותה.

עובדת התוכן הספציפי הזה היה ברור ביהדות תמיד, עד שבא המשבר של הדתיות בעולם המודרני. רק אז נתגלע באופן משני קרע (שאינו טבעי לתורת ישראל) בין המצוות המעשיות לבין „מוסר היהדות". מכאן נוצר הפחד של חוגים מסויימים מפני ערכי היהדות, מפני ש־נדמה היה כאילו הסתמכות על ערכי היהדות מובנה — מבחינה חברתית — עזיבת המצוות. במשחק מסוכן זה של חיוב המצוות יחד עם החשדת ההומניזם היהודי ממשיכים גם היום ואחת התו־צאות של החשדות אלה הוא דווקא ה־שאלון שנשלח לי על ידכם. פחד זה לא היה, כמובן, קיים בימי חז״ל כשהלל הזקן הגדיר את תמצית תורת ישראל כדרכו, כשהחכמים אמרו שבפרשת קדו־שים „כל גופי התורה תלויים בה", וכש־רבי עקיבא קבע ש„ואהבת את רעך כמוך" הוא כלל גדול בתורה וכו׳. כל החכמים הללו בוודאי לא היו חסידי „הריפורמה" ר״ל ודייקו במצוות בוודאי יותר מאלה המכריזים על עצמם שהם שומרים את „כל תרי״ג" המצוות — ואינם מדייקים כמובן, בברכות ומקילים ראש אפילו באמירת מנחה.

התורה - בטוי של ההומניזם המודרני

תורת ישראל היא הדוגלת בהו־מאניזם דתי והכיסוס הדתי של ההומניזם שלה הוא דתי. אם קיים בעולם הומאניזם, הרי הוא ירושה יהו־דית, אך הנסיון מראה שהומאניזם בלי כיסוס דתי איננו יכול להתקיים בעולם יותר משני דורות, אחרת הופך ההומניזם לכרכריזם. אצל היהודים הפך ההומניזם לטבע שני דווקא על ידי כך שהוא אינו תלוי באויר, אלא משורש במצוות מע־שיות. למשל: איזו משמעות תהיה ליום הכפורים בלי תוכן הומאניסטי. איך אפשר לקיים את הצום הזה ולהתעלם באופן מלאכותי ואכזרי מתוכן המצווה הזאת? ומה עם גמילות חסדים? מלבד זה במשך כל תולדות ישראל קמו תמיד תנועות הנלחמות בשגרה והמדגישות את היסד ההומאניסטי של תורת ישראל. כמובן, היסוד של ההומאניזם היהודי הוא יסוד דתי־מטפיזי: האמונה באל אחד שברא אותנו, בחר בישראל ושלפניו כולם שווים ושהוא אלהי הצדק והאהבה. שום גישה תועלתית אינה יכולה לדגול ביעילות בהומאניזם ושום גישה תועלתית אנטי־הומאניסטית אינה מחזיקה מעמד, אלא מביאה לחורבן עצמה. נראה לי שכל המקבל ברצינות את תורת ישראל, צריך לקבל ברצינות את תוכנה הרעיוני, אחרת הוא רמאי.

ברור, שההומאניזם האירופי הוא תולדה, לפעמים בלתי מוצלחת ביותר, של ההו־מאניזם היהודי, זה חל במידה מרובה גם על האוניברסליזם האירופי. אין שום השקפה יהודית אוטנטית שתתכחש ל־גמרי אל הבשורה האוניברסאליסטית של תורת ישראל; זה בלתי אפשרי, היות והאוניברסליזם שייך לסטרוקטורה היסו־דית של תורת ישראל — אחרת זו אלי־לות כנענית על אליליהם השבטיים! אם כן, אפשר אפילו לומר, שתורת ישראל היא הביטוי האוטנטי ביותר יהעמוק ביותר של ההומניזם המודרני.

אתם מדברים בנשימה אחת על הו־מאניזם ועל דמוקרטיה. הדמוקרטיה היא מושג של שבח בלתי מסוייג רק בתקופה המודרנית, החל מן המהפכות המודר־ניות. אם מובן המושג דמוקרטיה היא שכולנו שווים לפני אלהים אדם, אז היהדות היא דמוקרטית. ברם, ברור ש־אין ביהדות מושג של חופש חילוני. גם לא בפנים וגם לא כלפי חוץ. עובדי עבו־דה זרה בוודאי שהם, אם לדבר בלשון מתונה, קטגוריה אחרת מבני ישראל ו־מיראי השמים מאומות העולם. כן, למשל, לא יכולה לפי תורת ישראל, שום כנסת להחליט ברוב על ביטול שמירת השבת. אם כן, קיים הבדל בין תורת ישראל לבין המושג המודרני, החילוני ביסודו של הדמוקרטיה. אולם, מצד שני נכון שיסוד דמוקרטי דתי הוא אחד היסודות של היהדות.

צריך ללמוד להיות יהודי מודע

היהודי „הדתי" אינו צריך לאמץ לעצמו את ה־הומאניזם והדמוקרטיה כערכי תשתית של עולמו הרוחני, מפני שיסודות אלה קיימים ביהדות. אם הוא רוצה ללמוד במקצת או בהרבה מן האחרים, הוא יכול, כמובן לעשות זאת כמו שהפילו־סופים היהודיים למדו מן הגויים כש־פיתחו את הפילוסופיה היהודית. במקרה של הומניזם הוא יכול לעשות זאת בלי קושי מיוחד, מפני שכאמור, ההומא־ניזם וכמה מן הרעיונות הדמוקראטיים יסודם בתורת ישראל. לא רק ליהודים, אלא גם לשלא יהודים הייתי מיעץ שלא לנהור אחרי סיסמאות מודרניות של הומאניזם ודמוקראטיזם שמאלניים ש־אינם הומאיזם ואינם דמוקראטיה, אולם בענין זה אין הבדל של סכנה בין יהו־דים לבין לא יהודים.

האם קיימת שניות בין העולם ההומא־ניסטי והדמוקראטי של הדור לבין יהדות מאובנת הנקראת יהדות דתית? בין ה־עולם הטוב והמטיב המדבר גבוהה על אהבת הרע לבין איזה פטישיסטים יהודיים הבורחים מפני כל ערכים מתוך פחד נורא שמא אם ידגלו בערכים יהודים יבגדו ביהדותם? הלל אמר לאותו גוי „זיל ולמד" וזה חל גם עלינו. אפילו אם תכריחו את עצמכם בכח שלא לחשוב ותקיימו את המצוות המעשיות בכל מרחבם הגדול, יקרה לכם שאורה של תורה תעשה אתכם להומאניסטים בפועל. אם תפגשו אפילו בתקופה הירודה שלנו עם יהודים ישנים נושנים אוטנטיים, עם ראשי הישיבות וראשי החסידות, תראו, עד כמה הם עוד היום הומאניסטים, אפילו שאינם מכירים את הלעז הזה! אולם דבר זה אינו מספיק. צריך ללמוד ולהיות יהודי מודע ואז תראו שתהיו גם יהודים וגם הומאניסטים — ואפילו הומאניסטים ודמוקראטים יותר טובים מאלה שאינם יהודים או שהם מגזע ישראל ולומדים על ההומאניזם ועל הדמוקרטיה ממקו־רות אחרים, שהם לדעתי, מקורות מש־ניים וחלשים.

הומניזם המכוון למעלה מן האדם - כשר

— ד״ר יוסף שכטר —

נקודת המוצא שלי היא: ה־תנ״ך. הוא מיפנה יוצא מגדר הרגיל בתרבות האדם; הוא ביטוי לכיוון שניתן לתרבות האדם לדורות. נדחתה התרבות האלילית ובמקומה באה תרבות דתית־מוסרית צרופה, שיש בה קירבת אלוקים חיים, דבקות וחיוניות ה־עולות בעוצמתן על הקירבה, הדבקות והחיוניות שבאלילות. התרבות הזאת היה בה כוח לאחד קיבוץ שלם לדורות ולשמש דוגמא לכל מה שבא אחריה. וזה הנס שאירע בישראל: נדחה המיתוס ויחד עם זה נשאר הרקע המיתי בתקפו ונוצרה עוצמה כדי לאחד קיבוץ אנושי.

השוואה אל הפילוסופיה היוונית, שגם היא באה אחרי המיתוס מבליטה את אופיו המיוחד של המיפנה בישראל.

גם ביוון בא במקום המיתוס כיוון מו־סרי צרוף (סוקרטס—אפלטון), אבל לא היו בו קירבת אלוקים, דבקות וחיוניות ולא היה בו כוח לאחד קיבוץ לדורות.

הבעייה המרכזית של האדם בדורותינו היא כיצד לקיים תרבות בעלת עוצמה שיש בה מן הטרנסצנדנטיות ושיש בה כוח לאחד קיבוצים אנושיים, וכיצד ל־קיים את הרקע המיתי ההכרחי לקיום האדם, כל שאיפתנו היא לזכות בתרבות מעין זו. ועל כן תורת משה היא חיונית לנו בהווה ובעתיד כי היא מורה לנו דרך בנקודה מכרעת זו.

דוגמאות לרקע המיתי שנשאר קיים בתנ״ך הבאתי בספרי „מבוא לתנ״ך" (הו־צאת „ניב" תל־אביב תשכ״ח) עמ׳ 25—

55 (ראה הנושא: בצלם אלוקים, על נושא השבת ועל נושא הברית).

אימתי תקבע דעת הרוב

אשר ל„הומניזם" — הדבר תלוי במוקן של המושג. אם מבי־נים בהומניזם ההתכוונות למשפט וצדק מצד אחד ולחסד ורחמים מן הצד השני, משום שהאדם נברא בצלם אלוקים וה־משימה שלו היא לשנות את עצמו ול־התעלות כל ימי שהותו על פני האדמה דהיינו כשההומניזם מכוון למה שלמעלה

(המשך בעמוד 17)

סותרת את עקרונות היהדות ואת מט־רותיה. רעיון הסמכות הכלעדית של הרב אינו רעיון התואם את היהדות. רבים מאוד הדברים שאין שום רוב רשאי להחליט עליו. ולא רק בענייני אמונה במובן המצומצם של המונח, כגון שאין הרב יכול להחליט.. שאין אלהים, או שיש להעביר את השבת ליום ראשון וכיוצא באלה, כי אם גם בענינים שלכ־אורה הם פוליטיים „בלבד", כגון: שאין ארץ ישראל — ארץ ישראל, שהיא ארץ ישמעאל, למשל, או שגבולותיה של הארץ אינם גבולות ברית בין הבתרים כי אם גבולות או״ם. והרי היה פעם מישהו שאף הניח אפשרות שעם ישראל יחליט ברוב דעות להמיר את דתו...

ולסוף, לגבי השאלה האחרונה בראש וראשונה יש לנקות את היהדות מסי־לופים, משעטנז נצרני שדבק בה בעטייה של האימנסיפציה וההשכלה, שמטעמים סוציאליים שונים ופסיכולוגיים או פסיכו־פאטולוגיים החלו להרגיש רגשות אשמה ונחיתות לגבי הקידמה שבהומאניזם ה־אירופי והדימוקרטיה והחלו לפרש את היהדות פירושים שימצאו חן בעינ׳ אנו־שות „מתקדמת" זו. יהדות אפולוגטית זו ספגה עד מהרה את התשובה מידי הנאצי־זם והקומוניזם. מבחינה פיזית הוצאה ה־מסקנה: יאוש מהתבוללות ושיבת ציון. אך מבחינה רוחנית עדיין „עבדים א־נחנו לפרעה במצרים", ועדיין לא תפשנו את כל השקר והצביעות שבפילוסופיות האירופיות שירשו את הנצרות פושטת הרגל.

ברי ושמא, ברי עדיף. ה„הומאניזם" וה„דימוקרטיה" שניהם בגדר שמא. ה־יהדות בגדר ברי. יעודי היהדות בימנו — ברי שבברי, או גם: בריא שבבריא; ביסוס הגוף היהודי למען רוח היהדות, כבחזון יחזקאל בבקעת העצמות. כל היתר או הבל ורעות רוח, שקר וצ־ביעות ומושגים מעורפלים או..... הלכתא למשיחא.

„מה ניתן לעשות כדי להתגבר על השניות"? להזכיר כי אין כאן שניות. ובמידה שיש זה בגדר שעטנז וכלאיים או: הרישה בשור וחמור. והעצה — להפריד — לחרוש בשור, ולהניח לחמור.

(המשך מעמוד 13)

כל מקום — עדיין לא בשלב זה. מר משה ברון, ממשרד דיקן הסטודנטים מודה שחלק ניכר מהסטודנטים מחו"ל הינו בעל רקע הרחוק מלהיות דתי. סטודנטים אלו באו מקהילות שעולמם הרוחני זר ליהדות. בורותם בשטח היהדות עשויה ממש להדהים. מובן, שעובדה זו מכבידה וגורמת לקשיים. „יש בדעתנו", אומר מר ברון, „לפתוח חוגים למחשבת ישראל ולתלמוד במטרה להשלים את החסר".

משרד דיקן הסטודנטים מקיים כרטיסיות אישיות לכל הסטודנטים מחו"ל ועורך אחריהם מעקב תמידי, לצורך עזרה אקדמית וחברתית.

מה מגלה מעקב זה? ע"פ שיחות שניהלתי עם סטודנטים ועם מר ברון ברור שחלק מהסטודנטים לא מצא עדיין את מקומו בחברה. אין הם מרגישים תחושת שיכות של ממש לארץ וקשריהם עם הסטודנטים המקומיים רופפים.

קליטת הסטודנט על ידי הסטודנט. בעיות אקדימיות, בעיית דיור וכלכלה תפתרנה בצורה זו או אחרת, אומר נסים ארזי יו"ר ועדת הקליטה של הסתדרות הסטודנטים. הבעייה המרכזית היא — שילוב של הסטודנט בחברה הישראלית בכלל ובחברת הסטודנטים בפרט.

„העבודה חייבת להתנהל בסימן קליטת הסטודנט ע"י הסטודנט" — אומר נסים.

חברי המועצה והועד עומדים בקשר הדוק עם הרב שינדלר ומועצותיה האקדמים של האוניברסיטה. לצידם פועלת ועדה, של בני חו"ל אשר תפקידה להציג את בעיות הקליטה בפני המועצה.

המועצה מתכננת טיולים חודשיים משותפים כשהמטרה משולשת: חינוכית־חברתית, בידורית וחיזוק הקשר של הסטודנטים לארץ. נוסף על כך, יתקימו מפגשים חברתיים וחוגים משולבים של סטודנטים מהארץ ומחו"ל. במסגרת זו יארחו הסטודנטים הישראלים את עמיתיהם מחו"ל בבתיהם. אם אמנם יפתחו הישראלים את ביתם.

התכנית עוד ארוכה, אומר נסים ארזי, תאורגנה שבתות הווי לבני חו"ל בהם ידונו בעיותיהם הספיציפיות ותועלנה הצעות לשיפור. נשקלת אף תוכנית אימוץ סטודנטים ע"י משפחות של סטודנטים ישראליים. ועוד — אך מה שיקבע יותר מכל הוא היחס הישיר והאינדיבידואלי של הישראלי.

שמואל אבנרי

דיוקן

כדורגלן כסטודנט

אינך צריך להיות מומחה גדול בכדורגל כדי להכיר את השם — אמציה לבקוביץ. ארבעים וארבע הופעות במדי הנבחרת הלאומית שלנו, מאות הופעות בקבוצת הצמרת „הפועל" תל אביב ומוניטין של כדורגלן המשחק הוגן. אמציה (30), נשוי „טרי" המשחק כדורגל זו השנה ה־15, החל השנה את לימודיו ב„בר אילן", במקצוע הקרימינולוגיה.

„לאחר שנים כה רבות שלא למדתי" אומר אמציה „החלטתי להתחיל השנה. במשך השנים זה היה בלתי אפשרי עקב מחנות אימונים, יציאות לחו"ל, משחקים ואמונים רצופים. עתה, משהצטמצמה פעילותי הספורטיבית למשחקי קבוצתי בלבד, החלטתי להתמסר ללימודים. ואני לומד קרימינולוגיה".

אמציה החש עצמו כסטודנט „ירוק" באוניברסיטה, אינו מרגיש לדבריו, את אוירת חיי הסטודנטים, את הפעילות הסטודנטיאלית המסויימת. הוא אומר: „אני בא, שומע הרצאות, מחפש בספרים כשיש זמן וחוזר הביתה".

חינוך לספורט. במשך השנים שעסק אמציה בכדורגל, הקדיש זמן לא רק לריצה אחרי הכדור, אלא גם למחשבה על ערך הספורט בכלל: „אין בארץ תודעה ספורטיבית. וזאת — משום שאין חינוך לספורט. הפעילות הספורטיבית בבתי הספר היא יותר בדורית מאשר ספירטיבית טהורה. יש לחנך ילדים מכיתה א' לספורט. ספורט הוא גם חינוך למשמעת, לסדר, לבריאות, לדיוק והעיקר להגינות. כשתהיה תודעה ספורטיבית כזו — לא יתפרעו במגרשים".

— ומה על הספורט ב„בר אילן"?

אמציה: „אומר לך את האמת, אין לי מושג רב על מה שנעשה כאן מבחינת הספורט. אם יציעו לי לשחק בנבחרת הכדורגל של „בר אילן", וזה לא יתנגש בעומס עיסוקי — אשמח לתרום ליכולתה של קבוצת הכדורגל של האוניברסיטה".

מ. מנחם

בקמפוס

פליט יהודי

מנשק אדמת ארה"ב

בערב „בת קול" בע"פ, אשר נערך בשבוע שעבר בהשתתפות סגן שר הקליטה, **ליובה אליאב, אלוף (מיל') עוזי נרקיס** סיפר האחרון על פליט יהודי מצ'כיה אשר הגר לארה"ב ביורדו מכבש שהמטוס נפל ארצה ונשק את אדמת ארה"ב ● באותו ערב הפנה מר נרקיס קריאה לסטודנטים לצאת לשליחות במסגרת מחלקת העליה. מר נרקיס לא הבטיח, כמובן, כי כל הפונים ייענו אך יחד עם זאת הטעים כי לסטודנט בוגר ישנם מספר תכונות העושות אותו לטפוס של שליח המבוקש הים ע"י הסוכנות ● הסטודנטית **הלה**, אשר עלתה השנה מגרמניה ספרה השבוע כיצד עברה את בחינת הבגרות במתימטיקה. הבחינה נערכה בעת שצה"ל כתש את הצבא המצרי בסיני, להלה היה מעט מאד סבלנות להתרכז בבחינה והיא נכשלה. כאשר הסבירה למורה הגרמני את הסיבה, הוא הבין מיד והעלה לה אוטומטית את הציון ● במשאל הארצי של „בת קול" אשר תוצאותיו מתפרסמות בגליון זה השיבה אחת הסטודנטיות הדתיות כי על הצבור הדתי לחזק בשעה זו דווקא מפלגות קיימות א"כ אין היא שוללת את הצורך בקיום מפלגות דתיות בשעה אחרת. הנימוק: „מסיבות בטחוניות" ● החלה החתמה על עצומה אשר תופנה לחברות התחבורה ולמשרד התחבורה על פתיחת קו חדש מבת ים לבר אילן

ירדניה

מציעה כל סוגי ביטוח

ביטוחים מיוחדים לסטודנטים

טפול אינדיבודואלי

ירדניה חברה לביטוח בע"מ

המשרד הראשי: תל־אביב, רח' מזא"ה 22, טל. 611516

אולמי "מודיעין"

רח' מודיעין 20 רמת־גן

טלפון 732340

האולמות המפוארים והחדישים ביותר באזור דן

לחתונות — בר־מצוה — מסיבות וכו'

מזוג אויר מלא — מטבח משוכלל
כשר למהדרין מן המהדרין

סדורים מיוחדים לטכס הבר־מצוה — מנחה

אוטובוסים: 42 51 54 59 62 64 67 68 69 70
ותחבורה „אגד" העובר דרך רח' אבא הלל רמת־גן

ברכות נאמנות
לפתיחת שנה"ל תשכ"ט
באוניברסיטה בר אילן

שולחת
נגרית אשל בע"מ
המבצעת עבודות
מעבדתיות ומשרדיות

אתה שוקד על השכלתך,
אבל מדוע הנך מזניח
את גופך?
עבור לעמוד 17
קרא בעיון, ובצע!

אתה שוקד על השכלתך,
אבל מדוע הנך מזניח
את גופך?
עבור לעמוד 17
קרא בעיון, ובצע!

ועל שנוי מסלולו של קו 35. הסטודנטים הנוגעים בדבר מתבקשים לחתום בהסתדרות הסטודנטים ● יו"ר ועדת הספורט **מלכה בן לוי**, מתלבטת בשאלה קשה: כיצד להפוך את הספורט באוניברסיטה להמוני. לשם כך נפתחו ע"י ועדת הספורט, ענפים חדשים, כמו קליעה למטרה, אתלטיקה קלה ובקרוב יפתחו ענפים נוספים שיכללו בין היתר: כדוריד סייף, שחייה ושייט. וההמון האם יבוא? ● בחודש הקרוב תחל אליפות אס"א במקצועות השונים. השחקנים המצטיינים ייצגו את אס"א באוניברסיאדה שתערך השנה בפורטוגל. ● ועוד ידיעה הכורכת ספורט לפנים יחד. ממשרד הרשם, מר קצבורג, נמסר כי כל המתאמנים במסגרת אחת מאגודות הספורט במדינה ישוחררו מחובתם להשתתף בשעורי האמון הגופני. כל שעל המתאמנים לעשת הוא להגיש אשור למשרד הרשם. ● בישיבת המועצה לפני כשבוע אושר תקציב האגוד, כפי שהוצע ע"י הסיו"ר **נחמיה בר**, שהוא גם גזבר ההסתדרות ● היום בשעות הצהרים ירצה ממלא מקום נשיא ביה"מ העליון, **הפרופ' זילברג** על אופים של חוקי השבת בישראל ובעמים. הרצאה זו תפתח שורת הרצאות כלל אוניברסיטאיות. ב-8.1. יופיע לפני הסטודנטים **הפרופ' יגאל ידין** וירצה על תפילין בימי בית שני.

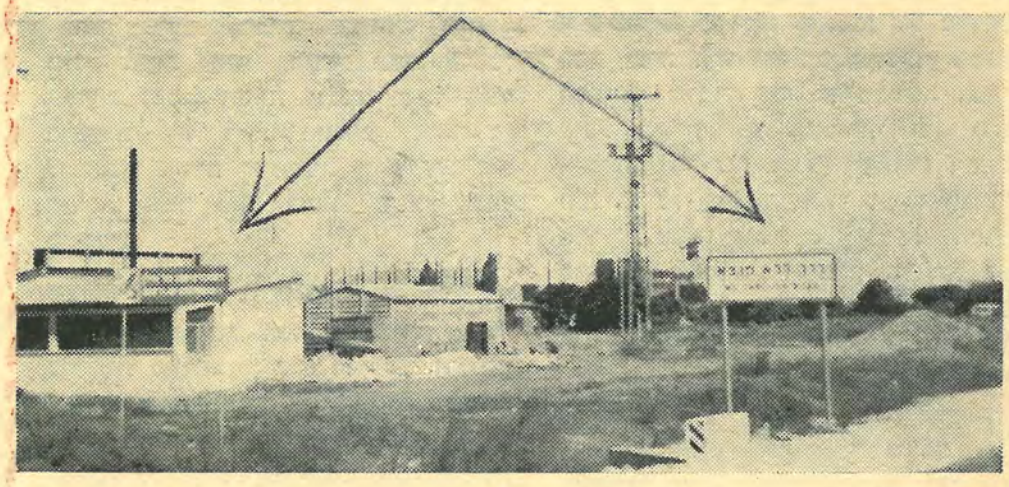

„אוניברסיטה בר־אילן" — „דרך ללא מוצא" שני שלטים בנוסחים אלה שזכנו בסמוך זה לזה. האם הסמיכות היא אקראית בלבד?

ספרים

פרופ' קדרי ב„שוונג"

פרופ' קדרי, דיקן הפקולטה למדעי הרוח, נמצא עתה ב„שוונג" של הוצאת ספרים. זה לא מכבר הופיע ספרו „החיוב בלשון המגילות הגנוזות", ועוד לא הספיק הדפוס להתיבש וכבר הופיע בעריכתו כרך ג' של הקונקורדנציה והמלון ה־תנ"כי (הוצ' אל המקורות).

את שני הכרכים הראשונים של קונקורדנציה זו חיבר פרופ' יהושע בלאו וש. ל. לוינשטין מן האוני' העברית. כרך זה, כרך ג' כולל את הערכים ז'—ט' (כשערך ז' ערוך בידי מחברי שני הכרכים הראשונים).

קונקורדנציה זו מחדשת הידושים מספר לעומת הקונקורנציה הידועה של מנדלקארן.

כתוצאה מן המחקר האטימוליגי והמחקר הדקדוקי בלשונות שמיות, נשתנה מחקר הערכים, כך שישנן מלים, למשל שהשורש שלהן שונה מזה שקבע מנדלקארן. בקונקורנציה זו מובלטות תקבולות לשוניות רבות בעוד מנדלקארן מצטט פסוקים עד אורך מסויים.

קונקורדנציה זו הינה גם מלון מקראי ראשון בשפה העברית. הערך המילוני מכיל חידוש נוסף כאשר בסיפו מובאים מקורות מקצועיים לקורא המעונין בכך, מצוי כאן עיבוד כל הספרות המקצועית עד לשנת 1961, שנת סיום עריכת החלק הזה.

עקרון העריכה הוא סדר הא' ב' של כל המלים של לשון המקרא ללא הפרדה בין מלים מילוניות, הכוללות שמות ופעלים, לבין מלים דקדוקיות (מלות יחס, קישור, כינויים), ללא הפרדה בין שמות כלליים ושמות עצם פרטיים.

כאמור, יש חידושים גם במשמעויות. למשל, משמעות היסוד הקודמת של „חטא" היתה חטא במובן הדתי. משמעות היסוד החדשה היא — לטעות בקליעה, וממנה — לטעות בכוון למטרה.

או: משמעות „בטח" היתה מלשון לסמוך. עתה נקבעה משמעות יסוד שונה והיא מלשון נפל. („ובארץ שלום אתה בוטח ואיך וגו'").

הסיבה למרחקי הזמן בין סיום העריכה (1961) לבין ההוצאה (1968) היא פרוזאית למדי — קשיי תקציב...

מ. מנחם

ועוד ספרים

שניים ממחזותיו הידועים אל א. ניל — **מסע ארוך אל תוך הלילה** ו**תשוקה בצל הבוקציות** מופיעים בספר „**שני מחזות**", אשר הופיע בהוצאת **מסדה** במסגרת סדרת תרגומים מיצירותיהם של סופרים חתני פרס נובל.

הספר השני — **ששה מחזות** מאת ייטס.

הספר השלישי — **האור שכהה** מאת רודיארד קיפלינג. בסיפור מעוצבת דמותם של שני ילדים עזובים, אשר מרירות ותסביכי גלות עמוקים מקננים בלבם. חוויה קדומה זו גורמת אצלם, בצורה מענינת, לתוקפנות המכוונת נגד החברה וכן נגד עצמם.

והספר הרביעי — **סיפור באר־בעה פרקים** — מאת ראבינדראנאת טאגורה. הספרים מלווים מבואות, סקירות על פעלם של היוצרים ורשימות ביבליוגראפיות של כלל יצירתם.

עוד בהוצאת **מסדה** — **מגדיר לצמחי ישראל — בר ותרבות**.

בכרך הראשון של ספר זה — לוחות מנחים ומפתח להגדרת משפחות הצמחים לפי סימני עלים, גבעול ושורש בכרך השני — מפתחות להגדרת סוגים ומינים, תיאורי צמיחה ופריחה למשפחות; לחטיבותיהן ולסוגיהן ומלון מונחים לפרח ולפרי.

צפורים בישראל מאת **אליעזר שמאלי**, הופיע החודש גם הוא בהוצאת **מסדה**. בספר, בן שני הכרכים, רוכזו תיאורים מחיי העופות, והוא פותח אשנב למסתרי חיי ציפורי השיר והטרף שבארצנו.

ומצפורים — לאהבה. ספרה של **דבורה עומר, שלך באהבה**, אשר הופיע בהוצאת **מסדה**. רומן שנכתב במקורו כמכתבים מן ה„סליק" הפרטי של הסופרת.

ד"ר יוסף שכטר

(המשך מעמוד 15)

מן האדם (או לעומק שבו), אז הוא כשר וטוב מבחינה יהודית.

אבל אם בהומניזם הכוונה שהאדם הוא ואין מעבר לו ולמעלה ממנו, הרי שהוא פסול ומשלימים אתו בדלית־ברירה, כי הוא טוב יותר מן האכזריות והרשע.

באשר לעקרון הרוב שבדמוקרטיה יש לעמוד על המשפט: „אחרי רבים להטות". הפירוש המקובל אצלנו — שיסודו במסורת התנאים — שיש ללכת אחר הרוב אינו הפשט. מלת „לא" הנמצאת בראש הפסוק „לא תהיה אחרי רבים לרעות" (שמות כ"ג, י"ב) שייכת גם לכאן, והפירוש הוא אפוא: לא תהיה אחרי רבים להטות משפט (עיין אבן עזרא שם).

אמנם, באין ברירה, יש להכריע על פי הרוב, אבל אין לתפוס את ההכרעה על פי הרוב כהישג.

בדעת הרוב יש לעתים זיק של אמת, אבל לפעמים היא רחוקה מן האמת. „אחרי רבים להטות" במובן התלמודי הוא בבחינת מוצא כשאין אפשרות להכריע, כשהעדה אינה בעלת עוז ונחלקו הדעות ואין יודעים מהי הדרך הנכונה, הולכים אחרי דעת הרוב.

היהדות המקורית מכירה במושל חריזמתי (אדם שצולחת עליו רוח ה') או במושל העובד על עצמו הרבה בכיוון ההתעלות וההתחדשות התדירית (עיין דברים י"ז פס' י"ח—כ').

ההצדקה של המושלים הקמים בתוקף הבחירות תלוייה בניצוץ הרוחני־נפשי הנמצא בקרב הבוחרים. אם יש בהם ניצוצות כאלה הם מצטרפים ונותנים תוקף אלוקי לבחירה, ואם הבחירה היא סתמית — אין השכינה שורה עליה, אבל גם אז היא עדיפה על הדיקטטורה (על שלטון הרשע).

כללו של דבר: ההומניזם והדמוקרטיה תלויים במובן ובתוקף שמעניקים להם מבחינה מחשבתית ומבחינה חויתית גם יחד.

אפשר אולי לומר ששניהם הם אופקיים ויכולים לכוון אותם למעלה וגם למטה, ואם מכוונים אותם למעלה הם נעשים לערכים ממשיים.

"הנוחטא"

ש. גולדשטיין בע"מ

תברואן ומדביר מוסמך ע"י משרד הבריאות, תל־אביב, רחוב ארלינגר 1
טלפון 31611—32294

מבצע: כל סוגי החיטוי / השמדת מכרסמים / הדברת חרקים ועשון רהיטים

מברך את אוניברסיטה בר אילן

בשנת לימודים פוריה

אתה שוקד על השכלתך,
אבל מדוע הנך מזניח את גופך?

פנה **ל„מכון וסאונה רמת־גן"**,

רח' הרא"ה 20, רמת־גן

ותחדל מן המחדל. עשה זאת עוד היום.

המכון פתוח בשעות ובימים:

גברים — א' ג' ה': 1200—2100, ו': 1200—1700
נשים — א' ג' ה' ו': 900—1200, ב' ד': 900—2100

הנחות לסטודנטים

לסטודנטים הנחה מיוחדת פחות ממחצית המחיר

TIME		NEWSSWEEK		LIFE	
1 שנה	22.50 ל"י	1 שנה	19.50 ל"י	1 שנה	10.15 ל"י
27 שבועות	12.00 ל"י	27 שבועות	10.20 ל"י	19 מהדורות	7.40 ל"י

נצלו ההזולה — הצטרפו אל החותמים

„מגילות"

רחוב פינסקר 7, תל־אביב

מכתבים

(המשך מעמוד 2)

האינך סבור שעתונך בהיותו עתון של צעירים הנוחים לקבל דעות חדשות היה צריך להיות בראש ובראשונה מכשיר לבנין ולא כלי ל„הרס למען הרס"?

אין צורך להרבות בדוגמאות. הדברים עולים אפילו מן השאלות התמימות בשאלון המופץ עתה ע"י המערכת. אמנם השאלות נוסחו ע"י מכון לחקר דעת קהל אך נקל לשער את הפרסום שיקבל ביחוד אותו חלק העוסק בהצעת מועמדים דתיים למשרות שונות.

גונב לאזני כי מרבית העונים לא השיבו לשאלה זו. יודע אני כי גם אני הייתי מתקשה לאייש את המשרות באנשים דתיים, אך האם משום כך חייב אני לפשוט את הרגל בפומבי? הראית בעתונים של חוגים אחרים הלקאה עצמית כה רבה בפרהסיה, מתוך איזו הנאה מזוכיסטית?

יודע אני כי בדרך זו רוצה המערכת להוכיח שהיא ואתה שייכים ל„דתיים המתקדמים", שאינם בושים להודות בפגמים וחסרונות.

אולם האינך סבור שהפריזו?

אם לנגד עיניך תקון אמיתי והוגן של הסרונות — דרוש מן המערכת לשנות את הקו ולהפוך את העתון למכשיר קונסטרוקטיבי.

יודע אני כי בידי המערכת זכות המלה האחרונה ויכולה היא להציג את הדברים כאילו ביקשתי להפוך את „בת קול" לאחד העתונים „אומרי האמן" וטחי הטפל, מקוה אני שהבנת שלא לכך התכוונתי ואשמח אם תתיר המערכת לך לומר את דברך.

משה נווה

משפטים ה', השלוחה

הערת המערכת: הקוראים מוזמנים לשלוח את תגובותיהם. המערכת תגיב בגליון הבא, רק לאחר שיתקבלו מכתבי הקוראים.

תתערבו למען צעירי המפד"ל!

עורך נכבד!

סלח לי על שאני מתערב בהכרעות השמורות למערכת, אך דומני כי הפכתם לחלק מן הממסד. גם אתם נושאים עיניכם לאינטרסים שונים וע"י כך אינכם מדגישים את אופיו הלוחם של העתון. מדוע, למשל, במקום ראיונות עם שרי המפד"ל אינכם כותבים את האמת על הנעשה במפלגה, האמת אשר השתקפה בבחירות הפנימיות האחרונות? מדוע אינכם מחזקים את ידי צעירי המפלגה?

דומני, כי כעתון של סטודנטים, חייבים הייתם לתת ביטוי לסלידתם של הצעירים הדתיים מן הצביעות והנוון במחנה המפלגות הדתיות ולהתלכד מאחורי צעירי המפלגה הדתית, שמבשרים על מפנה. ואם לא עשיתם זאת לפני כן, שמא תעשו זאת עתה לאחר נצחונם הגדול. אל תזניחו את חובתכם.

אברהם שרמן — שנה כ'

מה חושבים לעצמם רבני ירושלים

עורך נכבד!

מה חושבים לעצמם כל רבני ירושלים, האם יכולים הם לכפות באמצעי לחץ דברים המסורים למערכת היחסים שבין אדם לאלהיו?

כפיה זו לא תשיב אף לא יהודי אחד אל היהדות, אך תספיק כדי לעורר רגשות של מרירות נגד כל הציבור הדתי ותרחיק מן הדת את אלה שלבם פתוח, אך נפשם קצה בכל ה„תרגילים" של הממסד הדתי.

אל יכפו הרבנים קיום של מספר יסודות חיצוניים ביום השבת (יש לי רושם שאין הם חשים את גדולתה של השבת ואין הם חודרים לתכנים הפנימיים העמוקים שלה) ויסתפקו במילוי חובתם. אל ידחו את אלה הרוצים במאכל כשר בגלל הבנה לקויה של דת ישראל ושל תפקידם. אני מקוה שלמערכת „בת קול" יהיה אומץ לפרסם מכתב זה. בלי מורא ובלי משוא פנים.

מאיר ובנין — שנה ג'

הויכוח על השטחים המשוחררים — מזיק

עורך נכבד!

מעל ומעבר לתכני הויכוח המתנהל היום בראש חוצות על עתידם של השטחים המשוחררים יש לברר האם עצם הויכוח והצורה בה הוא מתנהל יש בהם כדי לתרום משהו לענין או לציבור בישראל.

דומני, כי לא אטעה אם אפסוק שהויכוח הפומבי מגביר בקרב הערבים את ההרגשה שהם חייבים להוכיח נאמנות למדינות הערביות ואינני יודעת אם אין ידם של ויכוחים אלה רב להם גם במעשה ההתנקשות הנורא בירושלים.

אנחנו, אמנם, מדינה דמוקרטית ויש אצלנו חופש ביטוי מלא, אך זוהי שאלה של פיקוח נפש ממש. מחובת שרי הממשלה לרסן עצמם ולא לתת לרגשותיהם לחבל באחריות העצומה שהם נושאים על שכמם ומחובת העם בישראל להבין כי הויכוח הפומבי על עתיד השטחים הוא מזיק, בלתי יעיל ומיותר, שכן יש הסכמה כללית על העקרון, שבלעדי שלום אין כל ויתורים. במצבנו הנוכחי אין על כן כל צורך בויכוח כזה. נהיה נא אחראים!

שושנה זרובבל — שנה א'

איפה, איפה אתה דיין

לפני כשנה קמה מפלגת העבודה. רפ"י שהתאבדה הפכה לחלק קטן של גוף גדול זה. מאז ועד היום הולכות ומתנפצות אשליותיהם של מנהיגי רפ"י לשעבר, אחת לאחת. המטרה העיקרית לשמה התאבדה רפ"י, היינו — כיבוש השלטון בתוך מפלגת העבודה לא הושגה. היום קשה לתאר את דיין בין שלושת המקומות הראשונים ברשימת מפלגת העבודה לכנסת השמינית, כך, שהמסקנה המתבקשת מאליה היא, כי התחסלותה של רפ"י היתה לריק.

בימים אלה מתבקשת השאלה: מהי דרכה של רפ"י בעתיד?

פרישה של אנשי רפ"י לשעבר ממפלגת העבודה ויצירה מחודשת של רפ"י איננה פתרון כשם שגח"ל במתכונתה הנוכחית איננה פתרון. אולם, מובן, שפרישה כזו היא הגיונית כאשר יוצרים גוף, שיש לו סיכוי סביר, לעמוד מול מפלגת העבודה בבחירות, גוף כזה עשוי להיות מורכב מגח"ל, החלק שיפרוש ממפא"י וחוגים דתיים מסוימים; גוף כזה, שבראש יעמדו אישים כאלה יהווה את האלטרנטיבה האמיתית, ההגיונית ובעלת הסיכוי הגדול ביותר בבחירות הבאות.

כל הרוצה בשינוי אמת במדיתנו, כל השואף לשינוי המשטר, חייב לתת יד לאיחוד חזק בעל רעיונות ואתגרים, שיש לו סיכוי להחליף את השלטון...

אברהם אולמן — כימיה

לחץ לחץ תרדוף

היהדות הדתית לוחצת

וסוחטת במקום להשפיע ולהדבר

בירושלים, נסתה הרבנות הראשית לסחוט את השבת מבתי המלון בירושלים תמורת מתן תעודות הכשר. כאילו הכשרות היא מטבע עוברת לסוחר וכאילו השבת עילה טובה היא לצורך מסחר מצוות.

אלה הם, אמנם, צורות התבטאות חריפות למדי וכל שלומי אמוני ישראל עומדים לפתוח במתקפה על „שונא ישראל" ועל „משנאיך ומחרפייך ממך יצאו", אבל זוהי הדרך היחידה להביע את האמת. האמת גם העצובה וגם הכואבת. **במשך עשרים שנות קיום** המדינה פתחו להם המוסדות הדתיים והיהדות הדתית שתי מערכות „דתיות", האחת: חיל שריון, אשר הודף בהצלחה כל בקורת, הוגנת ופחות הוגנת, ואשר סגור הרמטית לא רק לשינויים, אלא גם למחשבה פוריה ועצמאית, והשניה: חיל הנדסה, אשר פתח לעצמו אמצעי לחץ מיוחדים.

אנחנו למדנו היטב שיטות של הפעלת לחצים, של אפולוגטיקה דתית המיושמת בקלות למשור הפוליטי והזנחנו לגמרי את הדרך של הסברה, שכנוע והדברות. אנחנו הופכים כל בעיה שולית למאבק על עתידו של „עם ישראל בארץ ישראל"...

האם איננו מבינים שהלחץ איננו מקרב, אלא דוחה, אף את אלה הפוסחים על שני הסעיפים?!

אנשי השומר הצעיר כואבים את כאב אבדן אמונתם. הם חושפים את כאבם כשמתם מונח לפניהם. אבל שופרות התעמולה הדתית מדליקים ניאונים בחוצות עמודיהם הראשיים וחוגגים את נצחונם. אך מה שאינם יודעים הוא שהדרך כפי שהם מציגים אותה, חסומה לפני אותם אנשים. לא תרועות נצחון הם התגובה המתאימה וגם לא הסיסמאות הקוראות במליצות פשטניות „בואו אלינו". נתבע מאתנו מאמץ עליון לעבור על מידותנו, לשנות את כל קני המידה, שהיינו רגילים אליהם ולפנות אליהם בדרך חדשה. שום מיסיונריות, רק שיחות פתוחות פנים אל פנים. עלינו לפתוח להם את השער, הם יחליטו על דרכם. שום מפגני ראוה, רק שיחות צנועות. השינויים האמיתיים מתרקמים בחדרי חדרים הרחק מעינם של צעקנים ותעמלנים והרחק מהדי הרמקולים המהדהדים בחוצות.

אבל לצורך פניות כאלה אנו חייבים לתבוע מעצמנו הבהרות ואת אלה נוכל לעשות רק מתוך גילוי לב מוחלט.

אנו מלאי מבוכה הם מלאי מבוכה. הם מחפשים ואנחנו מחפשים, המשורים אינם חופפים, אבל אי שם בקצה האופק חוצים הם זה את זה ומתלכדים. לנקודה זו אנו חייבים להגיע. שום כרזת בחירות לא יכולה להתנסח מראש על חשבון ההצלחה הגדולה ב„השבת לב הבנים התועים", אולם אם נאמץ לנו דרכים חדשות נשיב את לב בנים ואת לב עצמנו יחד אתם.

וכאן אני מגיע לנקודה השלישית, שאלת „מיהו יהודי". לא באשמת היהדות הדתית עלה שום הנושא אל הכותרות. אבל התגובה הוכיחה שוב על אזלת יד. **יש להשתחרר ממערכת** מושגים קנאית, שאיננה מצליחה להבחין בין עיקר לטפל ואיננה מאתרת את הנקודות האמיתיות השנויות במחלוקת. את הקיום הרוחני של היהדות במדינת ישראל לא תבטיח שמירת השבת שהושגה באמצעי לחץ מבתי המלון ואף לא חוק, שהושג בהסכם קואליציוני זה או אחר.

משום כך, כאשר החליט ביה"מ העליון כי קיים מושג חילוני של יהודי והוא מופיע בחלק מחוקי ישראל, הוא קבע בכך כי קיימת אי זהות של מושגים. בכך יכול היה המאבק להשאר במשור הסימנטי בלבד, שכן מן הבחינה הדתית קובע רק המושג המסורתי של יהודי ולצרכים דתיים תקבע רק ההגדרה היהודית של המושג יהודי ואילו לצרכים אחרים, כגון: אלה של זכויות וחבויות הנובעות מחוקים שונים רשאי כל חוק להגדיר לו את מערכת המושגים הפנימית כפי שהוא מוצא זאת לנכון. משום כך, אם בחוק השבות מדובר, ניתן היה לתקן את החוק ולקבוע כי „לצורך חוק זה יראו יהודי גם כמי שאחד מבני משפחתו הוא יהודי" וכיוצא בזה. ואז לא פגעת במערכת הדתית, אלא הכנסת לתוך מושג המצוי בתוך מערכת משפטית מסויימת תוכן מסויים לצרכים מוגדרים ותו לא.

נכון, כי יש כאן בלבול של מושגים ואין זהות בין הוראה אחת של המונח יהודי לבין משניה, אבל אין בכך עילה כדי להקים את כל הויכוח הנראה לי מיותר לגמרי. את כל חומר הנפץ כיילינו בציפור קטנטונת. אם כי הבעיה נופחה עד כדי העמדתה כפיקוח נפש של האומה.

ונכון, כי יש כאלה המעונינים להפוך את הויכוח לכזה, אבל לא עלינו לסייע בידם. כלפיהם יש לנקוט גם בגישה מיוחדת.

תמוהה בעיני עוד יותר ההחלטה שלא לקבל את הצעת ביה"מ העליון. הלא הצעה זו רצתה להרחיק את הויכוח אחת ולתמיד. לא להפריד בין דת ולאום ולא לחבר כי אם להסיר את הויכוח הטורדני והפשטני, המתנהל אצלנו, מעל סדר היום. שום נזק לא היה נגרם כי אם להפך, הרוחות היו נרגעות. ממילא, בעיה גורלית כל כך א"א לפתור במאמרי מערכת בעיתונים המפלגתיים ואפילו לא בהצהרות על דחיית סמכות ביה"מ העליון.

המסקנה היחידה מכל אלה היא כי אנו נתבעים למחשבה על דרכנו. לא נוכל להמשיך כך.

א' נ' צביאלי

הערה: דרך כתיבת מאמר זה ותוכנו, אין להם כל שייכות לעמדת המערכת כנדון. אנו מפרסמים מאמר זה תוך נאמנות לעקרון שכל דעה חייבת להשמע, אם היא כתובה ברמה המתאימה. העתון פתוח לכל.

רפרפת

קונגרסים

מפגש מדעי

או דיפלומטי — ביפן

„שמעתי שאתה מבר אילן. האוניברסיטה מתפתחת במהירות". דברים אלה שמע הפרופ׳ לובן, ראש המחלקה לפיסיקה, לא פחות ולא יותר אלא מפיסיקאי אמריקאי בכיר ועוד ביפן.

מה ענין יפן לבר אילן? הפרופ׳ לובן חזר לא מכבר מקונגרס מדעי, שנושאו מכניקה סטטיסטית (להדיוטות, שטח העוסק בחישובי התכונות של מערכות גדולות הנמצאות בשווי משקל בשטח), בו ייצג את ישראל. מסתבר, שסיטואציות פוליטיות משפיעות גם על העולם המדעי. „היתה אכזבה קשה לכילנו לווכח שהעולם הקומוניסטי שלח מדענים בינוניים למדי".

פרופ׳ לובן נוכח גם שמפגש מדעי יש בו סממנים רבים של מפגש דיפלומטי. נציגי הגוש המזרחי, לזשל, נמנעו מלפתח שיחה על נושאים כלשהם, מלבד הטמפרטורה, ואילו נציג ישראל לא חדל מלפרוק את מטען ההסברה וזאת כדי להשביע את סקרנותם והתענינותם של הנציגים האחרים, ובעיקר האמריקאים.

„פופ" ביפן. התרשמותו העזה מיפן לא נפגמה למרות שניזון כל התקופה מחבילות מצות, שהביא עמו מישראל ומפירות וירקות בלבד. הפרופ׳ לובן גילה כי התרבות היפאנית נוטה כיום לאבד ממקוריותה. „יש השפעה עצומה של ה„פופ" האמריקאני". לבוש נאה, מכונית פאר וקצב חיים מודרני תופשים מקום מרכזי בחייו של היפאני.

יחד עם כניעתם להשפעות תרבותיות החודרות אליהם מן העולם המערבי בולטת התנגדותו של העם היפני לתלות מדינית באחד הגושים. היפנים מדגישים זאת בהתנגדות נמרצת להמשך קיום בסיסים אמריקני ולאספקת ציוד לצוללות גרעיניות אמריקאיות בנמליהם.

ומה ליפאן ולשאלה היהודית? הפרופ׳ לובן התרשם כי היפאני הממוצע אינו מבחין באשמים לסכסוך במזרח התיכון והצדק היפאני מאשים את שני הצדדים כאחד.

מסתבר, כי מלבד הפוליטיקה והמדע קיים לפחות עוד גורם אחד שנציג מאוניברסיטה בר אילן איננו יכול לזנוח: יחסי ציבור. הפרופ׳ לובן מקווה כי הוא תרם גם לכך ובמיוחד ע״י הזמנתו לארח את אחד הקונגרסים הבאים בישראל.

ואם יענו להזמנתו, יבואו מדעני המכניקה הסטטיסטית לישראל, הסיבייטים ישוחחו על מזג האויר (אם בכלל יבואו) והאמריקנים ינהלו את הדיפלומטיה המדעית בארץ הקודש.

חנוך פדר

מחלקות

המקצועות המבוקשים ביותר

„זה ברור מדוע המחלקה שלנו, מחלקה מבוקשת..." בנוסח זה ענו לי מרכזי המחלקות אליהם פניתי לאחר בירור קצר במזכירות האקדימית ובמזכירות הפקולטות.

בראש המחלקות המבוקשות „מובילה" המחלקה לכלכלה. השנה נתקבלו למחלקה כ־232 סטודנטים חדשים ומר י. רוזנברג, מרכז המחלקה מסביר את הגדול במספר הסטודנטים במושגים כלכליים: „הענין הוא ׳בהיצע ובביקוש׳ בשוק העבודה. המקצוע פופולרי ומבוקש".

מחלקה פופולרית אחרת היא המחלקה לקרימינולוגיה. ממזכירות המחלקה נמסר לנו כי השנה נתקבלו 207 סטודנטים חדשים. בשנת תשכ״ח למדו במחלקה כ־100 סטודנטים.

ביה״ס לעבודה סוציאלית קלט השנה את המחזור השלישי של תלמידים המתעתדים לעבוד כעובדים סוציאליים קהילתיים. למחלקה נתקבלו כ־50 סטודנטים מתוך 300 מועמדים.

הד״ר יחזקאל הרטמן, מנהל ביה״ס, מונה מספר גורמים אפשריים, שהניעו מועמדים כה רבים לפנות לעבודה סוציאלית: „א) יכול להיות שמקצועות שבעבר היו פופולריים הגיעו לנקודת רוויה, ב) ישנו מחסור בכוח אדם בשטח העבודה הסוציאלית בישראל, ג) הדור הצעיר מתענין יותר בבעיות חברתיות, במטרה לתקן את המצב הקיים בחברה. ישנו רצון אצל הצעירים להזיות בין הגורמים הבונים והיוצרים, מבנה חברתי חדש. צעירים כיום אינם בוחרים במקצוע רק משום שזה משתלם יותר". ולבסוף, „יש לי הרושם, שהעובד בעבודה סוציאלית זוכה באפשרות מכסימלית לעזור לבני אדם נזקקים ולהביא לתמורות".

מחלקות היוקרה. „דעה קדומה" אחרת אומרת שהמחלקות לפסיכולוגיה וספרות הן מחלקות היוקרה של האוניברסיטה.

מר ב. פדה, מן המחלקה לפסיכולוגיה, איננו מכחיש, כמובן, דעה קדומה זו. הוא שולח אותי להשוות את תכניות הלימודים באוניברסיטאות השונות ולהסיק מסקנות. השנה נתקבלו למחלקה 140 סטודנטים חדשים מתוך 350 מועמדים. הסיבה העיקרית להיות המחלקה מבוקשת, היא בביקוש הגדול לבוגרי מקצוע זה יתר על כן „אצלנו", אומר מר פדה, „מושם דגש חזק על העמקה בחומר הלימודים, ע״י הוספת תרגילים. והמחלקה מציעה לבוגריה תחומי התמחות נרחבים".

למחלקה לספרות עברית נתקבלו השנה 78 סטודנטים לעומת 98 סטודנטים בשנה שעברה. שינוי זה מוסבר בהנהגת מבחני כניסה חמורים.

במדעי הטבע אי אפשר להצביע על שינויים דרסטיים. המחלקות לפיסיקה, כימיה מתמטיקה קולטות מידי שנה מספר סטודנטים מוגדר מחוסר מקומות במעבדות.

ניכרת עליה מסויימת במחלקות לביולוגיה ומקרו ביולוגיה. עליה המוסברת בעובדה כי בשנים האחרונות יש התעניינות במדעי החיים, דבר המתבטא בעליית מספר הסטודנטים במחלקות אלה.

ש. שפר

פסיכולוגיה

הגידול של נאצר

באמסטרדם ובוינה, בשני קונגרסים בינ״ל לפסיכולוגים, נטלה חלק מרצה אחת מן האוניברסיטה, הפרופ׳ אוגניה שרי מן המחלקה לפסיכולוגיה. — ב־אמסטרדם — פסיכולוגיה שמושית, ובוינה — פסיכותרפיה קבוצתית (שיטד של טפול בקבוצה, טפול בקשיים אמוציונליים של בני אדם).

חוויותיה מן הקונגרסים הן יותר אישיות משהן מדעיות. לאמסטרדם נקלעה הפרופ׳ שרי בתוך ימי הפלישה הרוסית לצ׳כוסלובקיה. „בכנס השתתפו כ־200 צ׳כים. קבלנו הלם. אוירת הקונגרס השתנתה כהרף עין והפכה למעין בית־מספד גדול", המתח גבר, האישי והכללי גם יחד.

בקונגרס זה כבאחרים, הוכח שהדבורים על „הגשר הנבנה בעולם באמצעות המדע" כשהם נתקלים במלחמה הקרה הפוליטית הופכים למליצות והגשר מתפורר. גם הפעם הרוסים, כמובן, „כשפ־תחתי את תכנית ההרצאות גיליתי את שמה של פרופסורית יהודיה ידועה מ־מוסקווה עמה למדתי יחד בברלין. המדענית לא הגיעה והרוסים נמקו בבריאות לקויה. שוחחתי עמם ארוכות עד שעניתי לשאלה מאין באתי".

פרט פיקנטי הם דבריו של פסיכולוג פרסי: „פרופ׳ שרי, לא נותר לכם לסבול, בלתי אם זמן מוגבל מתוקפנותו של נאצר. נמצא כי גידול ממאיר מכרסם במוחו וזמנו לחיות קצוב".

קשה לדעת מהם מקורות האינפורמציה מהם שואבים הפרסים את ידיעותיהם. מכל מקום כאן בישראל מאחלים לנאצר, שיפטר מן הגידול הממאיר ביותר בארצו השאיפה להשמיד את ישראל.

ה׳ פדר

עליה

שליחות מאירן

כ־30—35 סטודנטים יהודיים יגיעו באפריל מאירן ויחלו ללמוד באולפן, לקראת השתלבותם באוניברסיטאות בארץ, לרבות אוניברסיטה בר אילן — על כך סיפר לנו פרויז (עמנואל) מולאום, סטודנט שנה שניה (פיסיקה, מתמטיקה) ב„בר אילן", שחזר מאירן, שם עשה בשליחותם של מינהל הסטודנטים הארצי ואוניברסיטה בר־אילן.

עמנואל, שעלה ארצה מיד לאחר מלחמת ששת הימים, כמתנדב, הוא בנו של רופא באיספהן. בביקורו בעירו ובעריה האחרות של איראן, שוחח עם צעירים יהודיים ושיכנעם לבוא ארצה. „הם התענינו בעיקר במצב הבטחוני של ישראל" — מספר עמנואל עליהם ומודה: „סיפרתי להם את כל האמת"...

מה רוצים סטודנטים יהודיים מאירן ללמוד בארץ? עמנואל מספר: „הבנים רוצים בעיקר ללמוד מקצועות טכנולוגיים ורפואה; הבנות — ביולוגיה ומדעי־הטבע.

לדבריו, יש עתה 80 אלף יהודים באיראן, רובם בטהרן. מצבם הכלכלי טוב, אם כי נרעד משהו בלב בעקבות מלחמת ששת הימים ומתעורר רצון גובר והולך לעלות לארץ.

המעניין בסיפורו של עמנואל הוא שגם צעירים איראניים לא יהודיים התענינו בלימודים בארץ.

י. בן מאיר

פרופ׳ דוד ויטאל

(המשך מעמוד 10)

לקבוע מחוץ לגבולותיה כיצד תראה המדינה בכל העולם. זאת משום שכנגדנו מכונות הסברתיות כל־כך גדולות שקשה להתחרות אתן".

אך להעדר ההסברה היעילה של מדינת ישראל הסבר נוסף בפיו. „הסברה אפקטיבית תיתכן", הוא מסביר, „רק כאשר היא מושתתת על מדיניות ברורה. בהעדר מדיניות ברורה לא תיתכן הסברה אפקטיבית. אפשר לכל היותר להסוות את חוסר המדיניות, ובמידה מסויימת לנסות ולנטרל את ההתקפות עליך".

מכאן דעתו כי אין להאשים במצב הנוכחי את כלי ההסברה הישראליים. שכן, „עובדה היא שהממשלה עדין לא הגדירה מהי עמדתה. כאקדמאי, תפקידי לא לתת ציונים, אם טוב הדבר שיש או אין הסברה אקפטיבית, אלא להבין. והמציאות היא שקשה להחליט, וטרם הוחלט. מכל מקום, אלה שמחוץ לממשלה — גם במדינה וגם מחוץ לישראל — אינם יודעים מהי מדיניות ישראל ובלי זה קשה מאוד לנהל מערכת הסברה אפקטיבית".

אך כמי שערך מחקר על תהליכי עיצוב של מדיניות־חוץ הוא יודע כי „לפעמים כדאי ורצוי... לא להחליט. לפעמים גם אי־החלטה היא החלטה"...

פרופ׳ פול

(המשך מעמוד 11)

דווקא בחברה היהודית".

מבחינה זו רואה הפרופ׳ פול עתיד שאינו ורוד דווקא — אם וכאשר יהיה ...שלום. „אם חס ושלום יהיה שלום", מסביר בחרדה הפרופ׳ פול, „יוסר האויב מבחוץ, שהוא גורם מלכד ומהדק למצב בפנים המדינה".

ומה תהיינה השלכות השלום — אם וכאשר יבוא — על הנעשה בארץ?

הפרופ׳ פול מפרט:

- ☐ תראה ותתגלה פעילות אנטי־דתית גלויה.
- ☐ יתגלו קרעים ויריבויות בין שכבות חברתיות שונות על רקע כלכלי וחברתי.
- ☐ החלוקה האתנית בקרב האוכלוסיה תעמיק ותלך.
- ☐ יחריף המאבק בין הדורות, בין הצעירים למבוגרים".

האם יש תרופה כלשהיא למצב זה אם וכאשר יבוא? רעיית הפרופסור מצטחקת ואומרת כי לא שואלים סוציולוגים על תרופות, אך הפרופ׳ פול עצמו סבור כי הפתרון עשוי להיות בכך ש„צריך להחזיק ולשמור על ההטרוגניות, למרות הקבוצות המחולקות, כדי לשמור על האיזון הקיים. כי כך כל אחד מבוקר ומחוסן על ידי השני".

ועוד הוא מוסיף: „אולי ההיסטוריה תוכיח שטוב היה שהיו נטורי־קרתא ואגודת ישראל. למי עזרו? יש אולי צורך במישהו שיצעק"...
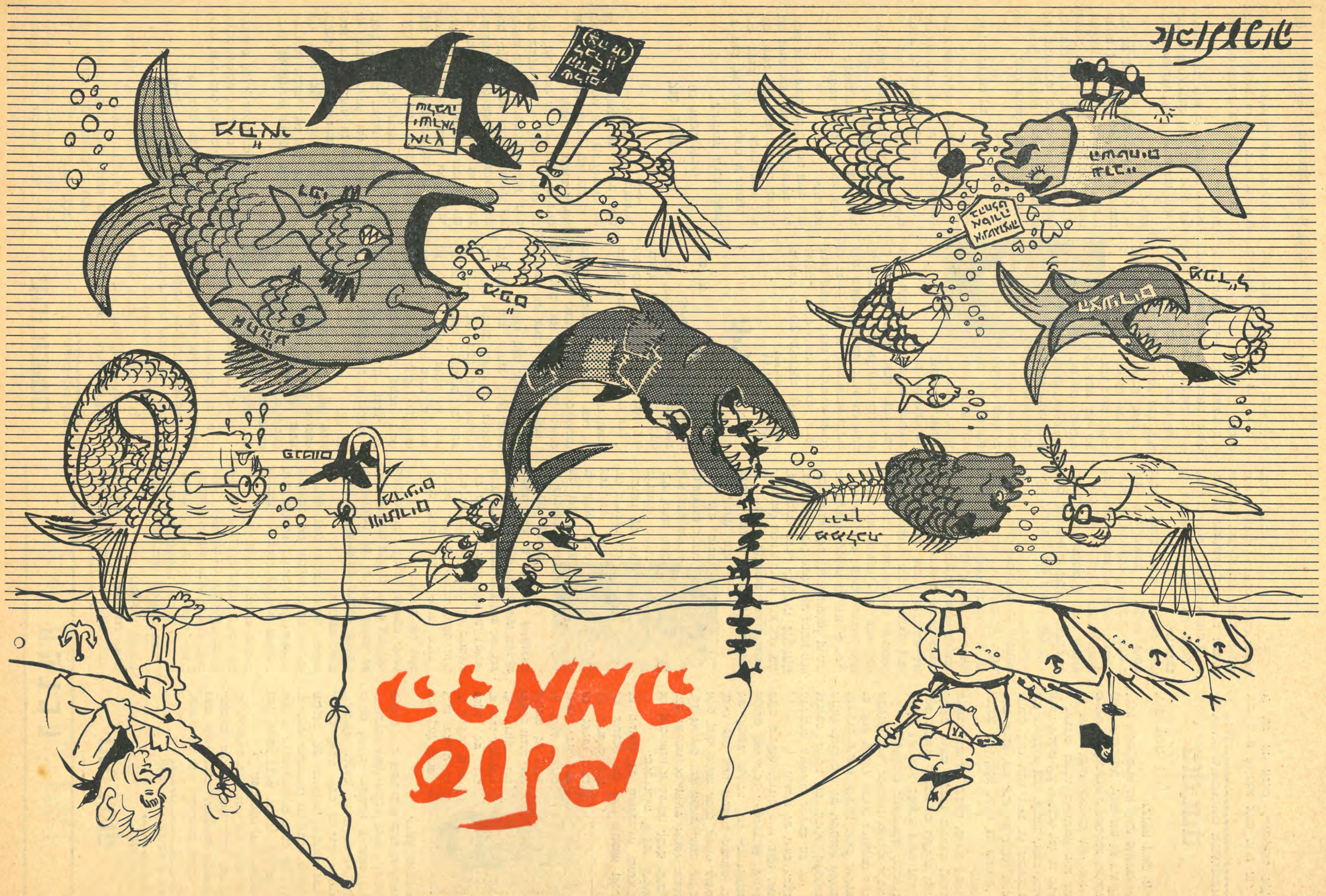
אכן, רק מומחה כמו הפרופ׳ פול. יכול לומר כי אויבי המדינה מבחוץ ומבפנים מביאים לה דווקא ...תועלת.